Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Sara Mirtek

VLOGA POSVOJITELJEV PRI OBLIKOVANJU OSEBNE IDENTITETE OTROKA, KI JE POSVOJEN

Diplomsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Sara Mirtek

VLOGA POSVOJITELJEV PRI OBLIKOVANJU OSEBNE IDENTITETE OTROKA, KI JE POSVOJEN

Diplomsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentorica: izr. prof. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2023

ZAHVALA

»Če ti preostane samo še en dih, ga porabi za to, da rečeš hvala.«

(Pam Brown)

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Nini Mešl, ker me je pri pisanju diplomskega dela usmerjala, me strokovno podpirala in krepila moje potenciale.

Iz srca hvala vama, draga mami in oči, da sta me vzgojila v tako osebo, kot sem danes. Hvala za vse, kar mi nudita – za vso vajino podporo, razumevanje in brezpogojno ljubezen. Ne bi si mogla zamisliti boljše družine.

Hvaležna sem vsem mojim sogovornikom, ki so mi zaupali in z mano delili svojo osebno izkušnjo. Zagotovo so prispevali pomemben del k oblikovanju prakse socialnega dela na področju posvojitev.

Hvala lektorici Ireni Potočar Papež, ki je z veseljem sprejela mojo prošnjo za lektorski pregled diplomskega dela.

Hvala tudi kolegicam in kolegom s Fakultete za socialno delo, zaradi katerih je bila izkušnja študija edinstvena. Ob marsikaterih izzivih mi je bilo zaradi njih lažje.

Hvala mojima biološkima staršema, ki sta mi podarila življenje.

Preostane mi še nekaj besed, da se zahvalim vsem, ki me podpirajo,

Osmišljajo moje življenje in so z mano v trenutkih, ki so

Srečni, pa tudi takrat, ko vse stvari ne gredo po načrtu.

Veliko je preizkušenj, pred katere nas postavi življenje.

Odvisno pa je, kako nanje gledamo.

Jih vidimo kot problem ali izziv?

In ne nazadnje mi je na tej poti uspelo

Tudi zaradi vseh ljudi, ki so mi stali ob strani.

Ena stvar pa je v življenju najpomembnejša, in to je:

Vedeti, kam želiš priti.

Ključne besede in besedne zveze: posvojitev, posvojeni otrok, posvojitelji, biološki starši, otrokov izvor, identiteta, adolescenca, oblikovanje identitete, socialno delo, družina.

V diplomskem delu bom pisala o vlogi posvojiteljev pri raziskovanju identitete posvojenega otroka. Obdobje adolescence je namreč čas, ko otrok vse bolj intenzivno raziskuje lastno identiteto in izvor. Zdi se mi pomembno, da se teh izzivov začnemo zavedati tudi na področju posvojitve, saj otrok dejstva, da je posvojen, ne more kar tako zanikati. To je nekaj, s čimer živi. Zanima me torej, kakšno vlogo ima posvojitev pri oblikovanju in razvoju otrokove identitete, do kakšne mere ga ta zaznamuje.

Zagotovo starši najbolj vplivajo na otroka, še posebej v obdobju otroštva, ko je vzgoja še bolj intenzivna in pomembna. Kljub mnogim zelo uspešnim posvojitvam se dandanes starši soočajo z mnogimi izzivi na področju vzgoje in tudi z izzivi, ki nastopijo v obdobju otrokovega raziskovanja lastne identitete. Zanimalo me bo, kako se s tem spopadajo, predvsem so dragocene njihove osebne izkušnje. Dotaknila se bom tudi vloge posvojiteljev in pomoči, ki so jo prejeli, predvsem od socialnih delavk in delavcev. Zanima me tudi, kaj bi v določenih trenutkih še potrebovali za podporo pri starševstvu in kaj bi jih pri tem razbremenilo.

Raziskovala sem doživljanje posvojenih posameznikov in posvojiteljev. Z njimi sem izvedla delno standardiziran intervju. Zanimala me je njihova izkušnja in njihov pogled na vlogo posvojiteljev ter vlogo socialnega dela pri oblikovanju identitete otroka, ki je posvojen.

Ugotovila sem, da imajo nekateri posamezniki v obdobju adolescence potrebo po raziskovanju osebne identitete, zato jim to potrebno omogočiti. S strani posvojiteljev je pomemben odkrit odnos in spoštovanje otrokovih bioloških staršev. Posvojitelji morajo otroku zagotavljati varen prostor, kjer se lahko izraža. Najpomembnejša vloga socialnega dela na področju posvojitev pa je pomoč in podpora. Svojo identiteto so nekateri sogovorniki že intenzivno raziskovali, srečali so se z biološko družino in tudi ohranjajo vezi.

Key words and phrases: adoption, adopted child, adoptive parents, biological parents, child's origin, identity, adolescence, identity formation, social work, family.

In my Graduation thesis I write about the role of adoptive parents in researching the identity of the adopted child. The period of adolescence is a time when the child increasingly intensively explores his own identity and origin. I think it is essential that we become aware of these challenges in the area of adoption as well, because a child cannot simply deny the fact that he is adopted – it is something he internalizes. Main focus was the role of adoption in the formation and development of a child's identity. Certainly, parents have the most important influence on a child especially during childhood when education is even more intensive. Despite many very successful adoptions, many parents are faced with many challenges in the field of education and also with challenges that arise during the period of the child's exploration of his own identity. I was interested in how they deal with it, especially their personal experiences that are so valuable. Main point of my degree was the role of adoptive parents and the help they received, especially from social workers. I am also interested in what they would need in certain moments for parenting and support, what would relieve them of this. I researched the experiences of individuals, who are adopted and adoptive parents. I conducted a partially standardized interview. I was interested in their experience and their view on the role of adoptive parents and the role of social work in child’s identity development. I have found that some individuals have a strong desire to explore their personal identity so this gives them the necessary opportunity. It is also crucial that adoptive parents respect child's biological parents. Adoptive parents must provide the child with a safe space where anything can be expressed. The main role of social work is helping and supporting families. Some interlocutors, who researched their identity intensively, have also met their biological family.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD 1
1.1 OPREDELITEV POJMOV 1
1.2 POSVOJITEV 2
1.2.1 ZAKONODAJA NA PODROČJU POSVOJITEV 3
1.2.2 POSTOPEK POSVOJITVE 4
1.2.3 MEDNARODNA POSVOJITEV 7
1.2.4 VLOGA SOCIALNEGA DELA PRI RAZISKOVANJU OTROKOVE IDENTITETE 8
1.2.5 IZZIVI NA PODROČJU POSVOJITEV 11
1.2.6 POSVOJITEV IN OTROKOVA PERSPEKTIVA 12
1.3 OTROK, KI JE POSVOJEN 14
1.3.1 IDENTITETA 14
1.3.2 OBLIKOVANJE OTROKOVE IDENTITETE 15
1.3.3 OTROKOVA OSEBNOST 17
1.3.4 OBDOBJE ADOLESCENCE 19
1.3.5. RAZVOJNE NALOGE ADOLESCENCE 20
1.3.6 IDENTITETA V OBDOBJU ADOLESCENCE 21
1.3.7. IDENTITETA OTROKA, KI JE POSVOJEN 23
1.3.8 IDENTITETA OTROKA IN ODPRTA POSVOJITEV 26
1.5 STARŠI, KI POSVOJIJO OTROKA 27
1.5.1 VLOGA STARŠEV PRI POSVOJITVI OTROKA 27
1.5.2 VZGOJA OTROKA, KI JE POSVOJEN 31
1.5.3 RAZISKOVANJE OTROKOVE IDENTITETE 32
2 OPREDELITEV PROBLEMA 33
3 METODOLOGIJA 34
3.1 VRSTA RAZISKAVE 34
3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV 34
3.3. ENOTE RAZISKOVANJA 35
3.4 ZBIRANJE PODATKOV 35
3.5 ANALIZA PODATKOV 36
4 REZULTATI 37
5 RAZPRAVA 53

5. 1 OMEJITVE RAZISKAVE 53
5.2 RAZPRAVA O RAZISKOVALNIH VPRAŠANJIH 53
6 SKLEPI 58
7 PREDLOGI 59
8 LITERATURA 60
9 PRILOGE 63
9.1 SMERNICE ZA INTERVJU 63
9.2 ODPRTO KODIRANJE 65

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 OPREDELITEV POJMOV

Posvojitev je pojem, ki je tako rekoč glavna tema in srčika mojega diplomskega dela. Glede na prebrano literaturo lahko posvojitev definiram kot obliko socialnega starševstva, za katero je značilno, da starš z otrokom ni biološko oziroma gensko povezan. Avtorica Zaviršek (2012) definira posvojitev kot kompleksen vseživljenjski proces, ki je hkrati tudi intimno dejanje zakonskega oziroma zunajzakonskega para ali osebe, ki posvoji otroka. Za pravnoformalni del posvojitve so pristojne socialne službe, ki imajo mandat za opravljanje tovrstnega dela. Družinski zakonik (2019) pa posvojitev razlaga tako, da se s trenutkom posvojitve ustvari vez med posvojencem in posvojiteljem, ki je pravno gledano enaka kot bi bila z biološkimi starši; glede pravic in dolžnosti staršev in otrok.

Otrok, ki je bil posvojen: tisti otrok, za katerega skrbijo socialni starši oziroma posvojitelji. V diplomskem delu bom v nadaljevanju uporabljala izraze posvojeni otrok, otrok z izkušnjo posvojitve ali pa tudi le izraz otrok. Kot navaja Zaviršek (2012, str. 56–57), je bolje pisati o otrocih, kjer je jasno razvidno, da gre za otroke, ki so posvojeni. Ko je otrok posvojen, je njegov pravi položaj izenačen s položajem bioloških otrok in iz tega vidika je dovolj raba besede otrok.

Ženska, ki je otroka rodila – roditeljica oziroma biološka mati: pogosteje se uporablja izraz biološka mati, a vseeno pojem roditeljica pove, da je bila vloga ženske najpogosteje ta, da je otroka rodila, ni pa ga zmogla vzgajati ali kakor koli zanj skrbeti. V moji raziskavi imajo vsi sodelujoči izkušnjo, da biološka mati zanje ni zmogla skrbeti in tudi iz tega vidika se mi zdita ta dva izraza najprimernejša.

Starši, ki posvojijo otroka: pogosto poimenovani tudi posvojitelji. Vseeno pa je pomembno, da damo prednosti človeku, zato besedo posvojitelj uporabljamo manj pogosto (Zaviršek, 2012, str. 23). V diplomski nalogi bom večinoma govorila o starših, saj bo razvidno, da gre za starše, ki posvojijo otroka. Uporabljala bom tudi izraz posvojitelji, saj je izraz krajši in prav tako poimenuje starše, ki otroka posvojijo. Po pogovorih sem ugotovila, da starši, ki posvojijo otroka, sebe poimenujejo posvojitelji.

Odprta posvojitev: vrsta posvojitve, kjer ima posvojeni otrok pravico, da izve informacije o svojih bioloških starših in obratno. To se načeloma lahko zgodi, ko otrok dopolni 18 let. Pravico ima tudi do stikov z biološkimi starši (Zaviršek, 2012, str. 23).

Zaprta posvojitev: vrsta posvojitve, kjer otrok nima pravice, da bi ob polnoletnosti pridobil informacije o bioloških starših in obratno.

Mednarodna posvojitev: oblika posvojitve, kjer posvojitelji otroka posvojijo iz tujine. Mednarodni posvojitvi lahko sicer rečemo tudi meddržavna; v diplomski nalogi sem se odločila, da bom uporabljala izraz mednarodna, saj je ta primernejši, ker se nanaša na posvojitev otroka iz tujine, ne glede na formalen sporazum med državami ali ne. Termin izraža enakovredno sodelovanje med državami in poudarja skrb za dobrobit otroka

1.2 POSVOJITEV

V poglavju o posvojitvi se bom dotaknila pojma posvojitve ter različnih vrst le-te. Vsaka država ima na področju posvojitev drugačno zakonodajo, zato se bom pri navajanju zakonodaje nanašala na Družinski zakonik (2019), ki določa pravice in dolžnosti glede posvojitve, v literaturi s področja družinskega prava (Novak, 2022) pa so te tudi obrazložene.

Posvojitev je v našem prostoru ena najbolj poznanih oblik socialnega starševstva. Posvojitelja sta torej otrokova socialna starša, nista pa z njim krvno oziroma biološko povezana. Pri institutu posvojitve gre pravzaprav za socialnovarstveni ukrep države, kjer otrok bodisi ostane brez bioloških staršev bodisi ti ne morejo skrbeti zanj (Zaviršek, 2012, str. 26).

Leinaweaver (2018) pravi, da je posvojitev institut, kjer starša prevzameta sorodstvene vloge z namenom skrbi za otroka. Obstaja veliko variabilnosti v tem, kaj vse antropologi pojmujejo kot posvojitev. V zgodovini je posvojitev pomenila formalno identifikacijo naslednika, danes pa pod tem pojmom razumemo predvsem skrb za otroka, ki ni osredotočena zgolj na nasledstvo in dedovanje. Poudarek je torej na vzgoji in skrbi staršev za otroka, ki ga posvojijo.

Po ugotovitvah Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 10) je posvojitev kompleksen proces, še posebej iz čustvenega vidika, saj vključuje trajno premestitev otroka iz ene v drugo družino. Proces posvojitve lahko iz tega vidika zelo zaznamuje otroke in mladostnike, njihove biološke in posvojiteljske družine.

Avtorica Zaviršek (2012, str. 26) poudarja, da s postopkom posvojitve nastanejo nove vezi med ljudmi, ki prej niso bili povezani, tj. med posvojiteljskimi starši, otrokom in biološkimi starši.

Tako na področju nacionalnih (državnih) kakor tudi mednarodnih posvojitev poznamo več vrst posvojitev, navaja Zaviršek (2012, str. 93–94). Delimo jih glede na:

- **obliko družine**, v katero je otrok posvojen,
- **vrsto** posvojitve,
- **zaprto in odprto** posvojitev ter
- **etnične posebnosti** socialnih staršev in posvojenih otrok.

Družine, ki posvojijo otroka, so lahko različnih oblik: zakonski pari oziroma različnospolne zunajzakonske skupnosti z otroki ali brez njih, samske ženske in istospolne registrirane in neregistrirane partnerske skupnosti. Vrsta posvojitve pomeni, da posvojitelji lahko posvojijo dojenčka, otroka iz sirotišnice ali doma, otroka, ki je oziroma je bil v rejniški družini, ter otroka, ki je v trenutku posvojitve še zarodek, in sicer kadar gre za postopek IVF (Zaviršek, 2012, str. 94–100).

1.2.1 ZAKONODAJA NA PODROČJU POSVOJITEV

Družinski zakonik (2019) določa, da s posvojitvijo med otrokom in njegovimi potomci ter posvojiteljem in njegovimi sorodniki nastanejo enaka razmerja kakor med sorodniki. Prav tako z institutom posvojitve prenehajo pravice in obveznosti otrokom do njegovih bioloških staršev in drugih sorodnikov ter pravice in obveznosti bioloških staršev in sorodnikov do njega. Če posvoji otroka zakonec ali zunajzakonski partner enega od otrokovih staršev, ne prenehajo pravice in obveznosti otroka do tega od staršev in njegovih sorodnikov ter pravice in obveznosti tega od staršev in njegovih sorodnikov do otroka.

V posvojitev se sme dati samo otrok, če so starši po otrokovem rojstvu privolili v posvojitev pred pristojnim centrom za socialno delo ali pred sodiščem. Za otroka, ki še ni dopolnil osem tednov starosti, morajo privolitev po osmih tednih starosti otroka potrditi, sicer privolitev nima pravnega učinka. Ni potrebna privolitev tistega od staršev, ki mu je bila odvzeta starševska skrb ali ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje (Novak, 2022, str. 344–345).

Novak (2022, str. 353–357) navaja, da pogoji za posvojitev določajo, da gre v posvojitev lahko tudi otrok, katerega starši so neznani ali že eno leto ni znano njihovo prebivališče. Prav tako

lahko gre v posvojitev otrok, ki nima živih staršev. Center za socialno delo otroka vpiše v centralno zbirko podatkov o vseh otrocih, ki potrebujejo posvojitev. Z institutom posvojitve se tudi pravno spremenijo razmerja med družinskimi člani. In sicer med otrokom in njegovimi potomci ter posvojiteljem in njegovimi sorodniki postanejo enaka razmerja kakor med sorodniki. S trenutkom posvojitve hkrati prenehajo pravice in obveznosti otroka do njegovih bioloških staršev in drugih sorodnikov, kakor tudi pravice in obveznosti bioloških staršev in sorodnikov do njega. Pomembno je tudi, da se posvojitve ne da razvezati oziroma preklicati, razen če zakon določa drugače. Sicer v nekaterih državah poznamo popolno in nepopolno posvojitev, v Sloveniji pa poznamo le popolno posvojitev. To pomeni, da se otrok, ki bo posvojen, popolnoma izloči iz biološke družine, s trenutkom posvojitve pa se pretrgajo tudi vse vezi z biološkimi starši. Prenehajo vse pravice in dolžnosti bioloških staršev do otroka, ki bo šel v posvojitev.

Posvojitelji so dolžni poskrbeti za varstvo, vzgojo in preživljanje svojih otrok na način, ki bo otroke kar najbolje pripravil na obdobje odraslosti. Pomembno je otroka opremiti s spretnostmi in krepiti vire, ki so potrebni za to, da bodo v odraslosti bolj samostojni in uspešnejši (Leinaweaver, 2018). Družinski zakonik (2019) navaja, da lahko otroka posvoji oseba, ki ima starševsko skrb. Prav tako mora biti posvojitelj nekaznovan, torej ne sme imeti nikakršnih prekrškov, saj se predpostavlja, da taka oseba ne bi bila primerna za posvojitelja. Posvojitelj prav tako ne sme posvojitve izrabiti v škodo otroka in s trenutkom posvojitve mora zagotoviti, da bo deloval v korist otroka in zanj skrbel, torej izvajal starševsko skrb.

1.2.2 POSTOPEK POSVOJITVE

V Sloveniji se postopek posvojitve začne tako, da se kandidati sprva prijavijo za posvojitelje. Družinski zakonik (2019) namreč določa, da se morata bodoča posvojitelja na centru za socialno delo pisno prijaviti, da želita posvojiti otroka. Ko oziroma če center za socialno delo na podlagi strokovnega mnenja ugotovi, da sta bodoča posvojitelja primerna, jima dodeli status kandidata za posvojitelja in ju vpiše v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje. S kandidatom za posvojitelja center za socialno delo sklene dogovor o pripravi za posvojitev.

Zagotovo je pri oblikovanju otrokove identitete pomembno že to, kako se posvojitelji pripravijo na prihod otroka; da se o tem izobražujejo in posvetujejo s strokovnjaki s področja posvojitev.

Smernice za delo na področju posvojitev (2019) določajo ravnanja strokovnih delavcev v primeru posvojitve. Če otrok prehaja v posvojiteljsko družino iz rejniške družine, v kateri je bival že dlje časa in so se med njim in člani rejniške družine spletle pomembne vezi, je za otroka to pogosto stresna situacija. V teh primerih je pomembno, da se kandidati za posvojitev počasi spoznavajo z otrokom, sprva ob prisotnosti rejnikov, sledijo krajša srečanja s kandidati brez prisotnosti rejnikov (na primer: sprehod, krajši izlet), vse do trenutka, ko bo otrok lahko sam prišel na obisk h kandidatoma. Sledi enodnevno prenočevanje pri kandidatih za posvojitev, kasneje večdnevno, po določenem obdobju pa tudi daljše počitnice. Cilj tega je spoznavanje otroka in kandidatov za posvojitev, tkanje medsebojnih vezi, vzpostavljanje zaupanja in končno pripravljenost otroka na prehod iz ene družine v drugo. V proces priprave otroka na posvojitev in pri spremljanju njegovega doživljanja pri prehajanju iz ene družine v drugo se morajo vključevati tudi drugi strokovnjaki, zlasti psihologi in klinični psihologi, ki podajo strokovno oceno o otrokovem doživljanju v procesu priprave na posvojitve in same posvojitve ter oceno o tem, ali je posvojitev otroku v korist.

Dandanes gredo trendi v to smer, da centri za socialno delo izobražujejo starše o tem, kaj pomeni otroka posvojiti, o njihovi vlogi in jih pri starševstvu tudi podpirajo. Prav tako jih tudi seznanjajo z otrokovimi pravicami glede stikov z biološko družino (Zaviršek, 2012, str. 198–200). Pomembno je, da so starši, ki otroka posvojijo, na njegov prihod dobro pripravljeni. Strokovna delavka na podlagi odločitve o namestitvi otroka v družino z namenom posvojitve opravi pogovor s kandidati za posvojitev in obisk na domu. S kandidati skupaj naredijo načrt postopnega prehoda otroka v družino. Strokovna delavka aktivno sodeluje v delovnem projektu v procesu posvojitve in koordinira ter nudi oporo in pomoč družini. Ob tem spremlja, kako kandidati za posvojitev izpolnjujejo starševske dolžnosti, ki so vezane na starost otroka in način prehoda v bodočo posvojiteljsko družino. O svojih ugotovitvah strokovna delavka poroča sodišču (ali je posvojitev v korist otroka) (Smernice za delo na področju posvojitev, 2019). V poskusni dobi se ugotavlja, kako se otrok in posvojiteljski starši ujamejo in ali bodo sposobni dobro sobivati kot družina. Trajanje poskusne dobe posvojitve temelji na starosti otrok. Mühling in Franz (2017, str. 102) domnevata, da se zaradi hitrejše prilagoditvene dobe pri mlajših otrocih lahko določi tudi krajša poskusna doba. V nemškem prostoru ni časovno predpisana obvezna poskusna doba, ampak je njeno trajanje odvisno od vsakega primera posebej. Po potrebi lahko torej strokovni delavci poskusno dobo še podaljšujejo, če menijo, da je to za otroka koristno.

Poleg tega, da morajo kandidati za posvojitev sebe in širšo družino pripraviti na prihod otroka, je pomembno, da se tudi trudijo, da se bo otrok v okolju dobro počutil, da bo sprejet in ljubljen. Pri tem je pomembno, da posvojitelji otroka podpirajo, da se bom čim lažje prilagodil na okolje. Starši so tukaj zato, da pridobijo informacije in sprejemajo ustrezne odločitve glede otrokovega vsakdanjega življenja – vzgoja, vrednote in delovne navade. Pomembno je izpostaviti tudi skrb za izoblikovanje otrokove identitete (Smernice za delo na področju posvojitev, 2019).

Rezar (2009) v literaturi ugotavlja, da se posvojiteljski starši ne ukvarjajo z idejo, kako bo, ko bodo posvojili otroka. Za nekatere posvojiteljske starše posvojitev pomeni, da bodo morali spremeniti dosedanji način življenja, kar ne glede na željo po družini zbuja občutek dvoma in strahu.

Tudi Katalog javnih pooblastil (2022) centrom za socialno delo nalaga nalogo, da preučijo pobudo za posvojitev, ki jo dajo biološki starši, in njihove želje ter ugotavljajo, kakšne so največje koristi za otroka. Center se pri odločanju in tudi nadaljnjem sodelovanju z družinami posvetuje tudi z drugimi institucijami (npr. zdravstvo, šolstvo). Strokovni delavci so tudi odgovorni, da staršem podajo prave informacije o obstoječi mreži pomoči ob iskanju drugačnih rešitev in o posvojitvi nasploh. Ponuditi in omogočiti jim je treba tudi dovolj časa za premislek in dokončno odločitev. Ključno je tudi delo z otrokom − seznanitev otroka s sklepom strokovne skupine, da je posvojitev zanj najboljša rešitev. Spoznati in upoštevati njegovo videnje problema, mu omogočiti, da sodeluje pri iskanju rešitve, spoštovati pravico do ohranjanja njegove dvojne identitete.

Ko se posvojiteljema dodeli otroka, se morajo strokovni delavci na centru za socialno delo prepričati, ali se bosta otrok in bodoči posvojitelj lahko vživela v nov položaj in ali bo posvojitev v korist otroka. Sodišče lahko odloči, da otrok pred odločitvijo o posvojitvi določen čas preživi v družini bodočega posvojitelja (Zaviršek, 2012, str. 71–72). Ko sodišče ugotovi, da so izpolnjeni predpisani pogoji, ki jih določa Družinski zakonik (Družinski zakonik, 2019), in presodi, da je posvojitev otroku v korist, izda odločbo o posvojitvi. Če pogoji za posvojitev niso izpolnjeni ali da posvojitev ne bi bila v korist otroka, pa predlog zavrne. Sodišče pravnomočno sodno odločbo o posvojitvi otroka v 15 dneh od njene pravnomočnosti pošlje pristojnemu centru za socialno delo zaradi vpisa podatkov v evidenco.

1.2.3 MEDNARODNA POSVOJITEV

Mednarodna posvojitev je pravzaprav oblika posvojitve, kjer je otrok iz ene države posvojen v drugo. Slovenija sodi na področju mednarodnih posvojitev med države prejemnice otrok. Mednarodna posvojitev pomeni dodatno izpostavljenost specifičnim stresnim in tveganim situacijam za posvojiteljske starše in za otroke. Najbolj preprosti postopki, ki jih ima Slovenija s tujimi državami, so bilateralni sporazumi (sporazum med dvema državama). Sporazum imamo sklenjen z Makedonijo. Mednarodne posvojitve so uresničljive tudi na podlagi Haaške konvencije, tj. Konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (Zaviršek, 2012, str. 77–78).

Starši z izkušnjo mednarodne posvojitve pravijo, da so se soočali z izzivi, saj je v Sloveniji zelo pomembno biti biološki starš, socialno starševstvo pa je bilo prezrto. Sogovornica v raziskavi tudi pove, da sta nosečnost in porod v slovenskem okolju precej glorificirana. To je bil najverjetneje razlog, da so socialni starši poudarjali, da so naredili vse, da bi dobili biološkega otroka. Pogost razlog, da so se pari odločili za mednarodno posvojitev, je bil ta, da sami niso mogli imeti otrok (Rezar, 2009, str. 57).

V članku avtorica Rezar (2009, str. 57–58) tudi poudari, da posvojitev mnogim ljudem, ki kot družino definirajo skupnost odraslih in otrok, ne prinese le želenega otroka, temveč tudi družino. Vprašanja o njihovem razmišljanju in pogledu na to, da imajo otroka, ki ni biološki, se jim zdijo nepomembna. Opisovanje občutkov po posvojitvi dokazujejo, da je skrb za otroka socialni in ne biološki fenomen, saj gre za občutek starševstva, ki ni vezan na biološko vez z otrokom. Odločitev ljudi za mednarodno posvojitev so številne in zelo različne. Posvojitelji se odločajo za mednarodno posvojitev, ker menijo, da je v Sloveniji skoraj nemogoče posvojiti otroka. Starši so se na centru za socialno delo seznanili z možnostjo mednarodne posvojitve, nekaterim pa je ta predstavljala prevelik izziv.

Posvojitelji za možnost mednarodne posvojitve najpogosteje izvedo od sorodnikov, znancev, pa tudi iz medijev, na primer časopisa in interneta. Veliko teh znancev pozna koga s podobno izkušnjo, torej izkušnjo posvojitve iz tuje države – najpogosteje sta to Makedonija in Črna gora. Redko kdo je za možnost mednarodne posvojitve prvič izvedel na centru za socialno delo. Res je tudi, da v preteklosti ni bilo veliko takih praks, ker med državami še ni bilo konvencij in sporazumov. V času postopkov za mednarodno posvojitev so imeli bodoči socialni starši pogosto občutek, da prepuščajo usodo svoje bodoče družine tujemu uradniku v drugi državi, kar je v njih vzbujalo občutke negotovosti. Starši so v postopkih mednarodne posvojitve največ

pomoči prejeli od prijateljev, znancev ter najožje družine. Želeli bi si imeti več informacij o tem, kaj se dogaja s postopkom, kaj vse potrebujejo in katere korake morajo še storiti. Mnogi so si ob tem pomagali na različne načine, npr. z učenjem tujega jezika, vlivanjem upanja, pogovori v družini ter s klicanjem ljudi, ki imajo z mednarodno posvojitvijo že izkušnje (Rezar, 2009, str. 58–59).

Mühling in Franz (2017, str. 93–94) ugotavljata, da je starost posvojenih otrok pri mednarodnih posvojitvah nižja. Kar 66 odstotkov posvojitev otrok iz tujine se zgodi v prvih treh letih življenja. To pomeni, da otroke takoj po rojstvu ali v zelo zgodnjem otroštvu biološki starši oddajo v posvojitev. V nekaterih primerih je tako, da otroke sprva oddajo v rejniško družino, nato pa jim poiščejo posvojitelje. Obstajajo tudi primeri, kadar otrok prej že biva v ustanovi (npr. sirotišnica ali otroški dom) in gre nato v posvojitev. Pri mednarodnih posvojitvah družine potrebujejo podporo strokovnih delavcev, saj je malo ali nič informacij o otrokovih koreninah, njegovi preteklosti in bioloških starših.

1.2.4 VLOGA SOCIALNEGA DELA PRI RAZISKOVANJU OTROKOVE IDENTITETE

Glavna in najpomembnejša naloga socialnega dela na področju posvojitev je zagotovo pomoč in podpora osebam, ki imajo izkušnjo posvojitve in se soočajo z izzivi. V nadaljevanju poglavja bom povzela avtorje Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 24–25), ki pišejo o pomenu podpore biološki in posvojiteljski družini. Dotaknila se bom tudi dela s posvojitelji, kot ga predstavlja Zaviršek (2012), in tega, kako jih socialno delo lahko podpre pri vzgoji otroka, ki je posvojen. Področje socialnega dela ima prav tako pomembno vlogo na področju informiranja posameznikov, saj imajo centri za socialno delo dostop do podatkov o otrokovi biološki družini.

Strokovni delavci se morajo ustrezno pripraviti na delo z družino, ki bo posvojila otroka, ter delo z otrokom, ki bo šel v postopek posvojitve (Featherstone, Gupta in Mills, 2018). Zaviršek (2012, str. 76–78, 136) poudarja, da se morajo bodoči posvojitelji truditi, da se naučijo spoštljive komunikacije z otrokom. Glede na to, da imajo otroci, ki so posvojeni pri 18. mesecih in so starejši, za seboj hude travme, se morajo starši izobraziti o tem, kako otroku nuditi ustrezno pomoč. Pomembna sta odkrita komunikacija ter razumevanje otrokovega počutja; pogosto sta to lahko razdražljivost in občutljivost. Otrok v posvojitelju išče varnost in stabilnost ter nekoga, ki bo zanj poskrbel. Tudi Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 22–23) pritrjujejo pomenu dobre komunikacije in korektnosti ter iskrenosti strokovnih delavcev. Naloga socialnih

delavcev je, da na otroka gledajo kot na individuum – edinstvenega posameznika. Pomemben vidik dela je informiranje družine. Center za socialno delo je prva ustanova, kamor se bodo starši najverjetneje obrnili po pomoč. Zaviršek (2012, str. 156–158) tudi navaja, da je pomembno, da so strokovni delavci na prvem mestu strokovni, torej da sledijo strokovnim smernicam in standardom. Vloga strokovnih delavcev je podpora vsem udeleženim: otroku, njegovi biološki in posvojiteljski družini.

Osebam z izkušnjo posvojitve se zdi zagotavljanje kakovostne strokovne podpore še kako pomembno. Cashen, Altamari, Grotevant, in McRoy (2019, str. 8, 12) pišejo, da je pri procesu posvojitve še posebej potrebno razmisliti, kako izobraziti starše, da bodo otrokom lahko v podporo in se bodo skupaj z njimi lahko soočali z izzivi. Vloga strokovnih delavcev je nudenje podpore posvojiteljem pri pripravi na posvojitev in ne nazadnje pri opravljanju starševskega poslanstva.

Posvojene osebe so spraševali, kako bi morali strokovnjaki pristopiti k uresničevanju potreb vseh sodelujočih (otrok, posvojitelji in biološki starši). Posamezniki so povedali, da jim je pomembno, da strokovni delavci spoštujejo tako njihovo perspektivo kakor tudi perspektivo biološke mame pri sprejemanju odločitve, ki je prava zanje. Kot dober nasvet strokovnjakom nekateri posamezniki z izkušnjo posvojitve navajajo, da je dobro upoštevati različne potrebe, poglede in interese vseh (v proces vključenih) posameznikov. Hkrati pa je treba ustvariti tudi ravnovesje med različnimi pogledi in potrebami uporabnikov (Cashen, Altamari, Grotevant, in McRoy, 2019, str. 9–10).

Avtorji Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 22) ugotavljajo, da način delovnega odnosa vpliva na to, kako se bodo otroci v procesu sodelovanja s socialnimi delavci odzivali. Kakovosten odnos med uporabnikom in socialnim delavcem bi moral biti prioriteta strokovnega dela. Večini posameznikov, ki so posvojeni, se zdi zelo pomemben individualen pristop. Na delo strokovnih delavcev gledajo s spoštovanjem, prav tako ocenjujejo, da imajo socialni delavci pomembno vlogo v njihovem življenju. Naloga strokovnih delavcev, ki delajo na področju posvojitev, je prisluhniti posameznikom, ki so že (bili) uporabniki socialnovarstvenih storitev. Sorojenci so poudarili pomen socialnih delavk, da prisluhnejo tudi njihovim stališčem, so spoštljivi in pripravljeni na sodelovanje. Za strokovne delavce je bistvenega pomena čas za spoznavanje in sodelovanje z družino na način, ki bo opogumljajoč.

Otrokom z izkušnjo posvojitve je zelo pomembno področje zagotavljanje informacij in dostop do evidenc, kjer so shranjeni podatki o njih in njihovih bioloških družinah. Na tem mestu je pomembno izpostavit vlogo strokovnih služb pri ohranjanju podatkov o otrokovem izvoru in bioloških starših. Posvojeni otroci in na sploh posvojene osebe dajejo velik pomen ravno strokovnemu in kontinuiranemu zagotavljanju informacij. To jim omogoči boljše razumevanje osebne identitete in jim v prihodnosti olajša morebiten stik z njihovimi biološkimi družinami. V prihodnosti se posvojeni otroci lažje odločijo za stik z biološko družino in raziskovanje dela svoje preteklosti, ki jim manjka (Cashen, Altamari, Grotevant in McRoy, 2019, str. 7–8, 17). Posamezniki, ki so posvojeni, povedo, da jim veliko pomeni, če so socialni delavci z njimi iskreni o njihovi zgodovini.

Bizant (2014, str. 94) v literaturi poudari, da je delo strokovnih delavcev pri posvojitvi pomembno za razvoj otrokove identitete. Strokovnjaki so namreč odgovorni za namestitev otroka, priprave bodočih posvojiteljev in tudi za zagotavljanje podpore po posvojitvi. Znanje, ki ga pri svojem delu uporabljajo, je znanje socialnega dela in psihologije, pomembno je tudi poznavanje pravne ter zakonske podlage. Pri vsem tem pa veliko štejejo izkušnje in timsko sodelovanje. Tudi iskanje posvojiteljske družine je zahtevna in odgovorna naloga, prioriteta pa mora vselej biti korist otroka.

Zaviršek (2012, str. 123) meni, da je pri odkrivanju otrokovih korenin vloga socialnih delavcev ta, da tudi posvojiteljem nudijo podporo, da jih pripravijo na srečanje ter jim razložijo pomen srečanja z roditelji za otrokovo identiteto. Prav tako je pomembno poskrbeti za razbremenitev skrbi posvojiteljev. Ti bi se lahko, ko otrok spozna biološke družine, počutili zavrnjene ali celo manjvredne. Tudi Bizant (2014, str. 88) ugotavlja, da so nekateri starši zaskrbljeni, da bo otrok po srečanju želel ostati z biološko mamo oziroma biološko družino, vendar ta možnost dejansko ne obstaja.

1.2.5 IZZIVI NA PODROČJU POSVOJITEV

Kljub številnim premikom v pozitivno smer na področju posvojitev se strokovni delavci še dandanes soočajo z izzivi, ki so večinoma zelo strukturne narave. V literaturi Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 18–19) navajajo, da je ena izmed največjih ovir prav čas. Večina socialnih delavcev namreč izpostavlja pomanjkanje časa kot pomemben dejavnik, ki preprečuje kakovostno delo z otroki in družinami na področju posvojitev. Predvsem je težava pritisk na storitve zaradi finančnih rezov in naraščajočega povpraševanja po posvojitvah, zaradi česar strokovnim delavcem zmanjka časa za neposredno delo z otroki in družinami. Poleg tega zahteve sistema, ki vsiljujejo časovne okvire, pomenijo velik pritisk na strokovne delavce in ovire pri delu v živo z uporabniki. Njihove vodje dajo namreč več poudarka na birokratske postopke in beleženje svojega dela, kot ga namenijo zadevam v zvezi s preživljanjem časa z družinami.

Na področju mednarodnih posvojitev so seveda še dodatni izzivi, o katerih piše Rezar (2009). Avtorica povzema izkušnje nekaterih sogovornikov, ki pravijo, da postopek mednarodne posvojitve zahteva veliko energije in iznajdljivosti. Starši so v postopku posvojitve in pri pripravi nanjo pogrešali informacije o mednarodni posvojitvi in so bili prepuščeni samim sebi – center za socialno delo jim ni podal vseh ustreznih informacij o institutu posvojitve ter postopku.

Eden od najpogostejših problemov ljudi, ki želijo posvojiti otroka iz tujine, so številni birokratski postopki, ki so malo znani in so stvar osebnega raziskovanja. Sam proces posvojitve je bil mnogim sogovornikom dolg in zahteven. Ko posvojitelji oddajo prošnjo za posvojitev, pride na vrsto faza čakanja, ki je lahko zelo stresna. Ena od skupnih značilnosti posvojiteljev je bila negotovost, ali bo posvojitev uspela in bila tudi formalnopravno urejena. Pogosta je bila tudi skrb bodočih staršev, ali bo do posvojitve sploh prišlo in ali bodo zmogli premagati vse ovire na poti (Rezar, 2009, str. 57–58).

Številni izzivi, s katerimi se srečujejo posvojitelji, se vežejo tudi na njihova pričakovanja glede otrok. Večina bodočih socialnih staršev je bila na posvojitev pripravljena in na starševstvo so gledali zelo stvarno – mnenje nekaterih pa je, da tako ali tako nisi nikoli popolnoma pripravljen na starševstvo. Posvojitelji v raziskavi, ki jo povzema Rezar (2009, str. 58–59), svojo vlogo dojemajo zelo resno in odgovorno. Menijo, da mora posameznik že pred posvojitvijo predelati svoje travme in primanjkljaje. Le tako bo lahko dober starš. Marsikateri posvojitelj je prikrajšan za prve mesece ali celo leta otrokovega razvoja. Večina posvojiteljskih staršev si zato želi

posvojiti mlajšega otroka, saj lahko tako od začetka spremljajo njihov razvoj in socializacijo. Pogosto se pojavlja tudi pričakovanje po zdravem otroku ali pa pričakujejo vsaj podatke glede njegovega zdravstvenega stanja.

1.2.6 POSVOJITEV IN OTROKOVA PERSPEKTIVA

Čeprav je posvojitev kot ukrep za zaščito otrok namenjen zaščiti in je v dobrobit otroka, je lahko povezan tudi s travmatičnimi izkušnjami. Otroci, ki so bili posvojeni, imajo pogosto edinstvene in kompleksne čustvene izkušnje, zato je pomembno zavedanje njihovih potreb. V kratkem poglavju bom povzela ključne ugotovitve strokovnjakov glede pristopov dela z otroki, ki so posvojeni.

Krutzinna (2021, str. 199) otrokovo perspektivo definira kot vključevanje otroka v postopek odločanja. Koncept vključuje tako neposredno sodelovanje otroka v procesu podpore in pomoči kot tudi otrokovo neverbalno sodelovanje v procesu. Otrokova perspektiva na otroke gleda kot na moralne posameznike in upošteva njihov glas. Pri posvojitvah je ta vidik še posebej pomemben, saj so otroci pogosto premladi, da bi v procesu polnopravno odločali.

V procesu posvojitve in pri oblikovanju identitete otroka igrata ključno vlogo starost otroka ob posvojitvi in razlog, zaradi katerega je bil otrok oddan v posvojitev. Starejši kot je otrok, večja je možnost, da bo prehod v posvojitev zanj travmatična izkušnja. Vloga strokovnih delavcev pri delu z otroki je intenzivno odzivanje na otroka in razumevanje njegovih edinstvenih potreb. Če otrok potrebuje veliko strokovne podpore in pomoči, morajo socialno delavci v delo z njim vključiti še dodatne vire podpore in pomoči ter mu s tem omogočijo, da bo čim manj travmatiziran (Smernice za delo na področju posvojitev, 2019).

Avtorica Zaviršek (2012, str. 161–165) na podlagi slabih praks na področju posvojitev ugotavlja, da morajo posvojitelji v procesu posvojitve ter pri nadaljnji vzgoji upoštevati otrokovo perspektivo. To je še posebej pomembno, če je otrok starejši od 18 mesecev. Zaviršek (2012, str. 162) se v literaturi navezuje na k otroku usmerjen pristop oziroma »otrokovo perspektivo«. Kljub temu da ga bolj aktivno uporabljamo v sodobnih časih, njegovi zametki sežejo že v obdobje pred več kot 20 leti. Pristop je bil tako rekoč zaslužen za to, da so ljudje in s tem tudi pomembni strokovnjaki začeli ugotavljati, da domovi za otroke in sirotišnice niso primeren prostor, saj ne ustrezajo otrokovim potrebam. Ugotovili so namreč, da imajo domovi in sirotišnice zelo škodljive učinke na otroke.

Cashen, Altamari, Grotevant, & McRoy (2019, str. 9) ugotavljajo, da je k otroku usmerjen pristop s strani posvojenih oseb tudi eden bolj zaželenih pristopov. Mnogi posvojeni posamezniki si želijo, da bi strokovnjaki na področju posvojitev dali prednost edinstvenim perspektivam otroka, ki je posvojen, kot eksperta iz izkušenj in ne bi jih smeli obravnavati kot »še en primer«.

Pogled avtorja Irvinga (2002) prav tako poudarja osredotočenost na otroka ter podpira teorijo navezanosti in je v skladu z naraščajočim številom otrok, ki jih ne vzgajajo biološki starši. Ker majhni otroci avtomatično dajejo prednost starševski naklonjenosti in ne toliko krvni povezanosti, bi bilo koristno ozaveščati odrasle o otrokovi perspektivi in jim tudi pojasniti, kako na njihove medsebojne odnose gledajo otroci – da jim je torej najpomembnejši sprejemajoč odnos. Naloge in vloge staršev bi torej morali osnovati na tem, kar je skozi otroške oči najpomembnejše. Tudi Cashen, Altamari, Grotevant in McRoy (2019, str. 9–10) pritrjujejo, da je individualen pristop do otroka ključnega pomena. Socialni delavci naj torej vsakemu otroku pristopijo individualno, glede na njegove lastne potrebe, ki se morda razlikujejo od drugih. Posvojene osebe torej menijo, da je naloga strokovnih delavcev upoštevati in sprejemati potrebe vseh sodelujočih v procesu. Še posebej pa je treba dati v ospredje potrebe otroka, ki je ranljiva skupina. Za posameznike, ki so posvojeni, je to tudi eden bolj zaželenih pristopov.

1.3 OTROK, KI JE POSVOJEN

Kakor vsi otroci, tudi otroci z izkušnjo posvojitve skozi svoj razvoj gradijo in razvijajo lastno identiteto – še posebej so ti premiki vidni v obdobju adolescence, torej prehoda iz otroštva v odraslost. V poglavju se bom dotaknila pojma identitete ter procesa, kako se posameznikova identiteta razvije. Glede na to, da poznamo več vrst identitete, bom več pozornosti namenila osebni identiteti – razumevanje te je namreč pomembno, ko govorimo o posameznikih, ki so posvojeni. Obdobje, ko se identiteta izoblikuje, je zagotovo adolescenca. Identiteta je tudi zelo prepletena z otrokovo osebnostjo, saj je ta pomemben del nas, lastnosti pa se, kakor pravi Južnič (1993, str. 114), razvijajo v interakciji z okoljem.

1.3.1 IDENTITETA

Etimološko gledano izraz identiteta poznamo že zelo dolgo; razumemo jo kot istovetnost, istost oziroma skladnost. Delimo jo na relativno in absolutno identiteto. Absolutna pomeni popolno enakost, z relativno ali t. i. pogojno identiteto pa označujemo pojava oziroma bitji, ki sta skorajda enaki, torej zelo podobni (Južnič, 1993, str. 11). Avtorica Kovačev (1997, str. 15–16) potrjuje, da je definicija identitete zelo kompleksna, saj vključuje značilnosti človeka kot biološke vrste, individuuma, družbenega bitja in pripadnika kulture, kjer živi. Identiteta po mnenju Verghaeghe (2016, str. 13−15) ni abstraktna lastnost. Avtor Verghaeghe (2016) zanika prepričanje, da bomo identiteto našli znotraj sebe, saj je ta določena v odnosu z zunanjim svetom, torej z družbo. Identiteta je torej konstrukt in zbirka prepričanj, ki smo jih prejeli v odnosu z drugimi. Odvisna je tudi od drugih identitet in je včasih tudi v nasprotju z drugimi identitetami.

Avtorji Grotevant, Dunbar, Kohler in Esau (2007) pišejo, da identiteta povezuje posameznikovo osebnost, njegovo subjektivno zavedanje, odnose in zunanji kontekst. Tako je identiteta pravzaprav posameznikov »jaz« v kontekstu.

Južnič (1993, str. 12–18) navaja, da poznamo več vrst identitete. Osebna identiteta je tista, ki si jo vsak posameznik pripiše sam. Prepletena je z njegovo zasebno telesnostjo in tudi družbenostjo. Poznamo pa tudi družbeno identiteto ali t. i. identifikacijo, kjer gre prav tako za identiteto posameznika, le da jo v tem primeru posamezniku pripiše družba in ne on sam. Identifikacija je pogosto lahko tudi vsiljena in tudi družbeno dodeljena, kakor so glede na njo dodeljene tudi naloge in pričakovanja do nas. Skupinska identiteta pa lahko zaobjema več

identitet hkrati. Različne skupine imajo drugačno oziroma ločeno identiteto od osebne. To torej pomeni, da se posameznikova identiteta lahko v skupinski tudi izgublja.

Kot pojavne vidike identitete Južnič (1993, str. 12) navaja individualno-psihološko raven in tudi nekatere antropološke vidike, ki pravzaprav določajo in hkrati razlagajo, kako se razlikujemo od drugih ljudi. Poznamo tudi družbene, kulturne ter druge vidike različnih pripadnosti. Identiteta človeka je po Južničevem (1993, str. 21–22) mnenju odvisna predvsem od njegove telesne identitete. Telesna identiteta je predpogoj za obstoj vseh drugih identitet. Ljudje se namreč najprej identificiramo s tem, kar je vidno, torej z našim telesom, in to je temelj vseh drugih identitet. Pri srečanju z drugimi ljudmi ravno s telesom kažemo lastno navzočnost.

Ključni dejavnik osebne identitete je pravzaprav človekova individualnost. Pojem individualnosti določa lastnosti, ki posameznika razlikujejo od drugih članov družbe, lahko bi rekli, da gre za edinstvenost in to, v čem je nekdo poseben in neponovljiv. Hkrati moram omeniti tudi, da so možnosti, koliko nekdo izraža individualnost in osebno idiokratičnost, odvisne od družbe (Južnič, 1993, str. 113).

1.3.2 OBLIKOVANJE OTROKOVE IDENTITETE

Identiteta se intenzivneje izoblikuje v adolescenci, saj takrat poteka posameznikov razvoj samozavedanja in vzpostavitev samokontrole. Hkrati se v obdobju adolescence poveča tudi sposobnost empatije do ljudi okoli nas. Adolescenti postanejo bolj konformistični, kar omogoča koordinacijo med njimi in družbenim okoljem (Kovačev, 1997, str. 67).

Eriksonov (2014) koncept identitete govori o tem, da se mora posameznik skozi proces oblikovanja identitete prebiti prek mnogo faz oziroma t. i. kriznih obdobij. Med razvojem vsak posameznik raste skozi različne krize in preizkušnje, katerih cilj je, da jih premaga. Že v prvi, t. i. oralni, fazi se pojavi kriza, ki je prva identitetna kriza, in to okarakterizira alternativa med zaupanjem in nezaupanjem. Gre namreč za otrokova prva izkustva, ki so temelj nadaljnjega razvoja tudi v odraslosti. V naslednji krizi, ki jo Erikson poimenuje »avtonomija proti sramu in dvomu« in za katero je značilno, da se začnejo razvijati različni akcijski vzorci, se otrok uči boriti za svojo avtonomijo. Druga faza je torej odločilna glede razmerja med ljubeznijo in sovraštvom, sodelovanjem in trmo ter svobodo samoizražanja in potlačevanja določenih psiholoških vsebin (Erikson, str. 23–35). Naj navedem še Vergaeghe (2016, str. 161–162), ki pravi, da otrok od 5. leta naprej ponotranji pravila in ta postanejo del njegove notranje identitete.

Proces ponotranjenja lahko poimenujemo tudi internalizacija. Otrok spoznava, katera pravila in norme izhajajo od staršev, katera pa so iz okolice. Pomemben del internalizacije je učenje, kako odločitve sprejemati samostojno, brez pomoči drugih. To ga pripelje do večje avtonomije, torej manjšega zunanjega nadzora nad lastnim življenjem.

Tretjo krizo zaznamuje obdobje, ko se posameznik (otrok) želi poistovetiti s pomembnimi drugimi, predvsem s starši. V četrti fazi ima otrok tendenco po tem, da postaja podoben staršem, saj oni zanj predstavljajo ideal – k temu stremi tudi on. Med učenjem in posnemanjem je velika možnost, da ga proces posnemanja lahko pahne v krizo. V tej fazi se otrok uči bolj prostega gibanja, ki mu olajša pot do njegovih ciljev. Okrepita se tudi posameznikovo jezikovno izražanje in motorika, kar olajša prevajanje imaginarnih predstav v resničnost. Zagotovo je prelomna peta faza v obdobju razvoja identitete, ko se oblikuje posameznikov »jaz«. Za peto fazo lahko rečemo, da sovpada z obdobjem adolescence. Na prehodu med mladostništvom in odraslostjo pa se srečamo s šesto fazo, ki je pravzaprav nasprotje med intimnostjo in izolacijo (Erikson, 2014, str. 36–65).

Naše telo se ne kaže enako v vseh življenjskih obdobjih. V vsakem obdobju (otroštvo, mladostništvo, odraslost) imamo svoj življenjski stil oziroma način, kako se izražamo. Stil izhaja iz telesnega stanja in socialnih oziroma družbenih norm – torej tega, kar je od nas v nekem obdobju družbeno pričakovano in zaželeno (Južnič, 1993, str. 29–32).

Pomembno se mi zdi omeniti tudi osebno in skupinsko identiteto. Južnič (1993, str. 34–36) razlaga, da se človekova družbenost in človekova zasebna telesnost, ki sestavljata identiteto, prepletata, po drugi strani pa sta si hkrati tudi kontrastni. Posameznik skozi življenje oblikuje svojo zasebno identiteto, sočasno pa jo seveda tudi preverja z okolico ter jo priredi tako, da bi ugajal drugim. Tukaj torej pride do spoja med zasebno in družbeno identiteto.

Pomemben vidik, ki ga izpostavlja Južnič (1993, str. 112–116), je tudi potreba po pripadnosti določeni skupini. Tukaj gre za skupinsko identiteto, kjer v skupini veljata stalnost in kohezija članov. Ljudje ves čas pripadamo nekim skupinam – nekatere so bolj začasne ali prehodne narave, druge pa so bolj trajne. Skupinska identiteta je definitivno ena najbolj zapletenih, saj se identitete lahko med seboj prekrivajo in niso ustaljene. V sodobnih družbah je pogost pojav, da si identiteto zaradi določenih okoliščin želimo spremeniti, saj z njo nismo zadovoljni.

Verghaeghe (2016, str. 26–31) navaja, da je v družbi značilno, da določenim pomembnim osebam pripisujemo višji status kakor sebi. Naše prve avtoritete so najpogosteje starši in odnosa

do avtoritet smo se naučili ravno od njih. Naučili smo se biti poslušni, tekmovalni, pokorni, uporniški… Kovačev (1997, str. 159) piše, da se identiteta oblikuje v posameznikovi socializaciji z drugimi osebami. Človek ima eksistenčno potrebo po tem, da pripada različnim skupnostim, in iz tega sledi, da je družbenost naravni modus človeške eksistence. Skupinska identiteta se oblikuje skozi komunikacijo in povezanost s člani skupnosti oziroma skupine. Med posameznikom in skupino se oblikuje odnos, ki je odvisen od tega, kako je posameznik s skupino povezan in koliko je vanjo vpleten.

Poljšak Škraban (2004) omenja razpršeno identiteto, ki pomeni, da oseba (najpogosteje mladostnik) svoje identitete še ne zmore opredeliti. Južnič (1993, str. 133) piše o tem, da je za sodoben čas značilna t. i. premakljiva identiteta. Premik v osebni identiteti je pogosto posledica travmatičnih dogodkov. Spremembe v posameznikovem življenju zanj pomenijo povsem novo situacijo, ki lahko zamaje identiteto zaradi šoka.

1.3.3 OTROKOVA OSEBNOST

Osebnost je zagotovo pomemben del naše identitete. Južnič (1993, str. 114) jo definira kot celoto relativno stalnih značilnosti, ki sicer imajo določene predispozicije, a se v interakciji z naravnim in s socialnim okoljem dinamično razvijajo. Južnič (1993, str. 106–107) tudi poudarja, da je posameznikova osebnost odvisna od priznanj, ki jih posameznik dobi od drugih ljudi. Prav tako Jung (2021, str. 187−188) osebnost opredeljuje kot najvišjo stopnjo uresničenja človeškega bitja. Osebnost lahko doseže oseba, ki zmore dovolj poguma, ki se kot individuum potrjuje skozi življenjske izkušnje. Krmari med prilagajanjem, hkrati pa se zaveda svobode lastnih odločitev. Pravzaprav je osebnost nek ideal, ki ga v popolnosti ni mogoče doseči – razumeti jo je treba kot smerokaz, kam kot posamezniki želimo priti v življenju.

Skozi vzgojo in zunanje vplive se razvija otrokova osebnost. Avtor Jung (2021, str. 186–188) piše tudi o stilih vzgoje in je kritičen predvsem na točki, ko starši naredijo preveč namesto otroka in za otroka. Iz sodobne, precej permisivne vzgoje namreč lahko posameznik izide zelo nezrel, saj ni sposoben poskrbeti zase – starši so se pri vzgoji ozirali na to, kaj oni mislijo, da je najboljše za otroka, ne pa na njegove dejanske potrebe. Dejstvo je, da lahko otroka v osebnost vzgaja le nekdo, ki je tudi sam osebnost. Vzgajanje je potemtakem ena težjih nalog, ki jo imamo v sodobnem svetu.

Jung (2021, str. 43–45) v poglavju analize otrokove duše razlaga, da je otrok tako zelo povezan in prepleten s psihološko navezanostjo staršev, da lahko za večino nevroloških motenj, ki jih ima, rečemo, da izhajajo iz neustrezne vzgoje. Četudi med starši in otroki obstaja psihična vzročnost, moramo vedeti, da vseh pojavov ne smemo razlagati na način vzrok – posledica. Upoštevati moramo tudi ostale dejavnike, kot so socialni dejavniki in dedne predispozicije. Pomemben del osebnosti je tudi značaj oziroma značajske lastnosti, ki posameznika določajo in si z osebnostjo zelo prepletene. Ustrezne slovarske definicije značaja so: razlikovalna lastnost; eden od atributov ali značilnosti, ki sestavljajo in razlikujejo posameznika; kompleks miselnih in etičnih lastnosti, ki so del osebe, skupine ali naroda; oseba, ki jo zaznamujejo opazne ali vpadljive lastnosti; osebnost, ugled ter moralna odličnost in trdnost.

Kot ugotavljajo Altalib, AbuSulayman in Altalib (2013, str. 312), obstajajo tri glavne teorije o osebnosti. Tradicionalna teorija je, da našo osebnost gradijo trije glavni elementi: um, telo in duh. Ena bolj sodobnih teorij zopet pravi, da človekova osebnost sestoji le iz uma. Postmoderna teorija, ki pa je najbolj aktualna, ugotavlja, da je osebnost sestavljena iz mnogih elementov. Oblikuje jo širok spekter lastnosti – telesne, duševne, čustvene in socialne.

Avtorji Altalib, AbuSulayman in Altalib (2013, str. 309–310) menijo, da so temelji osebnosti pogum, ljubezen, ustvarjalnost, odgovornost, poštenost, zanesljivost in svoboda. Tudi posameznikov značaj je del njegove osebnosti in oblikuje se skozi vzgojo in socializacijo, še posebej v prvih letih otrokovega življenja. Pri gradnji naše osebnosti in značaja lahko največje premike naredimo v prvih mesecih in letih otrokovega življenja.

Altalib, AbuSulayman in Altalib (2013, str. 311–312) ugotavljajo, da je starost od petih mesecev do leta in pol najverjetneje najpomembnejša pri določanju temeljnega odnosa posameznika do sebe, okolice in življenja nasploh. Takrat se oblikuje njihova navezanost na starše. Če je roditelj topla oseba, otroci pričakujejo, da bodo drugi ljudje enaki. Ljubezen do staršev bo v njih spodbujala čustva naklonjenosti in sprejemanja. Če njihovi starši niso sočutni in sprejemajoči, pa se bodo otroci razvijali v drugačni smeri: integrirali bodo izkušnjo, da je svet zelo krut in nespodbuden.

Med prvim in tretjim letom otroci pridobijo določen občutek za dojemanje samih sebe kot individualnih posameznikov, vseeno pa se še zavedajo svoje odvisnosti od staršev. Kakšni bodo otroci izšli kot posamezniki, še posebej v obdobju prehoda v vrtec in šolo, je odvisno od tega, kako topel odnos se je razvil med njimi in njihovimi starši. Oblikovanje značaja je odvisno tudi

od tega, kako tako starši kot otroci rešujejo konflikte in kako se spoprijemajo z izzivi v težjih obdobjih, ko se otrok upira zahtevam (Altalib, AbuSulayman in Altalib, 2013, str. 310–312).

1.3.4 OBDOBJE ADOLESCENCE

Do leta 1960 so pojem adolescence večinoma povezovali s psihoanalitično teorijo, klinično psihologijo in medicino (psihiatrijo). Vse stroke obdobje adolescence opredeljujejo kot zelo stresno obdobje za posameznika. Kritičnost le so povezovali predvsem z biološkimi spremembami, saj je to obdobje pospešenega dozorevanja telesa in uma. Hormonske in druge psihofizične spremembe lahko mladostnikom povzročajo čustveno nestabilnost, ki pa je pogosto povod za raznovrstne konflikte in spopade z avtoritetami (Poljšak Škraban, 2004, str. 7). Tudi Erikson (2014, str. 65−66) poudarja, da posameznik v obdobju adolescence doživlja številne spremembe – poleg notranjih in fizioloških sprememb začne iskati svojo družbeno vlogo.

Psihoanalitik in psihiater Forget (2002, str. 13) pravi, da nas značilnosti adolescence lahko pahnejo v zadrego. Obdobje adolescence je po njegovi definiciji pomemben čas prehoda. Če želimo razumeti, kaj se v tem obdobju dogaja, moramo sprva razumeti ta pojem in njegovo mesto v sodobni zgodovini.

Obdobje industrializacije je danes omogočilo, da so na področju potrošništva adolescenti tako rekoč ciljna skupina. Nagovorjeni, in včasih tudi zmanipulirani, so s strani številnih ponudnikov, ki jim zagotavljajo, kakšni znaki identitete so zanje pravi in mladostniki se z njimi tudi identificirajo. Ravno oglasi so tisti, ki posameznikom ponujajo kulturo videza in podporo identifikaciji z njegovo generacijo. Na tem mestu torej etika popolnoma odpove, saj je čar sodobne družbe predvsem užitek. Konec 20. stoletja so bili odpravljeni tudi mnogi tabuji, predvsem glede spolnosti in tudi ostalih dejanj, ki so v preteklosti veljali za neprimerne in deviantne. To je tudi eden od razlogov, zakaj gredo dejanja adolescentov včasih čez rob, zakaj se ti s svojim početjem gibljejo na meji (Forget, 2002, str. 19–24).

Erikson (2014, str. 134−135) navaja, da je adolescenca zadnji in s tem tudi sklepni del otroštva. Obrobje adolescence se sklene takrat, ko posameznik svoje otroške identifikacije zamenja z novimi, ki se utrjujejo skozi tekmovalnost z vrstniki.

1.3.5. RAZVOJNE NALOGE ADOLESCENCE

Hrovat (1987, str. 233) v literaturi navaja, da je adolescenca čas sprememb, ko otrok dozoreva v odraslega. Posameznik je v svoji družini zaščiten in sprva od nje zelo odvisen. V obdobju adolescence pa se uči samostojnega odločanja, delovanja ter skrbi za druge. To od njega zahteva popolno reorganizacijo odnosa do sebe in družbe.

Obdobje adolescence ima tudi razvojne naloge. Od posameznika zahteva, da si ustvari odnose, ki bodo bolj kakovostni, zreli in raznoliki. Pomembna naloga adolescence je tudi ta, da oseba oblikuje, nadgrajuje in tudi spreminja lastne vrednote ter etična načela. Hkrati se v tem obdobju oblikuje tudi lastna spolna identiteta – mladostnik namreč spoznava, kakšna je pravzaprav njegova spolna vloga. K temu sodi tudi učenje uravnavanja seksualnih tendenc in lastnih spolnih potreb. Hkrati je obdobje adolescence in mladostništva pomembno tudi zato, ker se posameznik nauči samostojnosti, prevzame odgovornosti in postane neodvisen od svojih staršev ter drugih odraslih. To je kasneje tudi popotnica za pripravo na partnersko in družinsko življenje (Hrovat, 1987, str. 234–237).

Berkman in Pfeifer (2017) navajata, da so posamezniki v obdobju adolescence lahko bolj občutljivi predvsem na vedenjski in nevrološki ravni. Njun model obravnava identiteto kot večplastno. Navajata namreč akademski, družbeni/odnosni, družinski, etnični in interesni vidik. Vsak od vidikov lahko vpliva na vrednost samoregulativnega vedenja do te mere, da so takšni vidiki pomembni za posameznikove odločitve. Ključne značilnosti identitete, ki naj bi olajšale njeno učinkovitost v odraslosti, so stabilnost, pozitivnost in dostopnost.

Na vedenje mladostnikov v obdobju adolescence vplivajo normativne razvojne spremembe in družbeni kontekst, razvija se tudi »jaz« in postane pomemben vir vrednosti in posameznikove notranje motivacije. Posameznik v obdobju adolescence lahko ima drugačen vrednostni sistem in vrednostne atribute drugače presoja, kot to počnejo odrasle osebe. Glede na razvijanje pozitivnih osebnih in družbenih identitet je tudi ravnovesje med avtonomijo in povezanostjo ena izmed ključnih nalog adolescence (Berkman in Pfeifer, 2017).

Poljšak Škraban (2004, str. 14–15) piše o obdobjih adolescence in v svoji literaturi opredeli 4 obdobja mladostništva, kjer je razvidno, kaj se v adolescenci pravzaprav dogaja. V predadolescenci (10–12 let) posameznik začne spolno dozorevati, prav tako se oblikuje njegova identiteta. Mladostniki imajo v obdobju predadolescence tudi težnjo po samostojnosti. Ker se oblikuje njihov »jaz«, se upirajo avtoritetam (npr. staršem, vzgojiteljem). V *zgodnji adolescenci*

se v mladostnikih razvija avtonomnost. Zgodnje obdobje traja približno od 12. pa do 14. leta. *Obdobje srednje adolescence* traja od 14. do 17. leta in zaznamuje čas, ko mladostniki razvijajo formalno-logično mišljenje in svoj čustven ter socialni razvoj. V pozni adolescenci (od 17. do 20. leta) se posameznik začne umirjati, saj počasi že ve, kje je njegovo mesto na svetu, kaj želi doseči in kako želi živeti. To naj bi bilo torej obdobje pomirjanja s samim seboj in svetom.

Adolescenti pogosto občutijo tudi obup ali vsaj trpljenje. Forget (2002, str. 22–24) ugotavlja, da to izhaja iz poskusa uveljavitve subjektivitete mladostnika. Razlog za razočaranje je prav tako tudi razkol med realnostjo in pričakovanji posameznika. Iz tu izhaja, da je ravno nasprotovanje zelo pogosta drža posameznikov v obdobju adolescence. Kadar je protislovje nerešljivo, posamezniki to izrazijo bodisi z nasprotovanjem ali dejanji, s katerimi je njihova identiteta navzven še bolj opažena.

1.3.6 IDENTITETA V OBDOBJU ADOLESCENCE

Jeznik (2015, str. 49–50) piše o identiteti otrok in ugotavlja, da nam psihološki pogled na identiteto ponuja nekaj zelo konkretnih odgovorov na to, kako se posameznikova subjektivnost in identiteta sploh oblikujeta ter kakšen pomen imajo za oblikovanje posameznikove identitete konflikti in krize. Klasična psihoanalitična teorija izhaja iz predpostavke, da so psihični konflikti ter nasprotja gibalo posameznikovega razvoja. Osnovne faze človekovega razvoja gredo prek prvotne separacije in individualizacije ter t. i. psihološkega rojstva otroka; od simbioze, ki daje otrokom prvi občutek varnosti, in simbolne identifikacije do ustrezne razrešitve Ojdipovega kompleksa, ki se zaključi v oblikovanju ustrezne subjektivitete in moralne avtonomije posameznika. Klasični psihoanalitični pogled na oblikovanje osebnosti je danes deležen številnih kritik, z vidika identitetnega razvoja pa je posebno zanimiva teorija psihosocialnega razvoja. Kot ključno obdobje oblikovanja posameznikove identitete opredeli mladostništvo (Erikson, 1994, kot navedeno v Jeznik, 2015). Marcia in Kroger (2011, kot navedeno v Jeznik, 2015, str. 50) pišeta o štirih identitetnih položajih mladih (razpršeni, privzeti, odloženi in doseženi identitetni položaj), ki pa niso več stopenjski nizi razvoja identitete, kot jih v literaturi opredeljuje Erickson (2014).

Pogled na cilje vzgoje je posledično spremenil tudi poglede na vzgojni proces. Po eni strani lahko sledimo stopenjskim teorijam razvoja otroka, s katerimi se potrjuje ideja o disciplini (ki je pomemben del vzgoje), ki osvobaja, po drugi strani pa lahko identificiramo poglede na proces

vzgoje kot komunikacijo posameznika z drugimi, poudarek pa je tudi na vrednotah, ki jih posameznik ponotranji (Jeznik, 2015, str. 51).

Poljšak Škraban (2004, str. 8–9) poudarja, da se psihosocialni razvoj posameznika v veliki meri zgodi v obdobju adolescence. Vse, ker je posameznik že izkusil, v tem obdobju na novo predeluje. Poglavitna vzroka za to sta hitra telesna rast in spolno dozorevanje. Mladostniki se v adolescenci ukvarjajo z vprašanjem o lastni vlogi.

Erickson (2014, str. 67) navaja, da če so v prejšnjih fazah še nerešeni izzivi, lahko to privede do zmede identitete. Mladostnik je namreč zbegan, saj ne ve, kaj si želi od življenja, kdo je in kaj se od njega pričakuje. Zato se preizkuša v najrazličnejših vlogah. Na socialnem področju se kriza začuti tako, da mladostnik ni prepričan vase, saj ima občutek, da ne ustreza pričakovanjem okolice.

Berkman in Pfeifer (2017) menita, da je obdobje najstništva ali t. i. adolescenca ključnega pomena za številne vidike razvoja sebe in za identiteto, vključno z obveznostmi, osebnimi cilji, motivacijo in psihosocialnim počutjem. V obdobju adolescence mladi iščejo avtonomijo, zlasti od staršev, skupaj s povečano zavezanostjo družbenim vidikom identitete in večjim potrebam po povezovanju z vrstniki. Mladostniki pogosto poročajo tudi o večji samozavesti in so bolj zaskrbljeni in zainteresirani v zvezi z dojemanjem sebe.

Zanimivo je, da se nevrofiziološki odzivi v telesu razvijajo skozi obdobje adolescence. Do sedaj izvedene študije kažejo, da se je stopnja samovrednotenja povečala zlasti na družbenem področju in pri mladostnikih s hitrejšim razvojem v adolescenci. Torej lahko biološke in socialne spremembe v adolescenci pomembno vplivajo na možganske procese (Berkman in Pfeifer, 2017).

Ko posvojeni otroci iščejo svoje starše in med raziskovanjem identitete pridobivajo informacije o njihovem izvoru, so posvojenci ogroženi zaradi zmede identitete (Dunbar in Grotevant, 2004, v Berkman in Pfeifer, 2017). Številni posamezniki z izkušnjo posvojite imajo dovolj razlogov za negotovost glede njihove lastne identitete v posvojiteljski družini.

1.3.7. IDENTITETA OTROKA, KI JE POSVOJEN

Dejstvo je, da vsak mladostnik svojo identiteto dojema drugače. Nekaterim je manj, nekaterim pa bolj pomembna za njihov občutek samega sebe. Grotevant, Dunbar, Kohler in Esau (2007) ugotavljajo, da ravno stopnja dojemanja lastne identitete vpliva na korake, ki jih bodo posamezniki storili v prihodnje (v smeri iskanja identitete).

Razvoj identitete posvojenega otroka je prepleten s posameznikovo konstrukcijo pomena svoje posvojitve – kaj zanj osebno pomeni biti posvojen. Zanimanje za identiteto posvojenih oseb se je porajalo iz več smeri. Ugotovitve ameriških strokovnjakov s področja posvojitev kažejo na to, da se vedno več posameznikov, ki so posvojeni, odloča za raziskovanje svojega izvora. Pogosta vprašanja, ki si jih posamezniki v tem procesu zastavljajo, so: »Kdo sem kot posvojena oseba?« (Javier, Baden, Biafora in Camacho-Gingerich, 2007, str. 78−81). Tudi Bizant (2014, str. 90–91) navaja, da se posamezniki pri raziskovanju identitete sprašujejo, od kod so, kje je in kakšna je biološka mama, ali so ji podobni oziroma komu so podobni, kdo je oče, ali imajo kakšnega brata, sestro ipd.

Dejavniki, ki vplivajo na identiteto, so lahko povezani z zgodnjimi izkušnjami, drugi pa z nadaljnjim razvojem posameznika v njegovem socialnem okolju. Na identiteto seveda vpliva tudi mnenje širše družbe, njen pogled na posvojitev in ozaveščenost o le-tej. Skupaj poudarjajo izzive, povezane z integracijo posameznikovega občutka za sebe kot posvojene osebe z drugimi pomembnimi domenami identitete. Z raziskavami so znanstveniki pridobili jasnejšo sliko o identiteti posameznikov, ki so posvojeni, a še vedno je veliko dilem, na katere stroka še ni odgovorila (Grotevant, Dunbar, Kohler in Esau, 2007).

Javier, Baden, Biafora in Camacho-Gingerich (2007, str. 78) so ugotovili, da se identiteta posameznikov, ki so posvojeni, pravzaprav ne razlikuje bistveno od identitete tistih, ki te izkušnje nimajo. Vseeno pa so tovrstne študije na identiteto gledale širše, niso pa se tako osredotočale na posvojitev kot na glavni vidik posameznikove identitete. Zagotovo moramo na identiteto otroka, ki je posvojen, gledati tudi skozi ostale dejavnike, ki so z njo povezani: vzgoja, socializacija in družbeni kontekst, kjer je posameznik odraščal.

Bizant (2014) ugotavlja, da so vprašanja, ki si jih zastavljajo posvojeni posamezniki, del njihove identitete. A tudi od odgovorov je odvisno, kako se bo ta oblikovala. Vprašanje, zakaj me je mama dala v posvojitev, je zelo pomembno, odgovor nanj pa še bolj. Vendar se vsi ne odločijo

za iskanje svojih bioloških korenin. Na to, da otroci ne iščejo svojih korenin, vplivajo štirje razlogi:

- v družini velja neizrečena prepoved iskanja;
- zaradi strahu otrok pred iskanjem in zavrnitvijo biološke mame;
- otroci ne želijo prizadeti posvojiteljev in
- imajo občutke krivde. Občutki krivde so lahko veliki, saj se otroci sprašujejo, kaj so naredili narobe, da so jih oddali v posvojitev, kaj je narobe z njimi ipd. (Bizant, 2014, str. 90).

Institut starševstva se lahko že po definiciji vzpostavi s posvojitvijo ali s t. i. sorodstvenim starševstvom. Pri definiranju starševske vloge, torej tega, kdo je pravzaprav starš, nam mora biti prioriteta stopnja otrokove navezanosti na starša, zato ne smemo vnaprej favorizirati in glorificirati biološko starševstvo (Irving, 2002). Avtorja Colaner in Halliwell (2014) dodajata, da čeprav je oblikovanje identitete lahko izziv, otroci z izkušnjo posvojitve na tej poti niso sami. Posvojitelji in biološki starši so pomembni elementi identitete otroka, ki je posvojen. Predvsem komunikacija z družinskimi člani je tista, ki pripomore, da posamezniki razumejo, kaj njihova posvojitev pomeni za njihovo življenje in prihodnost. Avtorja sta raziskovala komunikacijo posameznikov s posvojiteljskimi in biološkimi družinami o svoji posvojitvi in kako jim je to pomagalo pri boljšem razumevanju posvojitve. Ugotovila sta, da imajo odnosi med posamezniki, ki so posvojeni, in posvojitelji veliko vlogo pri tem, da so izoblikovali svojo identiteto in osebnost. Večjo vlogo pri oblikovanju identitete osebe, ki so posvojene, pripisujejo posvojiteljem, manjšo pa biološkim staršem.

Otrok z izkušnjo posvojitve si velikokrat ustvari fantazijsko družino, poznejše srečanje pa lahko povzroči hudo travmo, saj je lahko zavrnjen. Včasih se otroci zelo trudijo za stik, vendar lahko naletijo na zavrnitev. A to je treba sprejeti, saj se v nasprotnem primeru lahko pojavijo celo zdravstvene težave. Tisti pa, ki iščejo in se srečajo z biološko mamo, pravijo, da se mozaik potem sestavi in dobijo širšo sliko o tem, kdo so (Bizant, 2014, str. 90).

Vsi imamo vgrajeno potrebo po tem, da vemo, kdo smo. Naša identiteta nam pomaga vedeti, kaj o nas je edinstveno in nas razlikuje od drugih ljudi. Vsak posameznik razvije identiteto, vendar je ta proces lahko težji za posameznike, ki so posvojeni. Skozi komunikacijo s svojimi posvojitelji in biološkimi družinami lahko posamezniki razvijejo svojo identiteto oziroma razumevanje, kaj pomeni biti posvojen. Za otroka je zelo koristno, da dobi odgovore na

vprašanja, kot so: Od kod sem prišel? Kdo so bili moji rojstni starši in zakaj so me dali k mojim posvojiteljem? Ali imam biološke brate in sestre? (Colaner in Halliwell, 2014).

Colaner in Halliwell (2014) pišeta tudi, da proces odgovarjanja na ta vprašanja in oblikovanja posameznikove identitete zahteva veliko truda in je za nekatere otroke mnogokrat izziv. Mnogi posamezniki čutijo izgubo zaradi biološkega starša, ki ga še niso srečali, kar lahko vodi v žalost in zmedo. Prav tako so lahko v negotovosti glede vprašanj glede tega, kaj pomeni posvojitev za njihovo identiteto, kakšni so njihovi biološki starši in kako se njihovi posvojitelji počutijo glede njihove posvojitve. Posvojeni posamezniki se lahko tudi razlikujejo od svoje posvojiteljske družine – vključno z (vendar ne omejeno na) različno etnično in kulturno usmerjenostjo, osebnostjo, videzom in fizičnimi sposobnostmi.

Avtorja Colaner in Halliwell (2014) tudi navajata, da je v njuni raziskavi nekaj posameznikov začutilo, da so njihove biološke in posvojiteljske družine sodelovale, da bi jim pomagale razumeti njihovo posvojitev. Podpora posvojiteljev je posameznikom omogočila, da so od bioloških staršev črpali pomen o tem, kdo so kot osebe, hkrati pa ohranili trdno povezavo s svojimi posvojitelji. Na koncu posvojitelji in biološki starši, ki skupaj delajo za otroka, zagotavljajo najvarnejšo pot do identitete za posameznike, ki so posvojeni.

O srečanju otroka in biološkega starša (roditelja) piše tudi Bevc (1999, str. 71–73), ki navaja, da je težko dati enoznačen odgovor, ali spoznati biološke starše v živo ali ne. Strokovnjaki so v študijah (Bevc, 1999, str. 71) ugotovili, da je vse odvisno od individualnega primera in želje posameznika po tem, da se sreča z biološko mamo ali očetom. Pogosto tudi biološki starši niso bili naklonjeni takim srečanjem. Spet drugi primeri kažejo na to, da so se biološke mame zelo angažirale, da so prišle do podatkov o svojem otroku, in kasneje so tudi izrazile željo po srečanju. Bevc (1999, str. 73) meni, da so srečanja vsekakor koristna, a moramo dobro premisliti, kako jih bomo izpeljali, in pretehtati motive ter želje vseh vpletenih.

Želja po srečanju z biološkimi starši ni odraz tega, kako dobra je posvojiteljska družina. Običajna izkušnja posameznikov z izkušnjo posvojitve je želja po raziskovanju svoje identitete. Podpora posvojiteljev in socialnega okolja pri ohranjanju pozitivnih odnosov v biološki družini pa lahko izboljša počutje posameznikov in jim omogoči boljše razumevanje posvojitve (Colaner in Halliwell, 2014). Tudi Bizant (2014) navaja, da so stiki z biološko družino za otrokov razvoj lahko dobri. Otrok potrebuje odgovore na vprašanja o svoji preteklosti in prednikih. Ob tem iskanju se pojavlja tudi strah oseb, ki so otroka posvojile, pred srečanjem otroka z biološko mamo. Zlasti med željo po srečanju z roditeljico in strahom mame otrok čuti,

da je vmes. Tako se ne morejo pojaviti jasna identiteta, notranja mirnost in sprejemanje samega sebe.

1.3.8 IDENTITETA OTROKA IN ODPRTA POSVOJITEV

Zagotovo je komunikacija med družinskimi člani dejavnik, ki ima pomembno vlogo pri tem, kako se bo otrok v družini počutil, kako bo doživljal posvojitev in kako se bo oblikovala njegova osebna identiteta.

Tudi v smernicah za delo na področju posvojitev (2019) je navedeno, da na identiteto posvojenega otroka vplivajo že dogodki pred posvojitvijo. Izkušnje otrok v zgodnjem obdobju (tudi v prenatalni fazi), na primer prikrivane nosečnosti, so vidne tudi v otrokovem odraščanju, predvsem v zaprtosti do drugih, posledice alkoholizma v nosečnosti se kažejo v nižji zbranosti, motoriki, razvoju in močnih čustvenih izbruhih otrok v odraščanju. Otroci, ki v najzgodnejših letih življenja niso imeli zadovoljenih osnovnih potreb, kot je potreba po telesnem stiku, tudi pozneje nimajo potrebe po njem. Možne posledice zanemarjanja otroka se kažejo tudi v odsotnosti joka, nepremičnem sedenju, odzivnost v obliki umika. Otroci, ki so bili posvojeni, pogosto že kot dojenčki ne dobijo možnosti vzdrževanja bližine z eno osebo, ki bi se na njihove potrebe ustrezno in predvidljivo odzivala in bi jim pomagala razviti občutek varne navezanosti. Varno navezani otroci imajo občutek, da so ljubljeni in vredni, druge osebe doživljajo kot zanesljive in sočutne ter lahko tudi nadalje v življenju razvijajo kakovostne odnose z ljudmi. V nasprotnem primeru pa otroci razvijejo vzorce navezanosti, ki niso varni, na primer izogibajočo navezanost, kjer imajo negativen odnos do sebe in okolice. Sebe doživljajo kot nevredne in nekompetentne, druge pa kot tiste, ki jih zavračajo ali se ne odzivajo na njihove potrebe.

Zagotovo je raziskovanje osebne identitete osrednji vidik življenja mnogih posameznikov z izkušnjo posvojitve. V raziskavi Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 25–26) navajajo, da morajo strokovni delavci pri sodelovanju s posamezniki, ki imajo izkušnjo posvojitve, upoštevati, da se bodo morda soočali z zmedo identitete. Njihova pričakovana identiteta morda vedno ne bo v skladu s tem, kar doživljajo v obdobju odraščanja. Takrat se namreč sprašujejo, kdo so, od kod prihajajo in komu pripadajo. Z izzivi glede identitete se soočajo tudi tisti posamezniki, katerih posvojitev je bila uspešna in imajo zelo pozitivno izkušnjo.

Ob tem poudarjam tudi pomembno vlogo posvojiteljev, da otroku morda olajšajo izzive z njegovo identiteto. Pomembno je vzpostaviti odprt kontekst znotraj družine, avtorji Grotevant, Dunbar, Kohler in Esau (2007) namreč ugotavljajo, da se tudi posvojiteljske družine razlikujejo

glede na stopnjo odprtosti glede sprejemanja bioloških članov družine. Določene družine otrokom omogočajo srečanja ter raziskovanje lastne identitete, spet druge pa imajo bolj zaprt kontekst, kjer otrok ne more svobodno raziskovati svojega izvora in vzpostaviti stika z biološkimi člani.

1.5 STARŠI, KI POSVOJIJO OTROKA

1.5.1 VLOGA STARŠEV PRI POSVOJITVI OTROKA

Starši imajo po definiciji in uradnem statusu starša dolžnosti in pravice do otroka. Osnovno izhodišče posvojitve je namreč ustvariti stabilno in trajno družino za otroka; kontekst, kjer bo upoštevana tudi otrokova perspektiva. Kritika sedanjega pristopa posvojitev je, da je sistemsko preveč osredotočen na odrasle, le Finska in Španija sta trenutno eni izmed redkih, kjer se aktivno uvaja zakonodaja in tudi pristopi, ki upoštevajo otrokovo perspektivo. Sodobni pristopi namreč na posvojitev gledajo vedno bolj v smeri koristi otroka ter varovanja njegovih pravic (Krutzinna, 2021, str. 199–201).

Vloga in naloga posvojiteljev je, da vzpostavijo varno in ljubeče okolje, ki bo dovolj odprto, da se bo otrok v njem počutil ljubljenega in spoštovanega. Starši morajo pri otroku nuditi varno zavetje in se truditi prepoznavati občutke negotovosti, strahu in stresa. Mnogo posvojenih otrok se je v preteklosti soočalo z zelo travmatičnimi situacijami in te so v njih pustile posledice. Vloga starša na tem mestu je, da otroku prisluhne, se mu približa, a tudi raziskuje, od kod izvirajo določene otrokove travme (Zaviršek, 2012, str. 34).

Tudi Krutzinna (2021, str. 197–198) navaja, da naj bi posvojitelji s posvojitvijo realizirali otrokovo izkušnjo družine, kjer bo ustvaril kakovostne družinske vezi in tudi pravno razmerje med otrokom in starši. Posvojitev je poseben primer ukrepa za zaščito otroka, kjer obstajajo razlogi, da je otrok popolnoma izključen iz biološke družine. Z vidika otrokovih socialnih in čustvenih vezi se njegova življenjska izkušnja in osebna identiteta ne ujemata nujno s pravnimi razmerji.

Če na posvojitev ne gledamo predvsem z vidika izgube in obveznosti, je morda tudi najbolje, da na to ne gledamo kot na »zadnjo možnost« – tako to včasih vidijo posvojitelji. Namesto tega se lahko posvojitev obravnava kot alternativna oblika starševstva in k posvojitvi lahko

spodbujajo značilnosti posvojiteljskih družin, ki krepijo delovanje ter poskušajo spremeniti tiste družbene sile v družbi, ki bi lahko izpodbijale njegovo učinkovitost (Irving, 2002).

Odgovornost socialne službe v procesu posvojitve je zagotavljanje oziroma dodelitev ustreznih posvojiteljskih staršev, ki bodo kar najbolje poskrbeli za posvojenega otroka. Avtorji Cashen, Altamari, Grotevant in McRoy (2019, str. 16–17) menijo, da moramo izhajati iz predpostavke, da si vsak otrok, torej tudi posvojeni otrok, zasluži ljubezen in sprejetost. To torej pomeni, da jim morajo socialni delavci poiskati starše, ki bodo zanje primerni. Posvojitelji morajo torej odgovarjati na potrebe otroka, zato je predpogoj, da ustrezajo določenim merilom, ki jih postavi pristojni center za socialno delo.

Wrobel, Kohler, Grotevant in McRoy (2003, str. 72–73) ugotavljajo, da je radovednost otroka, ki je posvojen, spodbuda za večino komunikacije v družini o posvojitvi, zlasti v otrokovih šolskih letih. Pojasnjujejo, da otroci morda niso prepričani o svojem izvoru; o tem, kaj se je zgodilo z njihovimi roditelji ali v čem se razlikujejo od vrstnikov. Prav ta radovednost otroke pogosto motivira, da se obrnejo na posvojitelje za več informacij. Pogosto je tudi negotovost del izkušnje o posvojitvi, ki posameznika lahko do neke mere zaznamuje.

Cheng, Hamilton in Powell (2007) trdijo, da otrok za svoj razvoj potrebuje neokrnjene in trajne družinske odnose. Ker imajo posvojeni otroci za sabo že vsaj eno ločitev od njim pomembnih drugih, sta stabilnost družine in zavezništvo med posvojiteljema zanje osrednjega pomena. Kakovost partnerskega odnosa je bistven dejavnik družinske klime in ima zgledno funkcijo za kasnejšo otrokovo sposobnost oblikovanja odnosov.

Rezultati raziskave avtorjev Cheng, Hamilton in Powell (2007) kažejo, da posvojitelji v primerjavi z biološkimi starši več vlagajo na vseh področjih v primerjavi z biološkimi starši. Razlog za to utegne biti večji dohodek, predvsem v primerih, ko je otrok bil dan v posvojitev iz finančnih razlogov. Prav tako je iz rezultatov raziskave (Ibid.) razvidno, da otroke spodbujajo h kulturnim in drugim dejavnostim in skupaj obedujejo s svojimi otroki. Veliko bolj verjetno je, da bodo otroci v posvojiteljskih družinah deležni verske vzgoje; da bodo torej vzgajali otroke versko. Posvojitelji se soočajo tudi z izzivi glede socialne mreže in navezovanja stikov z drugimi posvojitelji.

Suter, Reyes in Ballard (2011, str. 250–256) v literaturi pišejo, da je posvojitelj lahko v vlogi t. i. edukatorja ali pa zaščitnika. Zaščitniki družinsko identiteto razlagajo kot nekaj, kar je treba varovati – kar potrebuje zaščito. Vsiljive pripombe doživljajo kot napade na družino in otroka. Zaščitniki gledajo na družino kot na zaprt sistem in imajo raje nizko ali včasih neprepustno družinsko mejo. Zid se izkaže za nezadostnega, saj je identiteta njegove družine še vedno podvržena napadom, ker želi otroka braniti in varovati pred okolico. Pretirana posvojiteljeva zaščita otroka ima lahko posledice za konstruiranje družinske identitete.

Jezik posvojiteljev, ki prevzamejo vlogo edukatorjev, se pogosto osredotoča na gradnjo kohezivnega občutka družinske identitete. Taki posvojitelji so vključujoči, izobražujejo svoje otroke, pogosto je njihov dolgoročni cilj vsem članom omogočiti podporo. Zato komunicirajo tako, da skozi komunikacijo modelirajo in potrjujejo otrokovo identiteto pred, med in po tem, ko otrok komunicira s socialnim okoljem. Otroku torej starši, ki imajo bolj izobraževalno oziroma vzgojno vlogo, nudijo veliko psihološke opore in ga tudi pri izgradnji lastne identitete lahko bolj podprejo (Suter, Reyes in Ballard, 2011, str. 253–255).

Posvojitelji so v raziskavi, ki jo navaja Shklarski (2019), poudarili, da morajo biti obkroženi z družinskimi člani, prijatelji in skupnostjo (tj. cerkev, podporne skupine, strokovna podpora), ki poznajo kompleksno vlogo socialnega starša. Ti so razumeli izjemnost te vloge in so bili v položaju, ki zagotavlja čustveno, kognitivno in fizično podporo. Udeleženci so izpostavili potrebo po podpori pomembnih drugih, na katere se lahko zanesejo. Ključna pri socialnem starševstvu je tudi proaktivna drža, torej da starši za otroka naredijo vse, kar je mogoče, in vse, kar je v njihovih zmožnostih. To vključuje zdravstvene, izobraževalne in terapevtske storitve za otroke. Starši so skupaj z otroki doživljali mnoge izzive in se soočali tudi z zahtevnimi situacijami (Shklarski, 2019).

Analize, ki jih navajata Cherlin and Furstenberg (1994, kot navedeno v Thomson, Hanson, and McLanahan 1994), so pokazale, da posvojitelji dodelijo več ekonomskih, kulturnih, socialnih in interakcijskih virov svojim otrokom, kot to storijo starši v vseh drugih vrstah družin. Razlog za visok delež vlaganja v sprejemajoče medsebojne odnose in materialno oskrbo družine, predvsem posvojenih otrok, je delno v njihovih višjih dohodkih ter boljši izobrazbi, delno pa na to vpliva tudi višja starost posvojiteljev (Cherlin and Furstenberg, 1994, kot navedeno v Thomson, Hanson in McLanahan, 1994).

Cheng, Hamilton in Powell (2007) ugotavljajo, da posvojitelji v vzgoji, socialni kohezivnosti, socialnem kapitalu (izobrazba in razvitost otroka) v raziskavi prednjačijo pred vsemi drugimi t. i. alternativnimi oblikami družin. Na to kažejo podatki, da so starši posvojenih otok kar najbolj vključeni in aktivni pri šolskem delu in otroka pri tem podpirajo. Prav tako je iz analize razvidno, da doma veliko vlagajo v otrokovo izobrazbo, predvsem z branjem knjig ter miselnimi in socialnimi igrami ter tudi z glasbo.

Teorija kompenzacije ugotavlja, da družbeni kontekst daje prednost biološkemu starševstvu, kar bi lahko posvojitelje prikrajšalo pri opravljanju vloge starša, a tovrstne ovire uspešno premagujejo ter si prizadevajo postati kar najboljši starši (Cheng, Hamilton in Powell, 2007).

Socialni starši so v raziskavi, ki jo povzema Shkrarski (2019), navedli, da morajo biti fizično dosegljivi zaradi sestankov in srečanj na centru za socialno delo. Vidijo tudi veliko potrebo po razvijanju in učenju učinkovitega postavljanja meja otrokom. Predvsem so o tem govorili rejniki, ki sodelujejo z biološko družino. Rejniki povedo, da se učijo tudi veščine sočustvovanja z otrokovimi potrebami in razumevanja otrokove težke zgodovine v biološki družini (Shklarski, 2019). Na tej točki sama vidim tudi povezavo s tistimi posvojitelji, ki posvojijo starejšega otroka (več kot 3 leta) in ima težke travme iz biološke družine, za katere je pomembno, da jih posvojitelji razumejo.

Nova izkušnja, pravzaprav izkušnja varne navezanosti v posvojiteljski družini, je še posebej pomembna za tiste otroke, ki so v biološki družini bili nevarno navezani in imajo tudi travmaične izkušnje oziroma izkušnje zanemarjanja svojih čustvenih potreb. Mühling in Franz (2017, str. 95) poudarjata, da je pomembno ustvariti varen prostor, ko otroku povemo, da je bil posvojen. Če mu to informacijo podamo na nepravi način (npr. kot žaljivko oziroma v nekem prepiru), ga lahko s tem še dodatno stigmatiziramo in travmatiziramo. To bi mu lahko kasneje povzročilo težave v odraščanju.

Shrkarski (2019) trdi, da morajo biti socialni starši aktivni zagovorniki svojih otrok. Mnogi starši so izrazili zanimanje za razvijanje jasnih, proaktivnih veščin zagovorništva do stvari, ki bodo njihovim otrokom bile v resnično korist.

1.5.2 VZGOJA OTROKA, KI JE POSVOJEN

Pomembna vzgojna veščina socialnih staršev, tudi posvojiteljev, je empatija do otroka in razumevanje njegovega notranjega sveta. Ta namreč zagotavlja bolj kakovostne odnose in omogoča staršem, da se bolje povežejo s svojimi otroki. Zagotovo je pomembno, da otrok v odnosu s staršem dobi občutek naklonjenosti, razumevanja, brez obsojanja njegove zgodbe (Shklarski, 2019).

Pri vzgoji otroka se mnogi posvojitelji srečujejo s številnimi izzivi. Dogodki, povezani s preteklim življenjem posvojenega otroka, so lahko zelo travmatični. Na določeni točki lahko starši začutijo, da se s situacijami preprosto ne morejo več spopadati. Avtorica Zaviršek (2012, str. 163) na podlagi raziskav ugotavlja, da je takrat pomembno, da si tudi starši sami poiščejo pomoč. S pomočjo strokovnjakov bodo lažje obvladovali stresne situacije ter bili posvojenemu otroku v pomoč in podporo.

Posvojitelji se zavedajo pomena fizične dosegljivosti za otroka, kar botruje k bolj kakovostni vzgoji in varnejši navezanosti. V prvih letih, ko začenjajo s socialnim starševstvom, je mnogo od njih povedalo, da so se posluževali krajšega delovnega časa, da so preostali čas lahko preživeli z otrokom. Ravnanje z negotovostjo je pomembna lastnost posvojiteljev, ki je najpogosteje povezana s sposobnostjo prilagajanja. Starši se morajo pogosto prilagajati in biti pripravljeni na nenehne spremembe, saj so te edina stalnica (Shkarski, 2019).

Ne glede na to, kako uspešna je posvojitev, so v mnogih posameznikih z izkušnjo posvojitve globoko zakoreninjeni občutki strahu, zavrnitve in primarne zapuščenosti. Zagotavljanje varnih prostorov, kjer lahko taki posamezniki raziščejo in izrazijo svoja čustva, je torej primarnega pomena (Featherstone, Gupta in Mills, 2018).

Empatija je lastnost, za katero Shklarski (2019) trdi, jo mora imeti vsaka oseba, ki si želi posvojiti otroka. Pomembno je, da imajo bodoči starši sposobnost vživeti se v otroka in z njim vzpostaviti varno navezanost. Socialni starši so navajali tudi lastno potrebo po sočustvovanju z otrokovimi potrebami in razumevanju otrokove zgodovine trpljenja v biološki družini. Posvojitelji menijo, da je socialno starševstvo lahko velik izziv zaradi primanjkljajev v sistemu, pa tudi zaradi otrokovega vedenja, ki lahko izhaja iz preteklih travm v biološki družini.

1.5.3 RAZISKOVANJE OTROKOVE IDENTITETE

Cashen, Altamari, Grotevant in McRoy (2019) menijo, da je odprta posvojitev edina prava odločitev, saj koristi otroku, biološkim staršem in posvojiteljem. Odprta posvojitev otroka ne odreže od njegovih korenin, ampak mu omogoči čas, da spozna svojo identiteto, če mu okoliščine to dopuščajo. Tudi pri polodprti posvojitvi lahko pride do stika med otroki in biološkimi starši, vendar je ta največkrat le posredni – preko slik in pisem.

V raziskavi, kjer je sodelovalo 56 posvojiteljskih staršev, avtor Smith-D'Arezzo (2018, str. 32) ugotavlja, da starši izražajo veliko željo in potrebo po tem, da se izobražujejo o tem, kako je pomembna otrokova identiteta ter kako otroku pravzaprav povedati, da je posvojen. Zanimivo je, da so nekateri starši povedali, da so brali zgodbe, ki so bile dokaj podobne posvojitvi njihovega otroka. Eden od načinov, kako otroka seznaniti s posvojitvijo in mu to pojasniti na njemu razumljiv način, je tudi družinsko drevo. To je tudi zelo povezano z razvojem otrokove identitete, ko se sprašuje, od kod izhaja, kam spada in kje so pravzaprav njegove korenine. Risanje družinskega drevesa je torej tehnika, povezana z razvojem identitete, ki se pogosto uporablja tudi v šolah, ko se otroci učijo družinskih relacij. Avtor Smith-D'Arezzo (2018, str. 34) opozarja, da morajo biti strokovni delavci zelo občutljivi na potrebe posvojenih otrok, ki se morda nekoliko razlikujejo od ostalih. Nekateri otroci se namreč lahko znajdejo v stiski ali celo notranjih nasprotjih, saj niso prepričani, kako naj konstruirajo svoje družinsko drevo, če vedo malo oziroma skoraj nič o njihovih bioloških družinah.

Wrobel, Kohler, Grotevant in McRoy (2003, str. 74–77) navajajo, da so posvojeni otroci v raziskavi govorili o svoji odrasli dobi in tudi odraščanju, ki pa zajema aktivno obdobje oblikovanja identitete, ko se soočijo z izzivom osmišljanja posvojitve v svojem življenju. V raziskavi (Ibid.) so ugotovili, da je pogovor v posvojiteljski družini pomembna vez med stiki z biološko družino in oblikovanjem identitete. V nekaterih družinah posamezniki, ki so posvojeni, sami niso iskali dodatnih informacij, bili pa so zgolj radovedni. Nekatere pa vzdušje v posvojiteljski družini ni spodbudilo k raziskovanju. Izkazalo se je, da tudi širši družbeni kontekst (zakonodaja) pogosto ne dovoljuje samostojnega zbiranja informacij.

Zagotovo je spoznavanje biološke družine zelo kompleksen proces, na katerega mora biti posameznik pripravljen. Featherstone, Gupta in Mills (2018) v literaturi pišejo, da stik med otrokom in biološko družino predstavlja kompleksno situacijo. Četudi je to pomemben korak

za otroka in biološko družino, stik vključuje tudi sodelovanje ostalih – posvojiteljev, socialnih delavcev in drugih strokovnih delavcev. Organizacija stikov je zelo kompleksen proces, ki potrebuje skrben načrt ter pripravljenost socialnih delavcev. Irving (2002) piše, da nekateri posamezniki ohranjajo stik z roditelji tudi preko pisem, daril in fotografij.

2 OPREDELITEV PROBLEMA

V svojem diplomskem delu bom pisala o vlogi posvojiteljev pri oblikovanju identitete otroka, ki je posvojen. Obdobje adolescence je zagotovo čas, ko otrok vedno bolj intenzivno raziskuje lastno identiteto in izvor (Berkman in Pfeifer, 2017). Zdi se mi pomembno, da se teh izzivov začnemo zavedati tudi na področju posvojitve, saj dejstva, da je posvojen, otrok ne more kar tako zanikati; to je nekaj, s čimer živi. Zanima me torej, kako je posvojitev povezana z oblikovanjem otrokove identitete, do kakšne mere posvojitev zaznamuje otroka, ki je posvojen.

Zagotovo starši najbolj vplivajo na otroka, še posebej v obdobju otroštva, ko je vzgoja še bolj intenzivna in pomembna. Bizant (2014) navaja, da se kljub mnogim zelo uspešnim posvojitvam dandanes starši soočajo s številnimi izzivi na področju vzgoje in raziskovanja otrokove identitete. Zanimalo me bo, kako se z izzivi glede posvojitve in otrokove identitete soočajo posvojitelji, predvsem so dragocene njihove osebne izkušnje. Dotaknila se bom tudi vloge posvojiteljev pri oblikovanju identitete ter pomoči, ki so jo prejeli, predvsem od strokovnih delavcev.

Zanima me, kako otroci z izkušnjo posvojitve in posvojiteljski starši vidijo vlogo posvojiteljskih staršev v obdobju adolescence, ko otrok raziskuje svoje biološke korenine in svoj izvor.

Moje glavno vprašanje je torej bilo: Kakšna je vloga posvojiteljskih staršev, ko otrok, ki je posvojen, raziskuje svojo osebno identiteto?

Raziskovalna vprašanja:

1. Kaj posamezniki oziroma otroci z izkušnjo posvojitve potrebujejo za razvoj osebne identitete?
2. Kakšna je vloga staršev, ki posvojijo otroka, pri oblikovanju osebne identitete otroka?
3. S kakšnimi izzivi se srečujejo starši, ki posvojijo otroka, v procesu razvijanja otrokove osebne identitete?

4. V čem je obdobje adolescence pomembno za oblikovanje osebne identitete?
5. Kakšna je vloga socialnega dela, ko otrok, ki je bil posvojen, raziskuje svojo osebno identiteto?
6. Kako je otrokovo oziroma posameznikovo raziskovanje osebne identitete povezano z odnosi v posvojiteljski družini?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

V svoji diplomski nalogi sem opravila *kvalitativno raziskavo*, saj moje osnovno izkustveno gradivo sestavljajo besedni opisi in pripovedi sogovornikov. Moja raziskava je tudi *empirična.* V njej je gradivo obdelano in analizirano na besedni način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez računskih operacij (Mesec, 1997, str. 84). Podvrsta raziskave pa je *eksplorativna* (Mesec, 1997, str. 80), saj raziskujem dokaj novo, neodkrito temo, o kateri trenutno v Sloveniji še ni veliko raziskanega in napisanega. Sicer je tako s področja identitete kot tudi posvojitve na splošno nekaj slovenske literature, a o doživljanju lastne izkušnje posameznikov, ki so posvojeni, in o posvojiteljih do sedaj še ni veliko raziskanega.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Odločila sem se, da bom sogovornike spraševala oziroma intervjuvala. Moja raziskovalna metoda je torej delno standardiziran intervju, merski instrument pa so smernice za intervju. Vprašanja sem si pred izvedbo pripravila, po potrebi pa sem vprašanim zastavila tudi podvprašanja. Nekatere pogovore sem snemala, kjer pa sogovorniki niso soglašali, da se pogovor snema, sem si sproti delala zapiske in nato čim bolj podrobno zapisala to, kar so povedali. Vse intervjuje sem izvedla osebno v živo, kar se mi zdi edino smiselno glede na zaupnost podatkov ter osebne informacije, ki so mi jih sogovorniki zaupali. V živo se je bilo lažje pogovarjati, saj sem lahko s sogovorniki vzpostavila očesni stik. Z osebami sem se predhodno dogovorila za srečanje.

3.3. ENOTE RAZISKOVANJA

Populacija, na katero se nanaša moja raziskava, so bile osebe, ki so posvojene in posvojitelji. V raziskavi je sodelovalo pet oseb, ki so posvojene. Dve osebi imata izkušnjo mednarodne posvojitve, tri pa so bile posvojene znotraj Republike Slovenije. Štiri osebe pa so posvojitelji.

Moje vzorčenje je *neslučajnostno*, saj vsaka enota populacije ni imela enake možnosti, da je izbrana. Osebe, s katerimi sem posamezno opravila pogovore, sem osebno poznala in sem z večino od njih imela že vzpostavljen tudi osebni stik. Sogovornike sem torej izbirala po *priložnostnem vzorcu*, kar pomeni, da sem izbrala sogovornike, do katerih sem imela najlažji dostop. Do enega sogovornika pa sem prišla po metodi snežene kepe, kar pomeni, da sem osebo, ki je že sodelovala, vprašala, če pozna še koga, ki bi bil pripravljen sodelovati (Mesec, 1997, str. 81).

V raziskavo je bilo vključenih devet oseb, s katerimi sem individualno izvedla intervjuje. Vključila sem torej pet posvojenih otrok; tri, ki imajo izkušnjo posvojitve v Sloveniji, in dve osebi, ki sta bili posvojeni iz tujine (Makedonija in Rusija), ter štiri posvojitelje. Osebe, ki so posvojene, so stare od 16 do 35 let, posvojitelji pa imajo od 43 do 57 let, po poklicu so trije sogovorniki pedagoški delavci, ena sogovornica pa je zdravnica.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Moja kvalitativna metoda zbiranja podatkov je bil *delno standardiziran intervju* (Mesec, 1998, str. 21). Ta metoda se mi je zdela smiselna, saj je tema posvojitve zelo osebna in je bolj etično govoriti s sogovorniki posamično, v varnem in zaupnem okolju. Drugi razlog za izbiro intervjuja je raziskovanje doživljanja situacije in izkušenj posameznikov, česar z drugo metodo ne bi mogla pridobiti. Delno standardiziran intervju mi je omogočil, da sem vprašanja lahko sproti prilagajala glede na posameznega sogovornika in na njegovo zgodbo. Smernice so služile boljši orientaciji.

Faza zbiranja podatkov je potekala od 2. 2. 2023 do 25. 2. 2023. Sogovornike sem obiskala na domu in tam z njimi po predhodnem dogovoru izvedla intervjuje. Med pogovorom z nekaterimi sogovorniki sem si podatke zapisovala, saj se zaradi občutljivosti teme niso strinjali, da se pogovori snemajo. Kjer pa so podali soglasje o snemanju, sem pogovor posnela na diktafon. Z vidika etike raziskovanja sem pred izvajanjem intervjujev pridobila podpisana *informirana*

soglasja, ki so jih sogovorniki prej prebrali. S podpisom so se strinjali, da njihove podatke lahko v anonimizirani obliki uporabnim v raziskavi ter v nadaljnjih poročilih in člankih.

3.5 ANALIZA PODATKOV

Pridobljeno gradivo sem obdelala *kvalitativno*, kot ga v literaturi opredeli Mesec (1997, str. 103–104). Prvi korak obdelave gradiva je bil čim bolj identičen zapis pogovora, kjer sem sledila zapiskom, ki sem jih naredila med vsakim intervjujem. Besedilo sem zapisala na podlagi zapiskov, sledil je izbor relevantnih delov besedila, ki sem jih nato v naslednjem koraku tudi odprto kodirala (v priloga 9.1). Najprej sem določila enote kodiranja, ki sem jih razvrstila po vrsti v tabelo, jim pripisala tudi številke in črko, ki je označevala začetnico imena posameznega sogovornika, ter številko izjave (enote). Vsaki posamezni izjavi sem določila tudi pojem, kategorijo, kjer je bilo mogoče, pa tudi nadkategorijo ter temo. Po končanem odprtem kodiranju je sledilo osno kodiranje, kjer sem podatke razvrstila od najsplošnejših pa do tistih najbolj konkretnih (v Prilogi 9.2). Za osnim kodiranjem sem področno analizirala pridobljene podatke in tako prišla do rezultatov raziskave. Ko sem pojme imela v osnem kodiranju, sem ugotovila, da so si nekateri različni oziroma podobni glede na demografijo populacije, torej da obstajajo povezave med pojmi. Zato sem se lotila odnosnega kodiranja, kjer sem shematično prikazala odnose med njimi (Sheme št. 1, 2, 3 in 4).

4 REZULTATI

POSAMEZNIKI, KI SO POSVOJENI

DOJEMANJE IN DOŽIVLJANJE POSVOJITVE

Sogovorniki so glede okoliščin posvojitve povedali, da so bili posvojeni zaradi slabih pogojev v biološki družini, med drugim so bili razlogi tudi alkoholizem, nasilje in težave v odnosih med biološkima staršema. Vsi so bili posvojeni kot mladoletni, natančneje do 2. leta starosti. Ena sogovornica je do posvojitve bivala v sirotišnici. Sogovorniki posvojitev dojemajo različno: nekateri so izkušnjo ponotranjili in sprejeli, posvojitev vidijo kot pomemben del svoje osebne identitete. Imajo pozitivno izkušnjo posvojitve.

Sogovornica, ki ima pozitivno izkušnjo posvojitve in jo je že ponotranjila, mi je v intervjuju povedala:

»Že celo življenje odraščam v tej družini, seveda pa posvojitev dojemam kot zelo pozitivno izkušnjo.« (S6)

Izkazalo se je tudi, da se nekateri ne spomnijo, kdaj so prvič izvedeli, da so posvojeni, saj s tem odraščajo. Za posvojitev so nekateri izvedeli, ko so bili v vrtcu. Sprva niso razumeli, kaj pomeni biti posvojen, zato so jim starši to kasneje razložili. Nekateri sogovorniki se zanimajo za biološko družino, predvsem izkazujejo zanimanje za svoje sorojence. Zavedajo se tudi slabih pogojev v biološki družini. S čustvenega vidika imajo prijetne občutke – čutijo pogum. Ne zdi se jim, da so prikrajšani, ker so posvojeni. Od negativnih občutkov prevladujejo nemoč, zmeda in šok ob zahtevnih situacijah.

ODZIVI OKOLICE IN POTREBE POSAMEZNIKA, KI JE POSVOJEN

Med negativnimi odzivi okolice sta bila na primer pomilovanje in začudenost, kar pa je povezano tudi s slabo informiranostjo; posvojitev je ponekod še vedno tabu. Pri mednarodni posvojitvi je okolica opazila različen videz otrok in posvojiteljev. Sogovorniki so povedali, da so med pozitivnimi odzivi okolice vprašanja o posvojitvi, sprejemanje posvojitve in spoštljivost. Raziskava je pokazala, da sogovorniki med svoje glavne potrebe uvrščajo pravico, da izvedo resnico o posvojitvi, pomembna jim je podpora (npr. v šolskem okolju). Potrebujejo občutek, da jim drugi ljudje zaupajo, glede posvojitve pa jim zelo koristi, da se pogovarjajo z osebami, ki imajo izkušnjo posvojitve.

Sogovorniki so kot potrebo in hkrati kot izziv omenili, da ni toliko literature na temo posvojitve in želeli bi si je. Potrebe posameznikov, ki so posvojeni, so po mnenju sogovornikov spodbuda in podpora (tudi v šolskem okolju) in zaupanje. Pomembno je, da posameznik izve resnico in se ima možnost pogovoriti tudi z osebo s podobno izkušnjo. Za razumevanje situacije bi posamezniki, ki so posvojeni, potrebovali več literature na temo posvojitve.

IDENTITETA OTROKA, KI JE POSVOJEN

Identiteto otroka, ki je posvojen, oblikuje socialno okolje, npr. sorodniki, prijatelji, starši, sorojenci ...

Sogovornik mi je v pogovoru zaupal, da o posvojitvi odkrito govori tudi s svojimi prijatelji, znanci in da to dejstvo lepo sprejemajo:

»Prijatelji vejo, so veseli, da mi ni "bed" govorit o tem, da sem tako odprt in komunikativen glede teh tem. Tudi z njimi se pogovarjam kdaj o tem.« (N21)

Pomemben dejavnik je torej tudi okolje, kjer posamezniki živijo, njihovo šolsko okolje in tudi šport, kjer se lahko potrjujejo. Sebe doživljajo kot sposobne posameznike, ki imajo pomembne življenjske izkušnje, na katere so ponosni. Doživljanje sebe je pri nekaterih sogovornikih povezano z njihovo biološko družino. Zavedajo se, da življenje ni samoumevno. Posvojitve se spominjajo prek slik in videoposnetkov.

Nekateri posamezniki so svojo identiteto že intenzivno raziskovali – spoznali so državo izvora, kulturo, državo tudi obiskali oziroma kakor koli ohranjali vezi. Sogovornica, ki je raziskovala in kasneje tudi spoznala biološko družino, je povedala naslednje:

»Že preden sem bila najstnica, me je zanimalo, kako izgledajo moji biološki starši, kje živijo, kdo oni so.« (S77)

Informacije glede svojega izvora so iskali prek družbenih omrežij, dokumentacije, ki jim je bila na voljo, pa tudi prek posameznikov s podobno izkušnjo. Nekateri so se raziskovanja lotili sami, soočali pa so se z nedostopnostjo podatkov. Pomagali so si sami, morali so biti sami sebi v oporo. Nekateri sogovorniki so se z biološkimi starši že srečali (z mamo, očetom in sorojenci). Sogovornica je izpostavila, da je biološki oče celo zanikal očetovstvo. Nekateri sogovorniki imajo željo po tem, spet drugi pa si srečanj (še) ne želijo. Stike imajo npr. prek fotografij, pisem.

Sogovornici so starši prek fotografij razložili, da je posvojena, in želeli, da ima to v lepem spominu tudi v prihodnosti. O tem je povedala:

»Ko smo bili majhni, nas je mami velikokrat slikala in nam je naredila vsakemu svoj album. Notri so tudi slike iz sirotišnice, ko smo bili še majhni, in tega se ne spomnimo. Ko smo bili starejši, smo dobili albume v spomin.« (E28)

Pridobili so tudi informacije o bioloških starših in sorojencih, s katerimi imajo malo stika. Informacije so jim omogočile boljše razumevanje posvojitve.

V obdobju adolescence so sogovorniki imeli željo in pripravljenost na srečanje, pojavila pa so se tudi različna vprašanja glede njihove identitete, ki jih je bolj zanimala. Nekateri so si že predstavljali srečanje z biološko družino. Adolescenco so doživljali različno – nekateri niso imeli izzivov, pojavljala se je zmeda identitete, adolescenca je predstavljala čustveno zahtevno obdobje, sogovorniki so imeli težave s samopodobo in iskali so sebe. Bili so tudi nepremišljeni. V tem obdobju so izkušnjo posvojitve preokvirili, izkazalo se je, da so se čutili tudi boj zrele.

POSVOJITELJI

Vloga posvojiteljev je pri vzgoji otroka predvsem pogovor, ki je spoštljiv, velikokrat pa je tema tudi posvojitev. Pomembno je zagotavljaje odprtega prostora za pogovor. Naj navedem konkreten citat sogovornice:

»Mami in oči sta mi vedno zagotavljala odprt prostor, da jima povem, kar me teži.« (S102)

Vloga staršev je tudi spoštovanje otrokovih roditeljev in podpora pri iskanju biološke družine, posamezniki so zelo cenili posvojiteljeve spodbude pri spoznavanju kulture. Pri mednarodni posvojiti je vloga posvojiteljev integracija v okolje in učenje jezika. Vzgoja otroka, ki je posvojen, zahteva več pozornosti glede informiranja in realističnega pogleda na zgodbo o posvojitvi. O informacijah so se nekateri posvojitelji pozanimali tudi na CSD. Vzgoja otrok v raziskavi je bila sočutna, poudarjajo pomen posvojiteljevega razumevanja stiske. Posamezniki, ki so posvojeni, cenijo podporo posvojiteljev in skupno sprejemanje pomembnih odločitev.

Posameznikom se zelo pomembna zdi starševska podpora, eden od sogovornikov z izkušnjo posvojitve je povedal, da je veliko podpore in usmeritev staršev potreboval v obdobju odraščanja:

»Največ podpore tako ali tako potrebuješ, ko odraščaš. Ko si otrok in tudi iščeš svoj smisel, ko si še majhen in se učiš novih stvari.« (C36)

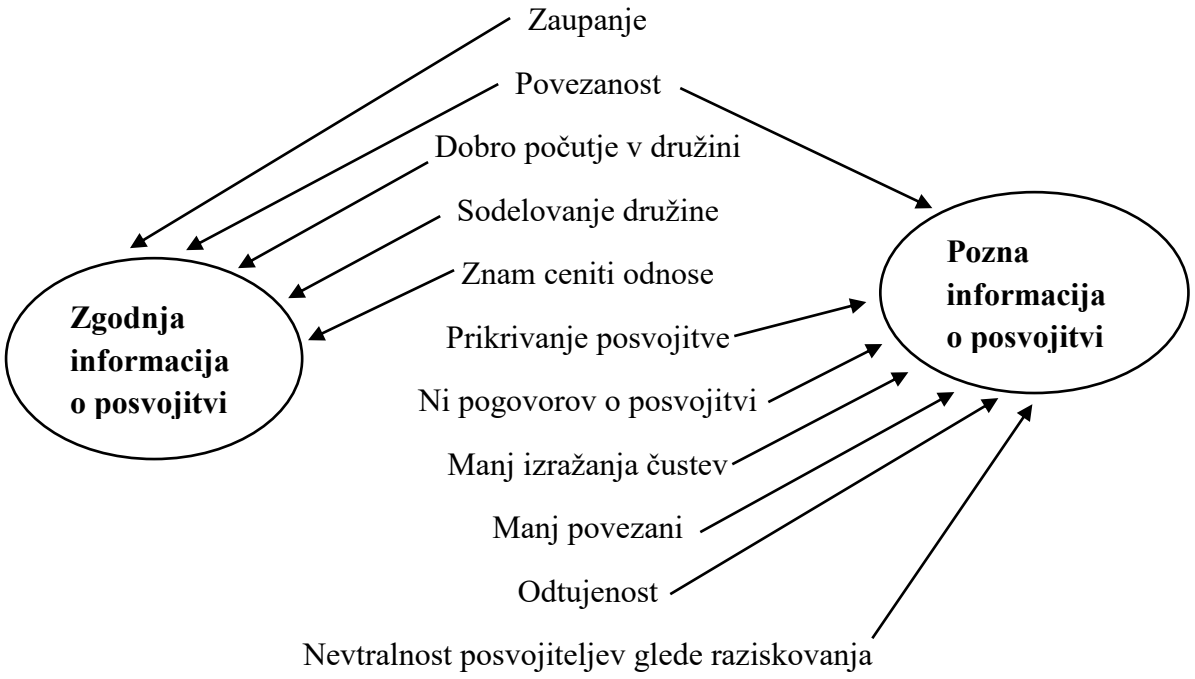
Glede podpore in pomoči otroku se sogovornikom zdi pomembna psihična podpora, ki so jo potrebovali v šolskem okolju ter pri stikih z biološko družino. Posvojitelji so včasih poiskali tudi strokovno pomoč. Naloga posvojiteljev je nuditi dobre življenjske razmere. Posamezniki se ob posvojiteljih počutijo varno. Glede podpore otroku so sogovorniki cenili odkritost in zanesljivost, potrebovali so tudi njihovo usmerjanje. Posvojitelji so jim privzgojili samostojnost in asertivnost, posvojitelji upoštevajo njihove želje.

Glede družinskih odnosov so moji sogovorniki povedali, da se v družini počutijo dobro; vladajo zaupanje, povezanost ter sodelovanje družinskih članov. Posvojitelji so posameznike naučili ceniti medsebojen odnose. Nekje posamezniki manj izražajo svoja čustva. V družini, kjer otroku niso povedali, da so ga posvojili, sploh ni pogovorov o posvojitvi. Člani so med seboj manj povezani, bolj odtujeni. Izkazalo se je, da posvojitelji svojih otrok ne spodbujajo k raziskovanju osebne identitete, niti jih od tega ne odvračajo. Lahko bi rekli, da imajo do raziskovanja otrokovega izvora nevtralen odnos.

Sogovornik je povedal, da starša niti ne podpirata niti ne zavirata njegovega raziskovanja:

»Starša me niti ne podpirata niti ne odbijata od tega, da bi raziskoval glede rodnih staršev, sta nevtralna.« (C44)

Skozi raziskovanje sem ugotovila, da na moji populaciji obstaja povezava med družinskimi odnosi ter časom informiranja otroka, da je posvojen. V spodnji shemi (shema 1) so na sredini prikazani pojmi, kako so sogovorniki opredelili družinske odnose. Pojem sem povezala s podatkom, kdaj so posamezniki izvedeli, da so posvojeni (skrajno levo in skrajno desno). Na mojem vzorcu lahko torej sklepam, da je v posvojiteljski družini, kjer so otroku zgodaj povedali, da je posvojen, veliko zaupanja, povezanosti in da se člani dobro počutijo. Člani tudi bolj sodelujejo in cenijo medsebojne odnose. Tudi pri družini, kjer je otrok kasneje izvedel, da je posvojen, se kaže povezanost družinskih članov, je pa res, da so občasno tudi manj povezani. Iz sheme je razvidno, da so torej odnosi tam, kjer otroku kasneje povedo za posvojitev, manj poglobljeni in člani so manj povezani.

Shema 1: Družinski odnosi v povezavi s časom informiranosti o posvojitvi

MEDIJI

Nekateri posamezniki so v medijih že predstavili svojo izkušnjo, prek medijev in družbenih omrežij pa so nekateri tudi iskali svojo identiteto. Izkazalo se je, da gledajo tudi prispevke o posvojitvi na televiziji. Pozitivna vloga medijev je, da se posamezniki, ki so posvojeni, počutijo samozavestne, mediji namreč zelo pozitivno gledajo na posvojitev in so spoštljivi do otrok/posameznikov, ki so posvojeni. Nekateri so se tudi osebno izpostavili. Sogovornica, ki je o posvojitvi govorila tudi na televiziji, je povedala:

»Tudi sama sem zgodbo objavila v medijih in je bila zelo brana.« (S63)

Cenijo, da mediji širijo kredibilne informacije in podatke o posvojitvi ter da se s tem ohranja pozitivna javna podoba posvojitve. Sogovornikom se zdi pomembno, da imajo mediji realističen pogled na posvojitev, kar ilustrira tudi izjava sogovornice:

»… še vedno pa posvojitev moramo jemati resno in si ne zatiskati oči, da lahko ta dogodek ima posledice, npr. travme in podobno.« (B27)

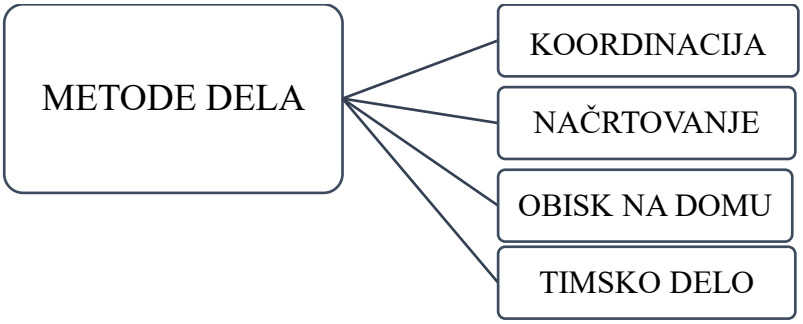
Negativna vloga pa je, ko mediji podajajo premalo informacij, širijo predsodke in je posvojitev predstavljena kot senzacija. Včasih mediji z informacijami tudi manipulirajo, prikazujejo pa tudi neuspešne posvojitve. Pri posameznikih to vzbuja občutek manjvrednosti.

SOCIALNO DELO

Sogovorniki so socialne delavke doživljali prijetno; počutili so se razumljene, sprejete dostojanstvene, socialne delavke so bile do njih spoštljive, njihove obljube pa so bile realne. Uporabnikom so dale občutek varnosti. Prisoten je bil tudi humor. Nekateri nimajo veliko spominov na srečanja. Določene socialne delavke so posameznikom oteževale situacijo, počutili so se nezaželeno in niso prejeli dovolj podpore. Ponekod se socialne delavke premalo zavedajo, kako pomembna je odprta posvojitev za posameznike, ki so posvojeni. Največji izzivi so po mnenju sogovornikov varstvo in pomanjkanje informacij, vse to tudi zaradi varstva osebnih podatkov ter preveč birokracije in prezaposlenih socialnih delavk.

Vloga socialnega dela na področju dela z otrokom je pogovor, informiranje, transparentnost ter pomoč pri raziskovanju identitete. Pri delu, po izkušnjah sogovornikov, izhajajo iz potreb uporabnikov in delujejo v njihovo korist. Sogovorniki so omenili individualen pristop dela. Sogovorniki cenijo, da socialne delavke upoštevajo glas vseh udeleženih v procesu. Socialne delavke se hitro odzivajo in sprejemajo odločitve, spremljajo družine in tudi organizirajo srečanja posameznikov z izkušnjo posvojitve. Kot metode dela se pojavljajo: koordinacija (srečanj in poteka dela z družino), načrtovanje, obisk na domu in timsko delo strokovnih delavcev.

Spodnja shema (shema 2) prikazuje metode dela, ki sem jih zasledila v pogovoru s posvojitelji. To so koordinacija, načrtovanje, obisk na domu in timsko delo.

Shema 2: Metode socialnega dela na področju posvojitev

Sogovornica je v intervjuju glede organiziranja timskega dela povedala, da se ji zdi pomembno predvsem hitro organiziranje timov, kar pripomore k temu, da družina dobi kakovostno podporo in pomoč. Vloga socialnih delavk je v tem primeru torej bila podpora in usmerjanje posvojiteljev in otroka, ki je posvojen:

»Ko je bilo tako težko, da sta tudi starša bila v skrbeh, kako naprej, so bile socialne delavke zelo ažurne in so kar v enem dnevu organizirale timski sestanek, kjer smo načrtovali korake, ki bodo kar najbolj varni za vse nas.« (S123)

POSVOJITELJI

POSVOJITEV

Sogovorniki so otroke posvojili kot dojenčke, torej v zgodnji starosti, nekateri so jih posvojili iz otroškega doma oziroma sirotišnice. Dve mednarodni posvojitvi sta bili iz Makedonije in Rusije, tri pa so bile iz Slovenije. Intervjuvanci so povedali, da so se v postopku mednarodne posvojitve obračali po pomoč in informacije na posameznike, ki so že posvojitelji. Zbrati je bilo treba dokumentacijo, ustrezati pogojem za posvojitev, ki so bili strogi. Izkazalo se je, da so morali biti v teh postopkih tudi izjemno samoiniciativni. Pomembna je bila tudi integracija otroka v novo okolje.

Priprave na posvojitev se pravzaprav začnejo z željo in zanimanjem za posvojitev, ki je skupna odločitev bodočih posvojiteljev. Izkazalo se je, da se posamezniki za posvojitev odločijo, ko čutijo, da so na to popolnoma pripravljeni. Priprave doživljajo kot zelo naporne, saj je potrebnega veliko truda, da do posvojitve sploh pride. Pomembna faza v procesu priprave na posvojitev je zbiranje informacij ter pogovor s pari, ki so otroka že posvojili. Sogovornik, s katerim sem se pogovarjala, je izjavil, da mu je bilo koristno in dragoceno slišati izkušnje drugih:

»Angažirala sva se, šla sva tudi do prijateljev, ki imajo izkušnjo posvojitve otroka, da so nam podali nekaj informacij o tem.« (A3)

Raziskava je pokazala, da nekateri posvojitelji o svoji odločitvi obvestijo prijatelje in se z njimi pogovorijo. Tudi v delovnem okolju povedo, da bomo posvojili otroka.

Posvojitelji v moji raziskavi so otrokom zgodaj povedali, da so posvojeni. Nekateri so se tega lotili tako, da so jim to prikazali skozi igro. Upoštevati je treba tudi otrokovo starost ter morda informirati njegove vrstnike. Sogovorniki so omenili, da so otrokom pojasnili, da so oni njihovi

pravi starši, ker za njih skrbijo. Posamezniki, ki so posvojeni, so informacijo o posvojitvi pozitivno sprejeli.

Posvojitelji doživljajo posvojitev kot bogato, izpolnjujočo in pozitivno izkušnjo. Menijo, da je posvojitev situacija, kjer se moramo zavedati, da so okoliščine lahko kompleksne in da za to ni odgovoren otrok, ki je/bo posvojen. Posvojiti otroka zanje pomeni pomagati otroku ter otroku poiskati starša. Posvojiteljica mi je povedala, da se ji zdi pomembno gledati na koristi otroka in da morajo socialni delavci ponotranjiti prakso, da iščejo otroku zanj najboljšega starša:

»Poudariti je treba tudi, da se mora iskati starša otroku in da se ne išče otroka staršem. In da se tovrstna praksa tudi ohranja. To se mora tudi v začetnih pogovorih poudariti s strani socialnih delavcev.« (F93)

Ob tej izkušnji so povedali, da čutijo predvsem hvaležnost in srečo. Sebe doživljajo pozitivno, vlogo posvojitelja pa jemljejo kot poslanstvo – njihova osebna želja je bila, da postanejo posvojitelji. Menijo, da so s to izkušnjo dokazali, da so pogumni posamezniki, ki čutijo odgovornost do svojega otroka. Nekateri so poudarili, da na svojo vlogo gledajo kot na vlogo starša in posvojitelja, nekateri pa se zgolj identificirajo kot starši. Okolica se raznoliko odziva na posameznike z izkušnjo posvojitve. Pogosto dobijo vprašanja o posvojitvi, otroci se pogosto soočajo s tem, da jih vrstniki kaj vprašajo o tej tematiki. Izkušnje sogovornikov kažejo na to, da jih okolica včasih tudi pomiluje, vseeno pa jih sprejema in se te izkušnje veseli.

Otrok, ki je posvojen, ima po mnenju sogovornikov podobne potrebo kot ostali otroci, ki te izkušnje nimajo. V pogovorih so mi zaupali, da se jim zdi za otroke, ki so posvojeni, pomemben občutek sprejetosti, slišanosti in ljubezni. Posvojitelji jim morajo nuditi varen odnos. Specifična potreba posameznikov, ki so posvojeni, je tudi raziskati svojo identiteto ter pogovor s posamezniki, ki imajo podobno izkušnjo. Ko sem sogovornike vprašala, kako doživljajo svojega otroka, so povedali, da ima otrok zanimive, drugačne osebnostne poteze. Posvojitelji so izrazili, da se jih zdi pomembno sprejeti, da otrok ni last posvojitelja. Zavedajo se, da imajo nekateri otroci, ki so posvojeni, travmatične pretekle izkušnje in da so bili v preteklosti prikrajšani.

Sogovornici sta poudarili, kako pomembno je upoštevati, da so bili otroci morda v preteklosti prikrajšani, na kar moramo biti pozorni:

»Pomembno je, da občuti globoko pripadnost in sprejetost …« (D73)

»Dejstvo je, da otrokom v sirotišnici manjkata pripadnost in sprejetost in da je naša naloga, da to dobijo pri nas.« (H45)

POSVOJITELJI

Nekateri posvojitelji, s katerimi sem se pogovarjala, svoje vloge ne doživljajo kot nekaj posebnega, ampak nase gledajo zgolj kot na starše. Zdi se jim, da opravljajo pomembno poslanstvo, ki ga opravljajo z veliko mero odgovornosti. Govorili so tudi o svojih potrebah; predelati morajo svoje lastne bolečine, čustva, hkrati pa si želijo razumevanja njihove stiske. Zdi se jim pomembno, da krepijo svojo lastno čustveno kapaciteto. Tudi posvojitelji potrebujejo občutek varnosti in slišanosti. Zdi se jim, da je pri vzgoji otroka pomembno, da imajo posvojitelji dovolj znanja za pogovor o posvojitvi.

Ena od posvojiteljic je povedala, da je v pogovoru s socialnimi delavkami dobila tudi usmeritve, kako otroka informirati o izkušnji posvojitve:

»Ena od tem, ki so jo nagovorili, je bila tudi tema, kako povedati otroku, da sva ga posvojila.« (F39)

Koristno se jim zdi deliti lastne izkušnje z ostalimi posvojitelji. V trenutkih, ko ne zmorejo sami, se nekateri obrnejo tudi na strokovno pomoč, na primer po nasvet ali dodatno podporo k socialnim delavcem ali psihologom.

Družinske odnose so opisali kot dobre in iskrene. V družini so otroci in starši zelo povezani. Izkazalo se je tudi, da posvojiteljske družine, glede na izjave sogovornikov, dobro sodelujejo. Člani imajo tudi veliko skupnih interesov. Povezuje jih skupno reševanje izzivov, povedali so tudi, da se ob pogovorih vedno znova spoznavajo. Kar se tiče partnerskega odnosa, sta pomembna partnersko zaupanje in pogovor. Starša morata medsebojno sodelovati in se podpirati.

Ko so govorili o izzivih, se je pokazalo, da nekateri sogovorniki nimajo izzivov ali pa jih imajo malo. Nekateri jih uspešno rešujejo. Posvojitelji se srečujejo z vzgojnimi in osebnostnimi izzivi glede otroka. Pri posvojiteljih, ki so posvojili otroka iz tujine, je bil velik izziv že izpeljati posvojitev. Čutili so predvsem nemoč, (začetno) negotovost, tesnobo in skrbi. Raziskava je pokazala, da morajo biti posvojitelji samoiniciativni. Pri opravljanju starševskega poslanstva se soočajo z izzivi in zapleti, ki pa jih sprejemajo. Kot pomemben izziv se je pokazala tudi zaskrbljenost za otroka. Povedali so, da tudi raziskovanje biološke družine vedno ni bilo

enostavno – situacije so bile čustveno zelo kompleksne. Izkazalo se je, da je bilo za posvojitelje zahtevno tudi usklajevanje s CSD, kjer so imeli nekatere logistične izzive in to jim je v že tako težkih situacijah povzročilo še dodatno stisko. Sogovornik je o tem povedal:

»… in tu so se začele težave. Veliki izzivi so bili z logistiko, pridobitvijo mnenj in usklajevanjem na CSD.«

VLOGA POSVOJITELJEV PRI VZGOJI OTROKA, KI JE POSVOJEN

Posvojitelji imajo pomembno vlogo, še posebej pri vzgoji otroka. Sogovornikom v moji raziskavi se je zdelo pomembno, da se o posvojitvi in o njenih okoliščinah iskreno ter odkrito pogovarjajo. Omenili so, da spodbujajo otroke k pogovoru, pogovarjajo pa se tudi ob ogledu filmov in fotografij ali pa spontano. Otroka, ki je posvojen, je treba sprejeti, prav tako pa tudi sprejeti njegove sorojence in spoštovati roditelje. O spoštovanju roditeljev je sogovornica povedal naslednje:

»Vedno sem se trudila biti spoštljiva do roditeljev, da sem to razlagala otrokom na zelo pozitiven način.« (H23)

Predvsem posvojitelji izražajo tudi hvaležnost za izkušnjo posvojitve, kar vzbudijo tudi pri otroku. Nekateri sogovorniki so povedali, da otroka, ki so ga posvojili, vzgajajo enako, kot bi vzgajali svojega biološkega. Sogovorniki so otrokom zagotavljali odprt prostor za pogovor, njihova vloga je bila predvsem v tem, da so otroku iskreno odgovorili na vprašanja, torej mu povedali resnico. Če česa niso veseli, so se pozanimali pri socialnih delavkah. Povedali so, da imajo do posvojitve pozitiven odnos.

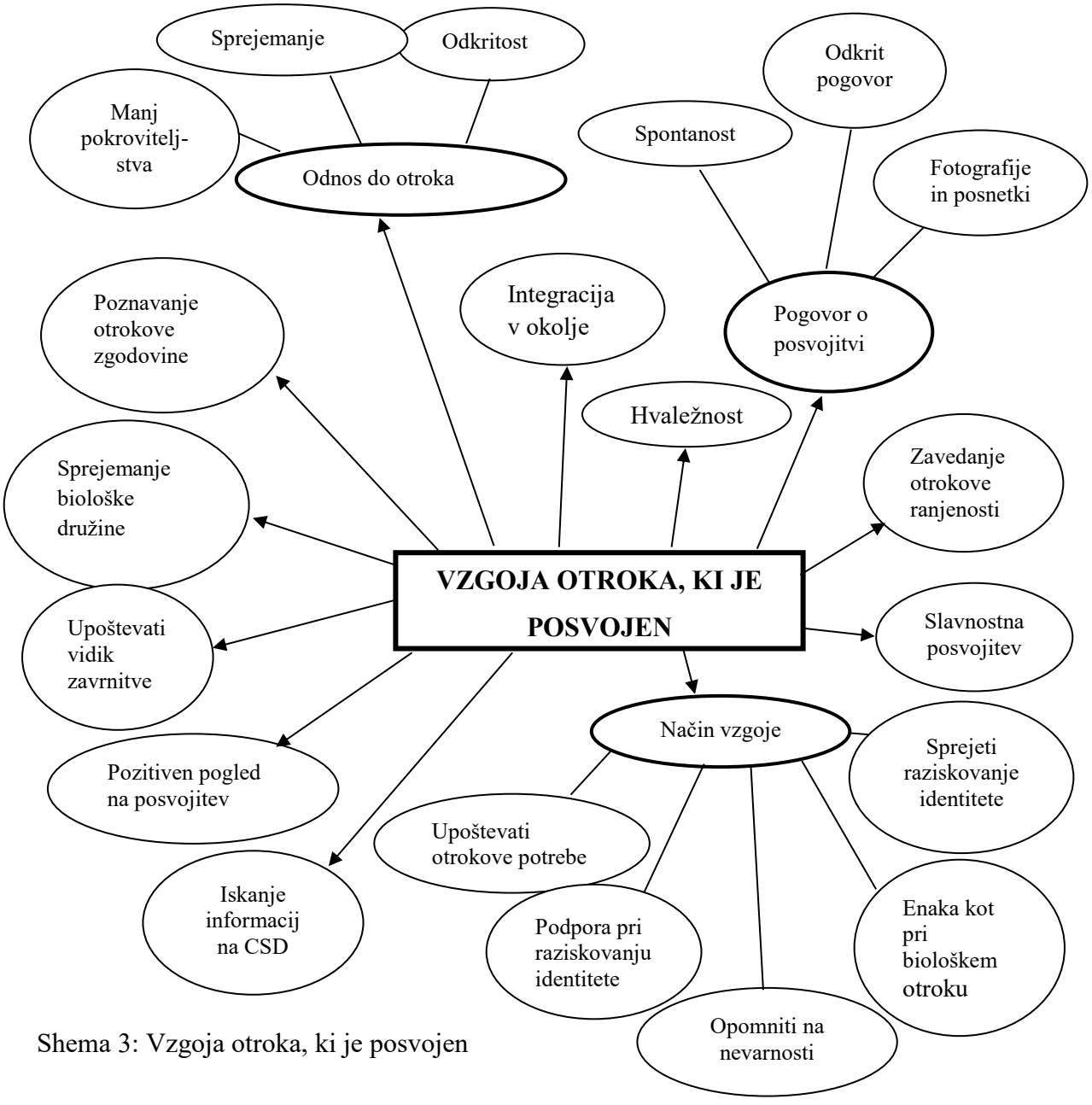
Nekateri so se odločili tudi za slavnostno posvojitev. Sogovornica je v raziskavi glede tega povedala:

»Z možem sva se odločila za slavnostno posvojitev na gradu, prav iz razloga, da se bova lahko ob fotografijah in videoposnetkih z dogodka s hčerko pogovarjala in ji omogočila, da preprosto raste z identiteto posvojenega otroka.« (D23 in D24)

Sogovorniki menijo, da je pomembno biti kot oče oziroma mama otroka, ki je posvojen, pozoren na to, da nisi preveč pokroviteljski, torej da otroka ne ščitiš in ne nadzoruješ pretirano. Pri mednarodni posvojitvi je bila vloga staršev tudi integracija otroka v okolje. Posvojiteljem v moji raziskavi se poznavanje otrokove zgodovine zdi pomembno pri vzgoji. Povedali so, da je treba upoštevati, da je bil otrok v primarni družini zavrnjen in je morda zato ranjen. Tega se

morajo starši zavedati. Posvojitelji so povedali, da je pomembno upoštevati specifične otrokove potrebe, torej tudi sprejeti raziskovanje njegove lastne identitete. Izkazalo se je, da so otroke pri tem tudi podpirali. Opomnili pa so jih na nekatere nevarnosti v procesu raziskovanja identitete, na primer kako funkcionira biološke družina, vodili priprave na srečanje in stike, pojasnili so jim, da obstaja možnost, da biološki starši ne bodo naklonjeni srečanjem …

V spodnji shemi sem prikazala vlogo posvojiteljev pri vzgoji otroka. V oblačkih, ki imajo debelejšo obrobo, so označene podkategorije, ki sem jih dodala tistim pojmom, ki sodijo skupaj. To so: odnos do otroka, pogovor o posvojitvi in način vzgoje. V ostalih oblačkih pa se nahajajo kode, ki so razvidne tudi iz osnega kodiranja.

Shema 3: Vzgoja otroka, ki je posvojen

Pomembna naloga posvojiteljev je, da otroka podpirajo. Posvojitelj torej podpira otroka, tudi pri njegovem sprejemanju samega sebe in ga usmerja. Intervjuvanci so povedali, da je pomembno, da so otrokom dober zgled in jim nudijo varnost, ki jo otroci tako zelo potrebujejo. V otroka je treba verjeti, da zna in zmore. Sogovornikom se zdi, da je za otroka dobro, da ga starši čutijo, sprejemajo in da ga, kadar otrok to potrebuje, tudi pomirijo. Posvojitelji so v pogovorih povedali, da je pomembno, da ima otrok, ki je posvojen, občutek gotovosti in da je v družini spoštovan.

Ko se posvojitelji ukvarjajo z otrokom in z njim preživljajo skupen čas, so povedali, da se trudijo krepiti njihove socialne veščine, pomembno se jim zdi, da imajo stik z otrokom.

Smisel vzgoje se jim zdi, da otroka pripravijo na življenje. Če navedem konkretno, so posvojitelji povedali:

»Ampak na splošno gledano mislim, da delam na tem, da bodo otroci čim bolj samostojni.« (H19)

»… posebno če želi otroka vzgojiti tako, da bo v vseh pogledih čim bolje pripravljen na življenje. Tukaj smo vsi starši v istem čolnu.« (D37)

Stik z otrokom so iskali tudi prek športa. Eden od pomembnih dejavnikov pri vzgoji otroka je tudi učenje jezika, da se bo otrok lažje vključil v okolje.

Vloga posvojiteljev je po njihovem mnenju tudi otroku nuditi dobre življenjske pogoje. Sogovorniki so v intervjuju omenili dodaten starševski dopust, ki je otroku omogočil bolj kakovostno otroštvo. Otroku so na različne načine omogočali njegov razvoj in raziskovali njegove talente. Izkazalo se je, da so z otroki potovali, jim omogočili možnost izobrazbe. Spodbujali so jih, da se ukvarjajo z glasbo, s športom in se učijo tuje jezike.

Tudi posvojitelji so se o svoji vlogi in o posvojitvi nasploh izobraževali na različne načine. Nekateri so obiskovali šolo za starše, seminarje ter različna predavanja, drugi so gledali oddaje in brali literaturo na temo posvojitve in vzgoje otroka.

Posvojiteljica je povedala, da ji je bilo zelo dragoceno izobraževati se o posvojitvi in vsem, kar je s tem povezano. Omenjala je literaturo, pa tudi izobraževanja in predavanja. Zaupala mi je:

»V pomoč mi je bilo, da sem tudi kaj prebrala, kar je bilo v zvezi s posvojitvijo, včasih tudi pogledala kakšno oddajo ali pa intervju, čisto odvisno. Hodila sem tudi na predavanja, kjer so

bila nekatere teme, ki so bile zelo povezane s posvojitvijo ali pa z rejništvom.« (H57, H58 in H59)

IDENTITETA

Raziskovanje identitete je po mnenju posvojiteljev otrokova potreba. Izkazalo se je, da imajo otroci različno intenzivno željo po raziskovanju identitete, nekateri te želje tudi nimajo. Pri raziskovanju je za otroke pomembno, da jih starši slišijo, da jih podpirajo in se z njimi o tem tudi pogovarjajo.

Otroci, ki so bili posvojeni mednarodno, so, glede na to, kar so mi v pogovoru povedali posvojitelji, imeli željo po tem, da izvorno državo obiščejo. Nekateri so jo tudi obiskali. Zanimale so jih okoliščine posvojitve in s pomočjo obiska so jih lahko bolje raziskali. Je pa res, da bi lahko raziskovanje izvorne države pripeljalo do zmede identitete. Sogovornica je povedala, da so ju z možem strokovni delavci na to tudi opozorili:

»Tam sva bila tudi na CSD in so naju opozorili, da naj ne hodimo prepogosto v Makedonijo, pomembno je, da je večino časa v Sloveniji, da Slovenijo dojema ko svoj dom. To bi namreč lahko povzročilo zmedo.« (F58 in 59)

Pri raziskovanju so se posvojitelji soočali tudi s številnimi izzivi. Morali so biti samoiniciativni, prav tako so povedali, da so imeli zelo malo informacij o bioloških starših. Če navedem del izjave sogovornika, ki je omenil, da nimata veliko informacij glede otrokovih staršev:

»Midva prav veliko o njegovih bioloških starših ne veva. Mama je bila mlajša in je želela, da ostane vse skrito … Povedali so nama, da je bila mama zdrava.« (A59)

Raziskovanje je ponekod povzročilo spremembo družinske dinamike. Ko je posvojiteljica govorila o srečanju biološke družine, je omenila spremembo dinamike v njihovi družini:

»Ta čas je zelo zaznamoval naše odnose in vso družinsko dinamiko.« (D46)

Treba je bilo prepoznati delovanje biološke družine. Določeni dogodki so bili za posvojitelje in otroke čustveno zahtevni, doživeli so tudi smrt roditelja. Nekateri pa pomembnejših večjih izzivov niso imeli.

Raziskovanje identitete so sogovorniki doživljali navdušeno in veselo. V pogovoru so to opisali kot skupno doživetje. Prav tako izražajo tudi hvaležnost. Poleg družinskega okolja in vzgoje tudi ostali dejavniki vplivajo na identiteto otroka, ki je posvojen. Po mnenju sodelujočih je to

otrokov socialni krog in športne aktivnosti (treningi). Prav tako so povedali, da so otroci duhovno zelo odprti in da jim je pomembno, da so uspešni. V tem se na nek način potrjujejo. Sogovornica je povedala, da je socialni krog imel pomembno vlogo pri oblikovanju otrokove identitete:

»Pomemben del podpore je pri njem socialni krog, ki ga je oblikoval.« (A42)

Sogovornica je povedala, da vidi vlogo staršev v tem, da otroke usmerijo v dejavnosti, prek katerih krepijo svoje talente in so uspešni:

»Trudila sem se ji omogočiti, da se preizkusi v svojih talentih, kjer se bo lahko kasneje potrjevala in bila uspešna.« (F20 in F21)

Glede stikov z biološko družino so povedali, da so ti potekali različno; prek pisem, fotografij, pa tudi prek telefonskih pogovorov ter obiskov. Imeli so tudi priprave na srečanje, zanje je bilo srečanje pozitivna izkušnja. Posvojitelji omenjajo tudi, da so se poleg otroka tudi oni srečali z biološkimi starši. Posvojiteljica mi je glede srečanja povedala, da je bila tudi ona odprta za srečanje s člani biološke družine:

»Nama se je zdelo pomembno, da tudi midva spoznava vse štiri člane biološke družine, a pod pogojem, da se bodo tudi oni želeli srečati.« (D101)

Vloga stikov z biološko družino je bila predvsem ta, da so si bolje pojasnili situacijo, hkrati pa tudi dobili odgovore na svoja vprašanja in dvome. Srečanje jim je omogočilo odpuščanje roditeljem in jih je osvobodilo. Sogovornica je kot del raziskovanja identitete omenila, da se je otrok tudi srečal s socialno delavko, ki je vodila njegovo posvojitev.

Spodnja shema prikazuje potek dogodkov vse od takrat, ko se par odloči, da bo posvojil otroka, pa do raziskovanja osebne identitete. Prva faza je torej, ko se par odloči, da bo posvojil otroka, nato sledijo priprave na posvojitev in uradna posvojitev. Starši otroku (v večini primerov) že zgodaj povedo, da je posvojen. Ko je pripravljen, se loti raziskovanje identitete. Sem sodijo različna vprašanja o biološki družini, okoliščinah posvojitve in razlogih. V primerih, ko ima otrok to željo, pa pride tudi do srečanja biološke družine, kar spada pod raziskovanje identitete.

Shema 4: Faze procesa do raziskovanja osebne identitete

SOCIALNO DELO

Vloga socialnega dela pri posvojitvah je predvsem podpora – čustvena in psihološka. Socialni delavci delajo tudi s posvojitelji, predvsem jih izobražujejo, na začetku morajo preveriti tudi pogoje, ali je nekdo za posvojitelja primeren. Podpirajo tako posvojitelje kakor tudi biološko družino. Z otrokom se pogovarjajo, nagovorijo temo posvojitve ter jim nudijo strokovno podporo: med drugim torej tudi svetujejo družini, informirajo posameznike in posvojiteljsko družino spremljajo, na primer z obiski na domu. Vloga socialnih delavcev je po mnenju posvojiteljev tudi spodbujati pogovor o posvojitvi. Metode, ki jih uporabljajo, so tudi usmerjanje, koordinacija in načrtovanje. Strokovni delavci sodelujejo timsko in interdisciplinarno. Ko družina potrebuje dodatno podporo in pomoč, je vloga socialnih in strokovnih delavcev tudi iskanje le-te. Posvojitelje tudi opozorijo na morebitne izzive. Nekateri CSD-ji se trudijo tudi pri organizaciji srečanj posvojiteljskih družin, kjer lahko posamezniki delijo svoje izkušnje.

S socialnimi delavkami so sogovorniki imeli pozitivne izkušnje, saj so bile odprte za pogovor. Povedali so, da cenijo njihovo razpoložljivost, strokovnost, izkušenost in odzivnost. Socialne delavke so v procesu podpore in pomoči delovale premišljeno, v raziskavi so posvojitelji povedali, da so socialne delavke zelo dobro vodile pogovor. Sogovornica je v intervjuju tudi poudarila, da se delo na področju posvojitev zelo razlikuje, zato ima vsak uporabnik edinstveno izkušnjo sodelovanja. Način dela je namreč odvisen od tega, kateri strokovni delavec dela na tem področju. Sogovornik je povedal, da so izkušnje z različnimi strokovnimi delavci lahko zelo raznolike.

»Menim, da so izkušnje s socialnimi delavci in CSD-ji odvisne od posameznega strokovnega delavca, čisto odvisno je, na koga naletiš.« (A7)

V določenih situacijah so strokovni delavci delovali tudi nepremišljeno, uporabniki so dobili premalo njihove podpore. Posvojitelj mi je v intervjuju zaupal, da strokovni delavci vedno niso sledili željam posvojiteljev:

»Včasih tudi strokovni delavci svetujejo nekaj, kar veš, da ni dobro zate. Premalo sledijo tvojim željam.« (A70)

Prav tako je nekaterim posvojiteljem manjkala podpora ter informacije v zvezi z mednarodno posvojitvijo. Delo strokovnih delavcev po izkušnjah intervjuvanih vedno ni bilo usmerjeno v

korist le-teh. Socialni delavci se pogosto ne srečujejo s tem, da bi otrok raziskoval svojo identiteto, zato imajo s tem manj izkušenj.

Sogovornica je povedala, da je bilo raziskovanje identitete *»področje, ki je tudi (v našem primeru je bilo tako) za strokovne delavce na centru predstavljal izziv, ki ga do takrat še nikoli niso imeli.« (D58)*

Pomemben izziv socialnega dela na področju posvojitev je zagotovo otroku najti zanj najboljše in primerne starše. Pri delu pa se strokovni delavci soočajo tudi z mnogimi ovirami, na primer preveč je birokracije, prav tako pa je težava tudi kadrovska podhranjenost CSD-jev. Pogosto je zelo pomembno in zahtevno za socialne delavce, da delujejo strokovno. Eden od izzivov pa je tudi, kako povezati posameznike s podobno izkušnjo.

Izkazalo se je, da posvojitelji strokovne delavce doživljajo pozitivno, saj ti opravljajo svoje poslanstvo, so zelo srčni, empatični in prijazni. Posvojitelji so cenili njihovo spoštljivost in zanimanje za otroka. V času sodelovanja je vladalo medsebojno zaupanje, posvojitelji so povedali, da se čutijo sprejete.

Socialne delavke so v odnosu do njih bile sproščene, čutili so zaželenost. Socialnim delavkam zaupajo. Nekateri posvojitelji so socialne delavce doživeli kot neodzivne, pogosto se za njihovo situacijo niso zanimali in so imeli malo empatije. Poleg socialnih delavcev so v postopku posvojitve in v procesu podpore ter pomoči sodelovali še ostali strokovni delavci; psihologi, supervizorji (strokovnjaki, ki podpirajo strokovne delavce), prevajalci in pravni strokovnjaki.

5 RAZPRAVA

5. 1 OMEJITVE RAZISKAVE

Če kritično ovrednotim svojo metodologijo, lahko ugotovim, da izbira neslučajnostnega vzorca lahko pomeni, da je bil morda izbran vzorec, kjer ima večina sogovornikov dobre izkušnje. Vsi posamezniki, ki sem jih intervjuvala, so namreč bili posvojeni v zgodnjih letih (kot dojenčki) in so morda tudi manj zaznamovani, kot če bi bili posvojeni v malo kasnejšem obdobju otroštva. Vseh ugotovitev raziskave ne morem posplošiti na celotno populacijo oseb, ki so posvojene. Zagotovo je v populaciji nekaj posameznikov, ki imajo popolnoma drugačno izkušnjo in se s temi ugotovitvami ne bi mogli poistovetiti.

Mesec (1998, str. 145–146) navaja, da je notranja veljavnost raziskave tem večja, čim bolj prepričljivo ji uspe pokazati ponavljanje obrazcev interakcij in odnose med pojavi. Menim, da mi je uspelo ugotoviti, kakšne so razlike v družinski dinamiki pri posameznikih, ki so posvojeni in to različno pozno izvedo (Shema 1), a vseeno tega ne moremo posplošiti na celotno populacijo, saj je bil vzorec neslučajnostni. Če bi imela več sogovornikov, bi najverjetneje dobila drugačne in še bolj raznolike podatke. Morda bi odkrila primere, kjer posameznikom posvojitelji ne dovolijo raziskovati svoje identitete, so odnosi zelo slabi in je posvojitev tudi "neuspešna" in se otrok ne počuti tako sprejetega.

5.2 RAZPRAVA O RAZISKOVALNIH VPRAŠANJIH

Če se osredotočim na moja raziskovalna vprašanja, sem ugotovila, da so nekateri dejavniki, ki so povezani z oblikovanjem identitete, povezani tudi z zgodnjimi izkušnjami v posvojiteljski družini, posameznike pa pomembno oblikuje tudi socialno okolje. Na posameznika seveda vplivajo ljudje, s katerimi se druži, šolsko okolje in šport. Vzgoja otroka in njegova socializacija ga lahko spodbudita tudi k temu, da je duhovno bolj odprt. Tu se moje ugotovitve skladajo z avtorji Grotevant, Dunbar, Kohler in Esau (2004), ki kot pomemben dejavnik identitete omenjajo tudi mnenje širše družbe, njihov pogled na posvojitev in ozaveščenost o njej. V moji raziskavi so sogovorniki povedali, da so jim osebe iz socialnega okolja zastavljale vprašanja o posvojitvi, ob prijateljih so spoznavali sebe, tudi svoje potrebe in cilje. Hkrati jim je okolica, ki je odprto sprejemala njihovo osebno izkušnjo posvojitve, omogočala, da o tem odkrito govorijo, podelijo izkušnjo in svojo identiteto tudi raziskujejo.

Ugotovila sem, da je za razvoj osebne identitete zelo pomembna podpora posvojiteljev. Sogovorniki so starše najbolj potrebovali v obdobju otroštva, pa tudi mladostništva oziroma adolescence. Pri mednarodni posvojitvi sta v otroštvu pomembna vidika podpore otroku in integracije v okolje, zato so jih starši v tem delu podpirali tudi v otroštvu (npr. vključitev v osnovno šolo). V kasnejšem obdobju, adolescenci, pa so otroci potrebovali podporo posvojiteljev predvsem na področju raziskovanja identitete, odkritega pogovora o okoliščinah posvojitve ter pri ostalih izzivih.

Posamezniki potrebujejo tudi občutek zaupanja. Pomembno se jim zdi, da izvedo resnico, torej da so starši in strokovni delavci transparentni glede podatkov in informacij, da jim ničesar ne prikrivajo. Gre predvsem za podporo in pogovor z otrokom. Pomembno je sočutje, iskrenost glede otrokove zgodovine, spoštovanje roditeljev in zagotavljanje odprtega prostora za pogovor. Colaner in Halliwell (2014) sta tudi mnenja, da so posvojitelji in biološki starši pomembni elementi identitete otroka, ki je posvojen. Predvsem medsebojna komunikacija je tista, ki pripomore, da posamezniki razumejo, kaj njihova posvojitev pomeni za njihovo življenje in prihodnost.

Pomembno je, da otroka vzgajajo sočutno in razumejo njegove stiske. Podpora pri iskanju bioloških staršev je pomembna, ko se otrok sam odloči, da si želi raziskovati svoje korenine. Pri mednarodni posvojitvi pa je vloga staršev, da otroka morda spodbujajo k spoznavanju kulture okolja, od koder izvira, ter integracija v novo okolje. Posvojitelji morajo biti glede okoliščin in razlogov za posvojitev iskreni. Pri posameznikih, ki so spoznali biološko družino, se je izkazalo, da je tudi to del njihove identitete, saj je pripomoglo, da izkušnjo bolje razumejo in si pojasnijo odgovore na določena vprašanja. Srečanja z biološko družino pomembno oblikujejo posameznika in tako prispevajo k oblikovanju identitete.

Glede obdobja adolescence Pfeifer in Berkman (2017) navajata, da so posamezniki v tem obdobju lahko bolj občutljivi, predvsem na vedenjski in nevrološki ravni. Posameznikom je lahko obdobje adolescence s čustvenega vidika zelo zahtevno. Spremeni se tudi vrednostni sistem, v moji raziskavi pa se to na primer kaže na ta način, da so v obdobju mladostništva raziskovali svoje korenine in imeli željo po srečanju z biološkimi starši. Ugotovila sem, da je obdobje adolescence za raziskovanje identitete pomembno, saj jih te teme vse bolj zanimajo; imajo več vprašanj o posvojitvi, o svojih roditeljih in biološki družini (npr. zakaj so bili posvojeni). Nekateri izražajo tudi željo po srečanju, ko so nanj dovolj pripravljeni. Nekateri si

že predstavljajo, kako bi srečanje izgledalo. Kaže se tudi pojav zmede identitete, nekateri adolescenco doživljajo kot zelo zahtevno obdobje. Izkazalo se je, da nekateri sogovorniki nimajo želje po raziskovanju identitete in jim zadošča že zgolj informacija o tem, da so posvojeni, in podatki o okoliščinah posvojitve. V nadaljnje raziskovanje pa se niso podajali. Nekateri posebnih izzivov v obdobju adolescence niso imeli. To je morda nova ugotovitev, ki je v literaturi do sedaj nisem zasledila, saj vsi avtorji nekako navajajo, da naj bi neki (morda tudi manjši) izzivi bili prisotni. Tu nekako vidimo, kako pomemben je individualiziran pristop, saj vsak svojo izkušnjo doživlja na edinstven način.

V raziskavi sem prišla do ugotovitve, da lahko raziskovanje identitete še bolj poveže posvojiteljsko družino. Sogovorniki so omenjali skupno reševanje izzivov, prav tako so obisk izvorne države doživljali kot neko skupno družinsko doživetje. Kjer pa so starši delno zavirali, da bi otrok raziskal družino ali celo (v zgodnjem obdobju) izvedel, da je posvojen, se je pokazalo, da so družinski odnosi slabši. Odnosi so prikazani v shemi 1, kjer je razvidno, da je lahko že začetna informacija o posvojitvi odločilna za to, kakšni bodo odnosi med družinskimi člani. Posvojitelji lahko z razumevanjem in s sprejemajočim odnosom otroku olajšajo izzive z njegovo identiteto. Avtorji Grotevant, Dunbar, Kohler in Esau (2007) ugotavljajo, kako pomembno je vzpostaviti odprt družinski kontekst, kjer je bil pogovor o posvojitvi zaželen in kjer so posvojitelji otroke sprejeli. Določene družine otrokom omogočajo srečanja in raziskovanje lastne identitete, ponekod pa je še vedno prisoten zaprt kontekst, kjer otrok svoje identitete ne more brezskrbno raziskovati.

Avtorji Featherstone, Gupta in Mills (2018, str. 25–26) navajajo, da morajo strokovni delavci pri sodelovanju s posamezniki, ki imajo izkušnjo posvojitve, upoštevati, da se bodo morda soočali z zmedo identitete. Z izzivi glede identitete se soočajo tudi tisti posamezniki, katerih posvojitev je bila uspešna in imajo zelo pozitivno izkušnjo. V raziskavi sem ugotovila, da so tudi socialni delavci ozaveščeni o tem, da obstaja možnost zmede identitete (npr. pri raziskovanju svoje identitete v primeru mednarodne posvojitve). Zdi se mi pomembno, da se tudi posvojitelje na to opozori oziroma se jih ustrezno tovrstno opolnomoči.

Posvojitelji so povedali, da se morajo pri vzgoji otroka zavedati njegove ranjenosti, saj je enkrat že bil zavrnjen. Tudi avtorji Featherstone, Gupta in Mills (2018) navajajo, da so pri otrocih z izkušnjo posvojitve mnogokrat prisotni občutki strahu, zavrnitve in primarne zapuščenosti. Ravno iz tega razloga torej otrok še toliko bolj potrebuje varen prostor in sprejetost staršev.

Izzivi, s katerimi so se srečevali posvojitelji, so bili vzgojni in osebnostni, kar je v povezavi z otrokom. Pri starševstvu se soočajo z izzivi in zapleti (npr. organizacija srečanj s starši, iskanje informacij, krmarjenje med odnosi z roditelji), ki pa jih sprejemajo. Pri raziskovanju identitete so morali posvojitelji in otroci pogosto biti samoiniciativni. Nekateri so tudi zaskrbljeni za otroka. Povedali so, da tudi raziskovanje biološke družine vedno ni bilo enostavno – situacije so bile čustveno zelo kompleksne.

Pri mednarodni posvojitvi se moje ugotovitve zelo povezujejo s tem, kar ugotavlja tudi Rezar (2009), ki pravi, da so bodoči posvojitelji v postopku posvojitve imeli premalo informacij in tudi premalo podpore. Podobno so mi v pogovoru povedali sogovorniki; potrebovali bi več osnovnih informacij ali vsaj usmeritev, kam naj se obrnejo po pomoč. Zelo so bili prepuščeni sami sebi, kar jim je povzročalo stisko.

Vloga socialnega dela, ko posameznik, ki je posvojen, raziskuje identiteto, je predvsem podpora. Socialni delavci se poslužujejo individualnega pristopa, upoštevajo pa tudi glasove vse sodelujočih. Tudi tu se moje ugotovitve lepo povežejo z Zaviršek (2012, str. 162), ki omenja »k otroku usmerjen pristop« oziroma »otrokovo perspektivo«, ki se je začela uveljavljati šele v zadnjem desetletju. Krutzinna (2021, str. 199) pa otrokovo perspektivo definira kot vključevanje otroka v postopek odločanja in sodelovanja v procesu podpore in pomoči. Cashen, Altamari, Grotevant in McRoy (2019, str. 9) ugotavljajo, da si mnogi posamezniki, ki so posvojeni, želijo, da bi strokovnjaki na področju posvojitev dali prednost njihovim perspektivam. Do teh ugotovitev sem tudi sama prišla v raziskavi, saj so sogovorniki povedali, kako pomemben je individualen pristop in upoštevanje posameznikovih želja.

Pri pogovoru s posvojitelji pa sem v delu, ko sem raziskovala njihove izkušnje s socialnimi delavci, ugotovila, da imajo nekateri tudi negativne izkušnje, in sicer predvsem zato, ker socialni delavci ne sledijo njihovim željam in včasih odreagirajo premalo premišljeno. Tudi delo z družinami (biološko in posvojiteljsko) je pomemben del socialnega dela na področju posvojitev, s čimer se strinjajo Featherstone, Gupta in Mills (2018), ki pravijo, da se morajo strokovni delavci ustrezno pripraviti na delo z družinami – tudi pred posvojitvijo.

Odgovorna vloga socialnih delavcev je organiziranje srečanj otroka in bioloških staršev, če do tega pride. Prav tako sta pomembna tudi načrtovanje in koordinacija individualnih ter skupnih srečanj (z družino). Ugotovitve avtorjev Cashen, Altamari, Grotevant in McRoy (2019, str. 7–8) se tudi ujemajo z rezultati moje raziskave. Otrokom z izkušnjo posvojitve je zelo pomembno

zagotavljanje informacij in dostop do evidenc, kjer so shranjeni podatki o njih in njihovih bioloških družinah. Tukaj imajo strokovne službe na CSD pomembno vlogo, da informacije zagotavljajo, če je to mogoče. Prav tako se moje ugotovitve na področju socialnega dela ujemajo z Cashen, Altamari, Grotevant, in McRoy (2019, str. 9–10), ki navajajo, kako pomembno je, da so v procesu podpore in pomoči upoštevani glasovi in perspektive vseh sodelujočih.

6 SKLEPI

- Sogovornikom v raziskavi je pomembno izvedeti resnico o posvojitvi, pomagajo jim pogovori z osebami s podobno izkušnjo. Na to temo si želijo več literature in informacij.
- Pri identiteti otroka z izkušnjo posvojitve je pomembno, da mu raziskovanje omogočimo, sledimo njegovim željam in potrebam ter raziskujemo skupaj z njim. Starši morajo biti glede okoliščin posvojitve odkriti.
- V obdobju adolescence so imeli oziroma imajo nekateri intervjuvanci velike izzive, saj je obdobje čustveno zahtevno, določeni pa izzivov nimajo. Pojavlja se tudi zmeda identitete in izzivi s samopodobo.
- Vloga posvojiteljev je pri vzgoji otroka po mnenju sogovornikov predvsem pogovor, ki je spoštljiv. Pomembno je spoštovanje otrokovih roditeljev in podpora pri iskanju biološke družine.
- Vzgoja otroka, ki je posvojen, zahteva več pozornosti glede informiranja in odkritih odnosov, poudarek pa je na zagotavljanju varnega prostora, kjer se otrok lahko izraža. Posvojitelji menijo, da je pomembno otroka sprejeti, ga vzgajati z zgledom, biti sočuten in mu omogočati dobre pogoje za življenje.
- V povezavi z družinskimi odnosi je pomembno medsebojno zaupanje, spoštljiva in odprta komunikacija ter sodelovanje družinskih članov pri reševanju izzivov.
- Identiteto otroka, ki je posvojen, oblikuje socialno okolje, ki je hkrati tudi pomemben del njegove identitete. Svoj izvor so nekateri sogovorniki že intenzivno raziskovali, srečali so se z biološko družino in tudi ohranjajo vezi na različne načine.
- Vloga medijev je predstavitev izkušenj otrok, ki so posvojeni, in posvojiteljev, pomembno pa lahko tudi otroka podprejo oziroma spodbudijo k iskanju identitete. Posamezniki si želijo, da mediji ohranjajo pozitivno podobo posvojitve. Včasih mediji prikazujejo tudi neuspešne posvojitve. Pri posameznikih to vzbuja občutke manjvrednosti.
- Socialne delavke so sogovornikom dale občutek sprejetosti, dostojanstva in razumevanja. Največji izzivi so na tem področju pri varovanju osebnih podatkov, kar je tudi razlog, da vse informacije ne pridejo do uporabnikov.
- Vloga socialnega dela na področju dela z otrokom je udejanjanje individualnih pristopov, upoštevanje perspektive uporabnika, pogovor in pomoč pri raziskovanju identitete. Pri delu z družino se morajo socialni delavci odzivati hitro. Socialni delavci morajo posvojiteljsko družino v začetnih letih občasno spremljati, na primer z obiski na domu, da preverijo, kako

se otrok v družini počuti. Na področju posvojitev je nujno delovati timsko, pomembno je tudi koordinirati strokovne delavce pri delu z družino, saj tako najlažje načrtujejo proces sodelovanja.

7 PREDLOGI

Na podlagi svoje raziskave sem oblikovala tudi nekaj konkretnih predlogov, ki se nanašajo na praktično delovanje, metode socialnega dela na področju posvojitev in predloge glede nadaljnjega raziskovanja.

- Predlagam, da se na CSD organizira izobraževanja, na katerih bi socialne delavce še bolj ozaveščali o pomenu transparentnosti in udejanjanju odprte posvojitve, saj je ta za uporabnike najbolj etična.
- Predlagam, da se na podlagi moje raziskave ter iz obstoječih raziskav iz zadnjih petih let oblikujejo smernice, na podlagi katerih bi lahko izboljšali in nadgradili prakso CSD na področju posvojitev.
- Za stroko bi bilo koristno, a morda iz etičnega vidika težje, da bi v prihodnje izvedli tudi intervjuje s posamezniki, ki imajo travmatično izkušnjo posvojitve (neuspešna posvojitev). To bi pripomoglo k bolj kompleksnemu pogledu na doživljanje posvojitve s perspektive posameznikov, ki so posvojeni.

8 LITERATURA

1. Abbey, A., Ceballo, R., Lansford, E. J., & Stewart, A. J. (2004). Gaining a child: Comparing the experiences of biological parents, adoptive parents, and stepparents. *Family Relations,* 53(1). Pridobljeno 17. 8. 2022 s https://doi.org/10.1111/j.1741–3729.2004.00007.x
2. Altalib, H., AbuSulayman, A., & Altalib, O. (2013). Character and Personality. V *Parent-Child Relations: A Guide to Raising Children* (str. 307–313). Herndon: International Institute of Islamic Thought.
3. Bevc, V. (1999). *Posvojitev otrok, o pogumu in bolečini žensk, ki so oddale otroka v posvojitev.* Ljubljana: DAG Grafika.
4. Bizant, U. (2014). Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka. *Socialno delo,* 53(2), 85–96.
5. Cashen, K. K., Altamari, D. K., Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (2019). Hearing the Voices of Young Adult Adoptees: Perspectives on Adoption Agency Practice. *Child Welfare*, 97(4), 1–22. Pridobljeno 8. 7. 2022 s https://www.jstor.org/stable/48623648
6. Cheng, S., Hamilton, L., & Powell, B. (2007). Adoptive Parents, Adaptive Parents: Evaluating the Importance of Biological Ties for Parental Investment. American *Sociological Review,* 72(1), 95−116. Pridobljeno 10. 10. 2022 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000312240707200105
7. Colaner, C., W., & Halliwell, D. (2014). *Who Am I? Adopted Individuals' Identity Is Based in Adoptive and Birth Family Relationships.* Pridobljeno 10. 9. 2022 s https://www.natcom.org/communication-currents/who-am-i-adopted-individuals%E2%80%99-identity-based-adoptive-and-birth-family
8. Colaner, C., & Horstman, H. (2010). "Forever Kind of Wondering": Communicatively Managing Uncertainty in Adoptive Families. *Journal of Family Communication.* Pridobljeno 4. 7. 2022 s https://www.researchgate.net/publication/254304980
9. Družinski zakonik. (DZ). (2017) Ur. l. RS 15/2017.
10. Forget, J. M. (2002). *Poti adolescence.* Ljubljana: Oka Otroška knjiga.
11. Grotevant, H. D., Dunbar, N, Kohler, J. K., & Esau A. L. (2007). *Adoptive Identity: How Contexts Within and Beyond the Family Shape Developmental Pathways.* V Javier, A. R., Baden, A. L., Biafora, A. F., & Camacho-Gringerich, A. *Handbook of adoption.* California: SAGE Publications.

12. Erickson, E. H. (2014). *Identiteta in življenjski ciklus.* Ljubljana: UMco.
13. Featherstone, B., Gupta, A., & Mills, S. (2018). *The role of social worker in adoption.* Pridobljeno 30. 7. 2022 s https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_55505-10_1.pdf
14. Horvat, L. (1987). *Razvojna psihologija.* Ljubljana: Državna založba Slovenije.
15. Inštitut RS za socialno varstvo. (2019). Smernice za delo na področju posvojitev.
16. Irving, L. (2002). Adoption Losses: Naturally Occurring or Socially Constructed? *Child development*. Pridobljeno 17. 7. 2022 s https://www.researchgate.net/profile/Irving-Leon/publication/11416853
17. Javier, A. R., Baden, A. L., Biafora, A. F., & Camacho-Gringerich, A. (2007). *Handbook of adoption.* California: SAGE Publications.
18. Jeznik, K. (2015). Od prepoznanja do pripoznanja identitete otrok in mladostnikov. *Sodobna pedagogika,* 66(132). Pridobljeno 13. 8. 2022 s URN:NBN:SI:DOC-NRYB7EH3
19. Jung, C. G. (2021). *Razvoj osebnosti*. Ljubljana: Beletrina.
20. Južnič, S. (1993). *Identiteta.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Katalog javnih pooblastil. (2022). Pridobljeno 15. 7. 2022 s https://www.scsd.si/katalogi/katalog-javnih-pooblastil/
22. Kovačev, N. A. (1997). *Individualna in kolektivna identiteta.* Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo.
23. Krutzinna, J. (2021). Creating 'family' in adoption from care. V Pösö, T., Skivenes, M., & Thoburn, J. *Adoption from Care: International Perspectives on Children's Rights, Family Preservation and State Intervention*, 195–214. Bristol: Bristol University Press. Pridobljeno 6. 12. 2022 s https://doi.org/10.2307/j.ctv1n1brv7.17
24. Leinaweaver, J. (2018). Adoption. *Cambridge Encyclopedia of Anthropology*. Pridobljeno 8. 3. 2023 s https://doi.org/10.29164/18adopt
25. Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
26. Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo: Ljubljana.
27. Mühling, T. & Franz, J. (2017). Adoptivfamilien. V T. Mühling, P. Bergold, A. Buschner, & B. Mayer-Lewis (ur)., *Familien mit multipler Elternschaft: Entstehungszusammenhänge, Herausforderungen und Potenziale* (1st ed., pp. 85–112).

Verlag Barbara Budrich. Pridobljeno 6. 12 2022 s http://www.jstor.org/stable/j.ctvbkk1dd.6

28. Novak, B. (2022). *Družinsko pravo.* Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
29. Pfeifer, J., & Berkman, E. (2017). Self and Identity Development in Adolescence. *Child Development Perspectives*, 12(3), 158–164. Pridobljeno 14. 1. 2023 s https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cdep.12279
30. Poljšak Škraban, O. (2004). *Obdobje adolescence in razvoj identitete: izbrane teme*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
31. Rezar, I. (2009). Mednarodne posvojitve kot oblika socialnega starševstva. *Socialno delo,* 48(1/3), 51–64. Pridobljeno 12. 9. 2022 s URN:NBN:SI:DOC-TFW3YLGY
32. Shklarski, L. (2019). Foster Parent Skills and Dilemmas: A Qualitative Study. *Child Welfare*, 97(2), 41–62. Pridobljeno 9. 7. 2022 s https://www.jstor.org/stable/48623643
33. Smith-D'Arezzo, W. M. (2018). Supporting Adopted Children and Their Families. *YC Young Children*, 4(73), 28–35. Pridobljeno 8. 7. 2022 s https://www.jstor.org/stable/10.2307/26783657
34. Suter, E., Reyes, K., & Ballard, R. (2011). Parental management of adoptive identities during challenging encounters: Adoptive parents as 'protectors' and 'educators'. *Journal of Social and Personal Relationship.* Pridobljeno 20. 7. 2022 s DOI:10.1177/0265407510384419
35. Wrobel, G. M., Kohler, J. K., Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (2003). The Family Adoption Communication (FAC) Model: Identifying Pathways of Adoption-Related Communication. *Adoption Quarterly,* 7(2), 53–84. Pridobljeno 13. 1. 2023 s https://doi.org/10.1300/J145v07n02_04
36. Zaviršek, D. (2012). *Notranje in meddržavne posvojitve: Od osebnih izkušenj do dobre prakse.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

9 PRILOGE

9.1 SMERNICE ZA INTERVJU

SMERNICE ZA POSVOJITELJE

- Kakšna je vaša zgodba o posvojitvi?
- Kako doživljate sebe kot posvojitelja?
- Kakšna je bila vaša vloga pri oblikovanju identitete vašega otroka?
- Kako ste otroka podpirali?
- Kako ste se z otrokom pogovarjali o posvojitvi?
- Na kaj je treba biti še posebej pozoren pri vzgoji otroka, ki je posvojen?
- S kakšnimi izzivi ste se kot posvojitelj srečevali, ko je otrok odraščal in raziskoval svojo identiteto?
- Kakšni so bili vaši občutki ob teh izzivih?
    - Kako ste reševali tovrstne izzive?
    - Kam ste se obračali po podporo?
- Kako se vam zdi, da je otrokovo raziskovanje identitete povezano z odnosi v vaši družini?
- Kakšna je bila družinska dinamika, ko je otrok raziskoval svoje korenine?
- Na kakšen način ste se z otrokom pogovarjali/se pogovarjate o posvojitvi in o otrokovih bioloških starših?
- Kakšni so, po vašem mnenju, družinski odnosi v posvojiteljski družini, ko otrok spozna svojo biološko družino?
- Kako ste kot posvojitelj doživljali socialne delavke?
- Kako je potekalo sodelovanje s CSD?
- Kakšno podporo in pomoč ste imeli od socialnih delavk?
- Kakšna strokovna podpora vam je koristila pri premagovanju izzivov?
- Kakšno strokovno podporo bi v obdobjih, ko je bilo najbolj zahtevno, še potrebovali?
- Kako se vam zdi zasnovan sistem CSD glede podpore posvojiteljskim družinam?
    - Kakšne so vaše izkušnje?

SMERNICE ZA POSAMEZNIKE, KI SO POSVOJENI

- Kakšna je vaša zgodba o posvojitvi?
- Kako doživljate sebe kot posvojenca?
- Kako je vaše doživljanje sebe povezano s posvojitvijo?
- Kaj je prispevalo k temu, da ste razvili svojo osebno identiteto?
- Kaj bi še potrebovali, kar bi vas podprlo, da bi svojo identiteto še lažje razvili?
- Kako ste izvedeli, da ste posvojeni? Kako ste to takrat doživeli?
- Kakšno vlogo je imela vaša družina pri razvijanju vaše identitete?
- Kakšno vlogo so pri razvoju identitete imeli mediji?
- Kdaj ste potrebovali največ podpore staršev?
- Kako ste kot posvojena oseba doživljali obdobje adolescence?
- Kaj je to obdobje prineslo novega v zvezi z raziskovanjem vaše identitete?
- Ste se v obdobju adolescence kdaj vprašali o svojih koreninah/izvoru?
    - Kako ste se lotili raziskovanja? (če ste se)
- Kdo vam je bil v obdobju adolescence pri raziskovanju identitete v podporo?
- Kateri so bili največji izzivi v obdobju adolescence, povezani z vašo identiteto?
- Kako ste doživljali socialne delavke, ko ste imeli stik z njimi?
- Kako ste se počutili, ko ste sodelovali z njimi?
- Kakšna je bila njihova vloga v procesu sodelovanja?
- Kakšno podporo in pomoč ste prejeli od strokovnih delavcev (CSD)?

9.2 ODPRTO KODIRANJE

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija	Tema
S1	Posvojena sem bila kot dojenček, stara sem bila 12 dni.	starost	okoliščine		posvojitev
S2	Biološka starša sta se odločila za posvojitev, ker nista zmogla skrbeti zame	nezmožnost skrbi	razlog		posvojitev
S3	Imela sta težave v medsebojnih odnosih,	težave v odnosih	razlog		posvojitev
S4	prisoten je bil alkohol	alkoholizem	razlog		posvojitev
S5	in nasilje.	nasilje	razlog		posvojitev
S6	Že celo življenje odraščam v tej družini, seveda pa posvojitev dojemam kot zelo pozitivno izkušnjo	pozitivno dojemanje	dojemanje posvojitve		posvojitev
S7	Kot priložnost, ki mi jo je omogočila biološka družina	posvojitev kot priložnost	dojemanje posvojitve		posvojitev
S8	Starša sta vedno zelo spoštljivo govorila o moji biološki družini	spoštovanje roditeljev	vloga		posvojitelji
S9	tudi na CSD mi je bila zgodba predstavljena tako, da smo jaz in člani biološke družine lahko ohranili dostojanstvo	dostojanstvo	doživljanje SD		socialno delo
S10	Zelo težko si zamislim, kako bi se doživljala, če ne bi bila posvojena. Izkušnja posvojitve je del moje identitete, del moje biti.	del identitete	dojemanje posvojitve		posvojitev
S11	Sebe doživljam kot osebo, ko je ogromno zahtevnih in tudi lepih stvari že dala čez v življenju.	izkušnje	doživljanje sebe		identiteta
S12	Za mnoge korake, ki sem jih naredila kot posvojena oseba, je bil potreben pogum,	pogum	pozitivno občutje		čustva
S13	včasih pa sem si preprosto priznala, da ne zmorem in da potrebujem podporo oseb, ki so	podpora	potrebe posameznika		posvojitev

	mi blizu in ki so eksperti za posvojitve.				
S14	Glede tega, ali sem edinka ali ne včasih občutim zmedo;	zmeda identitete	izzivi		identiteta
S15	imam dva prava brata,	sorojenci	biološka družina		posvojitev
S16	a ne živimo skupaj in trenutno z nima nimam veliko stika	malo stika s sorojenci	sorojenci		posvojitev
S17	Včasih povem, da sem edinka, spet drugič omenim brata.	sorojenci	biološka družina		posvojitev
S18	Zagotovo je to, kako se jaz doživljam povezano z mojo življenjsko izkušnjo.	zaznamovanost	dojemanje posvojitve		posvojitev
S19	Vse skupaj je prepleteno tudi s tem, kakšne odnose imam z biološkimi starši.	povezano z biološko družino	doživljanje sebe		identiteta
S20	Posvojitev me je zaznamovala, a menim, da kot dobro osebo.	zaznamovanost	dojemanje posvojitve		posvojitev
S21	Izkušnja posvojitve je vplivala na to, da življenje zame ni samoumevno	življenje ni samou-mevno	dojemanje posvojitve		posvojitev
S22	in da znam morda bolj ceniti skrb in odnos posvojiteljskih staršev do mene.	znam ceniti odnose	družinski odnosi		posvojitelji
S23	Zagotovo moja izkušnja botruje temu, da imam do pojma posvojitve pozitiven odnos, ker imam sama tudi pozitivno izkušnjo.	pozitivna izkušnja	dojemanje posvojitve		posvojitev
S24	Tudi sogovorniki iz okolice ter sorodniki so te teme vedno nagovarjali spoštljivo,	spoštljivost	odziv okolice		posvojitev
S25	zaradi te izkušnje se nikoli nisem čutila prikrajšano	ni prikrajša-nosti	dojemanje posvojitve		posvojitev
S26	Zagotovo je k razvoju moje identitete prispevala konstantna psihološka podpora, ki sem jo prejela od mojih posvojiteljskih staršev,	psihična podpora	vloga		posvojitelji

S27	naši pogovori in debate na temo posvojitve.	pogovor	vloga		posvojitelji
S28	Pozitivno so me oblikovali tudi vsi izzivi, ki jih je s seboj prineslo iskanje bioloških staršev in dveh bratov ter srečanje z vsemi člani.	srečanje z biološka družino	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S29	Ti trenutki so zagotovo omogočili, da sem svojo izkušnjo postavila v drug kontekst,	preokvirja-nje izkušnje	izkušnja posvojitve	razvoj identitete	identiteta
S30	da sem si svoje korenine bolje pojasnila in sestavila dele življenja, ki so mi do tedaj manjkali.	boljše razumevanje posvojitve	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S31	V kasnejših letih sem se s temo posvojitve soočila tudi v šoli, ko so sošolci spraševali o tem, jaz pa sem sošolcem pač povedala toliko, kar sem takrat vedela.	vprašanja	odzivi okolice		posvojitev
S32	Svoje izkušnje pred drugimi nikoli nisem prikrivala.	nisem prikrivala	dojemanje posvojitve		posvojitev
S33	Tudi podoba posvojitve v javnosti je bila pomembna za identiteto - menim, da ima posvojitev pozitiven predznak	sprejemanje	odziv okolice		identiteta
S34	kadar je omenjena po televiziji v kakšnih oddajah	televizija	vrsta		mediji
S35	ali pa na socialnih omrežjih	socialna omrežja	vrsta		mediji
S36	Torej posvojitev zagotovo ni nekaj, česar bi se sramovala.	ni sramu	pozitivno občutje	doživljanje	čustva
S37	Jaz sem na to ponosna, saj je to del mene, del mojega življenja	ponos	pozitivno občutje	doživljanje	čustva
S38	Morda bi v nekaterih trenutkih potrebovala še večjo podporo CSD pri tem, da bi mi prej podali informacije, ki so jih meli o družini,	informiranje	vloga		socialno delo
S39	a jih zaradi zaščite osebnih podatkih niso mogli posredovati	varstvo osebnih podatkov	izzivi		socialno delo

S40	Prav tako nisem imela nobenega posvojenega sogovornika, ki bi imel podobno izkušnjo srečanja s starši kot jaz in bi me lahko popolnoma razumel v mojem doživljanju, ker bi doživljal podobno	osebe z enako izkušnjo	potrebe posameznika		posvojitev
S41	Na temo raziskovanja korenin je prav tako premalo literature in znanega, Morda bi mi kakšna strokovna literatura ali osebno pričevanje v tistem obdobju bilo v veliko pomoč, to bi bilo nekaj bolj oprijemljivega.	več literature	potrebe		posvojitev
S42	Točnega momenta, ko sem izvedela, da sem posvojena, ne morem definirati, ker s to izkušnjo odraščam že celo življenje.	ponotranje-nje izkušnje	dojemanje posvojitve		posvojitev
S43	Izvedela sem dejansko že v vrtcu**,** ko so mi starši povedali, da me je rodila "druga tetica", da me ni rodila mami, kot ostale otroke. Takrat mi je tista informacija zadostovala.	v vrtcu	informacija o posvojitvi		posvojitev
S44	Zagotovo pa mi je bila ta stvar zanimiva, sprejela sem jo kot svojo.	sprejemanje	dojemanje posvojitve		posvojitev
S45	O tej temi sem se že kot otrok vedno pogovarjala z radovednostjo, zanimalo me je glede mojih staršev.	zanimanje	biološka družina		identiteta
S46	Včasih mi je ta tema bila prijetna,	sprejemanje	dojemanje posvojitve		posvojitev
S47	spet drugič pa mi je povzročila zmedo.	zmeda identitete	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
S48	Starši so mi o moji zgodbi povedali realno, to, kar so vedeli - brez olepševanja in idealiziranja biološke družine	realističen pogled	vloga		posvojitelji
S49	O vseh bolj podrobnih informacijah pa so se oni ali pa smo se skupaj pozanimali na CSD.	informiranje na CSD	vloga		posvojitelji

S50	Ključnega pomena je bila sočutna vzgoja mojih staršev, ki mi je dopustila da sem o življenjskih vprašanjih povezanih s posvojitvijo lahko svobodno razmišljala.	sočutna vzgoja	vloga		posvojitelji
S51	Lahko sem tudi izražala vso paleto čustev in skrbi v zvezi s situacijo	omogočati izražanje čustev	vloga		posvojitelji
S52	Starša sta mi vedno stala ob strani in mi nudila podporo takrat, ko sta začutila, da jo potrebujem.	podpora	vloga		posvojitelji
S53	Razumela sta stisko in da mi ni enostavno.	razumevanje stiske	vloga		posvojitelji
S54	Vsi skupaj smo razmišljali,	sodelovanje družine	družinski odnosi		posvojitelji
S55	kam stopiti in katere korake narediti, da bo manj boleče in stresno za celoten sistem	ustrezni koraki	vloga		posvojitelji
S56	Ko sem bila v intenzivnih stikih z biološko družino, sem potrebovala od staršev, da so mi svetovali, kako postaviti mejo	učenje asertivnosti	vloga		posvojitelji
S57	in si priznati, da je problem zahteven.	razumevanje stiske	vloga		posvojitelji
S58	Menim, da je posvojitev včasih veljala za bolj negativno, da so ljudje imeli o tem veliko predsodkov,	tabu	odziv okolice		posvojitev
S59	danes pa tudi mediji širijo več ali manj prave informacije.	prave informacije	pozitivna vloga		mediji
S60	Še vedno pa se mi zdi, da se o posvojitvi in pomenu identitete javno premalo govori.	premalo informiranja	negativna vloga		mediji
S61	Mediji pogosto posvojitelje predstavljajo kot junake, Veliko je pozitivnih zgodb, o katerih se govori in menim, da ravno te zmanjšajo tabu in občutke manjvrednosti	občutki manjvredno-sti	negativna vloga		mediji

S62	in prikrajšanosti posvojenih otrok, še posebej takrat, ko posvojitev ni uspešna.	prikaz neuspešnih posvojitev	negativna vloga		mediji
S63	Tudi sama sem zgodbo objavila v medijih in je bila zelo brana	osebna izpostavlje-nost	pozitivna vloga		mediji
S64	Dobila sem številne pozitivne komentarje, tudi posvojeni posamezniki so se začeli obračati name, mi pisati in me spraševati za nasvete.	sprejemanje	odziv okolice		posvojitev
S65	Menim, da je potrebno širiti tako pozitivne, kakor tudi negativne zgodbe, vse to, kar dejansko obstaja	pozitivna podoba posvojitve	pozitiven vpliv		mediji
S66	Zagotovo je bila podpora potrebna, ko sem se najprej lotila iskanja biološke mame	podpora pri iskanju bioloških staršev	vloga		posvojitelji
S67	in ko sem spletla tesne stike z mamo in enim bratom	podpora pri stikih	vloga		posvojitelji
S68	Moram reči da je bilo to takrat zame kar zelo naporno obdobje	zahtevno obdobje	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
S69	Takrat smo se zelo povezali kot družina,	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
S70	veliko smo se pogovarjali o posvojitvi.	pogovor o posvojitvi	vloga		posvojitelji
S71	Potrebovala sem konstantno podporo in usmeritve obeh staršev	podpora	vloga		posvojitelji
S72	Vedno, ko sem potrebovala podporo, sta bila ob meni in če skupaj nismo vedeli, kaj narediti, smo poiskali ustrezno strokovno pomoč.	iskanje strokovne pomoči	vloga		posvojitelji
S73	Najstništvo je bilo kar čustveno naporno obdobje.	čustveno zahtevno	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
S74	Obdobje adolescence je zagotovo bil čas, ko sem bila bolj zaletava, manj premišljena in sem zelo hitro, včasih brez premisleka sprejemala odločitve.	nepremišlje-nost	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta

S75	Nekaj odločitev, glede stikov z biološko družino, ki so bile za našo družino pomembne, sta starša sprejemala skupaj z mano.	skupno sprejemanje odločitev	vloga		posvojitelji
S76	O tem smo se veliko pogovarjali in pogovori so mi zagotovo pomagali blažiti "stranske" učinke, stiske, ki jih je prineslo obdobje adolescence.	pogovor	vloga		posvojitelji
S77	Že preden sem bila najstnica me je zanimalo, kako izgledajo moji biološki starši, kje živijo, kdo oni so.	zanimanje za biološke starše	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S78	Pa tudi glede bratov sem želela vedeti kdo sta in ali sem jima podobna	zanimanje za sorojence	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S79	V obdobju adolescence se je intenzivnost zanimanja za moje korenine povečala	večje zanimanje	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
S80	dobila sem občutek, da sem dejansko že pripravljena, da spoznam svojo družino,	želja po srečanju	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
S81	želja po raziskovanju in tudi po srečanju je v meni rasla, saj sem željo in predstavo o srečanju razvijala že ko otrok.	vizija srečanja	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
S82	Prav tako sem potem informacije, ki sem jih dobila in tiste, ki sem jih že imela, dojemala bolj resnično in realistično	kasnejša razlaga posvojitve	pozitivno občutje	doživljanje	čustva
S83	V obdobju najstništva se mi je zdelo, da sem dovolj zrela in močna, da kar sama pridem do biološke družine.	večja zrelost	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
S84	Na CSD pa so me potem usmerili, da sem raziskovala postopoma in to se je obrestovalo.	koordinacija	vloga SD		socialno delo
S85	Ko sem izvedela, da sem posvojena in sprva to zame ni bil velik pretres.	sprejemanje	dojemanje posvojitve		posvojitev

S86	Ko pa sem se situacije začela zavedati, pa me je vedno bolj pritegnila in želela sem izvedeti več.	želela izvedeti več	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S87	Najprej sem se vsekakor obrnila na starša, na začetku OŠ.	podpora v šoli	vloga		posvojitelji
S88	Povedala sem jima, da me zanima več informacij o biološki družini	želela izvedeti več	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S89	in povedala sta mi to, kar sta vedela - da je bil prisoten alkohol in nasilje	informacija o razlogu posvojitve	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S90	ter da imam v biološki družini tudi dva brata	informacija o sorojencih	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S91	Socialne delavke, so mi dale informacije o mami, seveda letom primerno	informiranje	vloga SD		socialno delo
S92	Razložili so mi okvirno situacijo in razloge za posvojitev	razlaga situacije	vloga SD		socialno delo
S93	Dalje sem informacije seveda iskala tudi na internetu in po socialnih omrežjih,	socialna omrežja	način iskanja informacij	raziskovanje identitete	identiteta
S94	a ničesar oprijemljivega nisem našla, saj vseh podatkov nisem imela.	pomanjkanje podatkov	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
S95	Ko sem na CSD izpostavila željo po tem, da bi želela nekaj sporočiti biološki mami sem se odločila, da napišem pismo in socialna delavka ji ga je predala.	stik preko pisem	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S96	Kar nekaj let sva se sporazumevali preko pisem, ona pa je na CSD dvakrat prinesla tudi slike sebe in bratov	slike	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S97	Starša sta v procesu iskanja identitete vedno bdela nad mano in me podpirala pri mojih korakih.	podpora	vloga		posvojitelji
S98	Vendar pa moram priznati, da brez socialnih delavk na CSD sami trije ne bi zmogli speljat pomembnih korakov. Strateške odločitve glede biološke družine,	sprejemanje odločitev	vloga SD		socialno delo

	informacij ter srečanj smo vedno sprejemali skupaj s strokovnimi delavkami ter psihologinjo.				
S99	Tudi prvo srečanje z biološko mamo ter bratoma je bilo organizirano na Centru za socialno delo.	načrtovanje	vloga SD		socialno delo
S100	V podporo pri raziskovanju svojih korenin mi je bila tudi ena od predavateljic na srečanjih CD, ki ma izkušnjo posvojitve in je sama našla biološko mamo. Ko sem se pogovarjala z njo, sem dobila še dodatno podporo pri tem, da konkretno začnem z načrtovanjem spoznavanja mojih družinskih članov	osebe z enako izkušnjo	potrebe posameznika		posvojitev
S101	Največji izziv mi je predstavljalo vprašanje, kdo pravzaprav sem jaz. Ali je moje identiteta v tej družini, ali je tam - torej kaj je tisto, kar me oblikuje tako, kot sem danes?	zmeda identitete	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
S102	Mami in oči sta mi vedno zagotavljala odprt prostor, da jima povem, kar me teži.	odprt prostor za pogovor	vloga		posvojitelji
S103	Včasih je bilo moje občutke težko opisati, ne veš, kaj se ti sploh dogaja, ker je vse tako kompleksno.	kompleksno	dojemanje posvojitve		posvojitev
S104	Ko smo načrtovali srečanje z biološko mamo, ki sem jo spoznala pri 15. letih, je seveda naraščala napetost in ta je bila pozitivna, približno sem vedela kaj pričakovati.	srečanje z mamo	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S105	Največji izziv je bil, ko sem spoznala biološkega očeta - spoznala sem ja pri 16. letih. Srečanje se je namreč odvilo drugače, kot sem pričakovala,	srečanje z očetom	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S106	lahko bi rekla, da so bili trenutki pred srečanjem eni najbolj zahtevnih.	čustveno zahtevno	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta

S107	Oče je pred poletjem povedal, da je v dvomih, da sem njegova hčerka in da je verjetnost, da je moj oče nekdo drug. Predlagal je DNA test, ki bo pokazal, kaj je res.	dvom v očetovstvo	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S108	Takrat se mi je zameglil razum, ko gledam nazaj, težko povem, kaj sem doživljala, saj so spomini na to prvo srečanje na DNA inštitutu zelo zabrisani. Spomnim se le, da sem želela kar pobegniti.	težko srečanje	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
S109	Pred srečanjem smo se jaz, mami in oči dobili na CSD s socialnimi delavkami, da smo se pogovorili o situaciji.	načrtovanje	vloga SD		socialno delo
S110	Socialne delavke se, sledile meni, mojim ciljem in željam, odprte so bile za pogovor.	sledenje mojim ciljem	doživljanje SD		socialno delo
S111	Cenim, da so bile kljub zahtevni zgodbi in informacijam, ki vedno niso bile pozitivne, transparentne in situacije niso olepševale, realno so mi prestavile zgodbo biološke družine, njihove težave in tudi pozitivne plati.	transparent-nost	vloga SD		socialno delo
S112	Prav tako so vedno obljubljale le to, kar lahko storijo.	realne obljube	doživljanje SD		socialno delo
S113	Vedno so o tem govorile s spoštovanjem, poudarjale so, da se je biološka mama v trenutku posvojitve odločila tako, kot je mislila, da je prav in najbolje zame. Te misli so me pomirile in mi dajale upanje.	spoštljivost	doživljanje SD		socialno delo
S114	V stiku s socialnimi delavkami sem se vedno počutila sprejeto,	sprejetost	doživljanje SD		socialno delo
S115	in slišano sledile so tudi mojim individualnim ciljem in mojemu ritmu,	individualen pristop	vloga		socialno delo
S116	tudi same presodile, kaj je nek trenutek bilo pomembno, kaj je ključno in kaj je glede na	delovati v korist	vloga		Socialno delo

	okoliščine sprejemljivo in koristno zame.				
S117	O določenih bolj osebnih in ranljivih informacijah so se morale verjetno pri biološki družini pozanimati, če se strinjajo, da jaz to izvem. To sem v pogovorih čutila.	varstvo osebnih podatkov	izzivi		socialno delo
S118	Zagotovo so socialne delavke bile pomembne, ker so usmerjale proces.	koordinacija	vloga		socialno delo
S119	Socialni delavki sta bili pred procesom spoznavanja biološke družine tedensko v navezi z mano in tudi z biološko mamo, preden sva se srečali.	komunika-cija z družino	vloga		socialno delo
S120	Ko je bilo težje obdobje, ko je biološki oče bil v dvomih, da sem njegova hčerka, je bila njihova vloga predvsem ta, da so mi nudile varnost in zaščito.	občutek varnosti	doživljanje SD		socialno delo
S121	Nisem čutila pokroviteljske drže, ampak zgolj njihovo skrb, da mi želijo dobro. Da načrtujejo pot, ki bo zame najboljša.	skrb	doživljanje SD		socialno delo
S122	Všeč mi je bilo, da so s ažurno odzvale na moje potrebe.	hitro odzivanje	vloga SD		socialno delo
S123	Ko je bilo tako težko, da sta tudi starša bila v skrbeh, kako naprej, so bile socialne delavke zelo ažurne in so kar v enem dnevu organizirale timski sestanek, kjer smo načrtovali korake, ki bodo kar najbolj varni za vse nas.	timsko delo	vloga SD		socialno delo
S124	Njihova vloga je seveda bila tudi podajanje informacij, ki so bila zame ključne,	informiranje	vloga SD		socialno delo
S125	koordinacija z biološkimi starši ter komunikacija z bratoma.	koordinacija	vloga SD		socialno delo
S126	Socialne delavke so bile vsem nam na voljo tako za sprotna srečanja,	pogovor	vloga SD		socialno delo

S127	kakor tudi za telefonske pogovore.	telefonski pogovor	vloga SD		socialno delo
S128	Veliko so sodelovale tudi timsko - tri socialne delavke in psihologija, saj je bila situacija preveč kompleksna za eno socialno delavko.	timsko delo	vloga SD		socialno delo
S129	Socialne delavke so v mojem primeru delale s celotno posvojiteljsko družino in tudi z biološko.	podpora družini	vloga SD		socialno delo
S130	Vsak od članov je dobil individualno podporo, ko pa smo skupaj potrebovali podporo, pa smo jo tudi vedno dobili.	individualna podpora	vloga SD		socialno delo
S131	Predvsem nam je bil v pomoč pogovor ter jasni načrti, ki jih je CSD naredil skupaj z našo družino	podpora družini	vloga SD		socialno delo
S132	mi smo predlagali korake in povedali naše želje,	upoštevanje vseh udeleženih	vloga SD		socialno delo
S133	oni pa so skupaj z nami naredili konkreten plan, mi smo ga skozi sodelovanje uresničili.	načrtovanje	vloga SD		socialno delo

Številka izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategorija**	**Tema**
N1	tako da pomembnih spominov na mladost, takrat, ko sem bil posvojen nimam, ker so me	se ne spomnim	informacij o posvojitvi		posvojitev
N2	starši posvojili ko sem bil še dojenček	starost	okoliščine		posvojitev
N3	Vem, da sta starša bila ful vesela, ko sta me dobila in tudi sedaj se kot družina zelo dobro razumemo. Imamo odnose, ki nas povezujejo in si zaupamo med seboj.	zaupanje	družinski odnosi		posvojitelji
N4	Mislim, da pri meni ni popolnima nobene razlike, ker sem majhen, ko so me posvojili	ponotranje-nje izkušnje	dojemanje posvojitve		posvojitev

N5	Včasih se sicer vprašam, kako bi bilo, če bi vedel kaj o svoji družini	zanimanje	biološke družina		posvojitev
N6	Mislim, da pri meni ni nekih posebnih posledic, da bi kdaj pomislil, da je to drugače, vse deluje normalno.	sprejemanje	dojemanje posvojitve		posvojitev
N7	Tudi nikoli se nisem počutil manj vreden ali pa da sem prikrajšan.	pozitivna izkušnja	dojemanje posvojitve		posvojitev
N8	Mislim, da so bili glede vzgoje najbolj pomembni moji starši, da so me vzgojili v tako osebo, kot sem danes – glede tega, da znam poskrbeti zase.	starši	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
N9	Tudi šola, katero sem vpisal je del moje identitete	šola	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
N10	in tudi socialni krog, moji prijatelji, kjer se družim pa tisti ljudje, ki so mi blizu in imajo enak način razmišljanja, nekateri me zelo navdihujejo in so mi dober zgled.	prijatelji	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
N11	Kakšni so malo preveč vzeli kot katastrofo, če vem, kateri so moji pravi starši in so bili presenečeni, da sem posojen.	začudenost	odziv okolice		posvojitev
N12	Nisem imel posebnih izzivov glede moje identitete.	ni izzivov	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
N13	Me je pa kdaj pa kdaj zanimalo kakšno vprašanje in sem vprašal, takrat sta mi oba starša vedno odgovorila,	informiranje	vloga		posvojitelji
N14	najbolj pomembno mi je bilo, da smo imeli odprt prostor, da smo se lahko kadarkoli pogovarjali o vseh možnih temah.	pogovor	vloga		posvojitelji
N15	Pripovedovala sta, da ko sem imel tri leta, sem bil še v vrtcu in je prišlo do take situacije, da je bla teta noseča in sem vprašal mamo, če je tudi ona bila noseča z mano	v vrtcu	informacija o posvojitvi		posvojitev
N16	Postopoma sta mi razložila, kaj to pomeni in da me nista onadva rodila.	kasnejša razlaga	informacija o posvojitvi		posvojitev

N17	Tudi ne spomnim se te reakcije, verjetno mi je bilo to takrat nekaj novega, se pa to normalno sprejel.	sprejemanje	dojemanje posvojitve		posvojitev
N18	Starši in njihova vzgoja je igrala pomembno vlogo, da sem danes to, kar sem in da sem izkušnjo posvojitve prestal na najboljši možen način, da sem premagal vse ovire. Onadva sta me pač podpirala, kjer sem potreboval.	podpora	vloga		posvojitelji
N19	Tudi šport že od malega vpliva pozitivno name, je del mene, kjer se potrjujem in sem v tem uspešen.	šport kot potrditev	oblikovanje identitete		identiteta
N20	Vse skupaj mi daje tudi občutek vrednosti, da sem lahko nase ponosen, da mi gre.	ponos	doživljanje sebe		identiteta
N21	Prijatelji vejo, so veseli, da mi ni bed govorit o tem, da sem tako odprt in komunikativen glede teh tem. Tudi z njimi se pogovarjam kdaj o tem.	pogovor s prijatelji	oblikovanj identitete		identiteta
N22	Včasih kateri mislijo, da smo posvojeni travmatizirani in da imamo težave s sprejemanjem te situacije.		odziv okolice		posvojitev
N23	Ljudje, s katerimi se pogovarjajo omenim različno doživljajo nekateri mislijo, da mi je hudo in tudi včasih rečejo, da sem bogi.	pomilovanje	odziv okolice		posvojitev
N24	Spomnim se filma na televiziji, o deklici, ki je bila posvojena in se mi zdi, da je bilo na filmu prikazano dramatično, da je posvojitev nek šokanten dogodek, ampak mislim, da ni tako.	posvojitev kot senzacija	negativna vloga		mediji
N25	Na socialnim omrežjih in v medijih je posvojitev predstavljena kot dobra, ni nekih negativih informacij, vsaj jaz jih ne zasledim.	pozitiven pogled	pozitivna vloga		mediji
N26	In to tudi na posvojene vpliva tako, da se počutimo v družbi normalno, kot vsi ostali.	normaliza-cija	pozitivna vloga		mediji
N27	Zdi se mi, da je to tabu tema. Edino včasih je to prikazano, kot da je rejništvo in da ni lepo otrokom.	trpljenje otrok	negativna vloga		mediji

N28	Iz prehoda iz osnovno v sredno šolo, ko sem bil 15, so bili izzivi, ker na primer nisem vedel, kam se usmeriti, kam naprej, malo sem iskal sebe	iskanje sebe	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
N29	in sem potreboval da so me starši usmerili,	usmerjanje	vloga		posvojitelji
N30	najbolj pogovore, da so mi svetovali za prihodnost in sem se lahko pogovoril z njimi.	pogovor	vloga		posvojitelji
N31	Nič posebnega. Kdaj mi je prišlo na misel, da bi bilo dobro kaj zvedeti, ampak potem se ne ukvarjam toliko. Nič mi ne manjka ker tega ne vem.	še ne raziskuje	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
N32	Dejansko včasih pozabim, da sem posvojen, očitno, da mi je to že res tako naravno, da sem to vzel za svoje, da je normalen del življenja. Enkrat, ko sem bil v šoli vprašan glede DNK, sem čisto pozabil, da sem posvojen, šele potem kasneje sem se spomnil.	sprejemanje posvojitve	doživljanje		posvojitev
N33	Včasih se mi je porajalo kakšno vprašanje in sem vprašal, ko smo bili vsi skupaj. Vedno je bil prostor, da izrazim, kar si dejansko želim. In starša sta mi sledila	upoštevati želja	vloga		posvojitelji
N34	Starša sta mi tudi na začetku že da tudi onadva ne vesta veliko o mami, da jima niso dali na CSD veliko informacij o tem.	pomanjkanje informacij		izzivi	socialno delo
N35	Nismo se toliko pogovarjali o temu, kolikor se drugi posvojeni, ampak vseeno pri nas to ni tabu tema, je zaželena tema.	pogovor o posvojitvi	vloga		posvojitelji
N36	Moram reči da sem se ko sem bil najstnik sem se včasih vprašal o tem, da sem posvojen in da bi si mogoče želel kaj več vedeti, ampak to potem samo od sebe mine.	večje zanimanje	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
N37	Pri meni intenzivne želje po raziskovanju zaenkrat ni.	ni še želje	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
N38	Starši so me podpirali res pri vseh mojih ciljih, kar sem želel doseči.	podpora	vloga		posvojitelji
N39	V podporo mi je bil tudi stric, ki me je vpeljal tudi v šport, vsi	sorodniki	socialni krog	oblikovanje identitete	identiteta

	sorodniki so me vedno spremljali in podpirali.				
N40	Pa tudi socialni krog iz verouka na primer in iz šole sem imel veliko prijateljev, s katerimi smo si podobni glede vrednot	prijatelji	socialni krog	oblikovanje identitete	identiteta
N41	Kjer treniram, ma tudi tam podpirajo in verjamejo vame. Šport mi je bil v izziv, meni je to, da športam nekaj zelo običajnega. Vsak dan sem aktiven in to je kr pomemben del mojega življenja. Sem tak tip človeka, da se mi mora vedno nekaj dogajati.	šport	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
N42	Osebno sem res malo bil s socialnimi delavkami, srečanj z njimi se ne spomnim veliko, ker sem bil še majhen.	ni veliko spominov	doživljanje SD		socialno delo
N43	Nazadnje se spomnim, ko so enkrat bile pri nas doma	obisk na domu	vloga SD		socialno delo
N44	in takrat so prišle preverit, kako se imamo, torej kako se jaz v družini počutim.	spremljanje družine	vloga SD		socialno delo

Številka izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategorija**	**Tema**
E1	Posvojena sem bila pri 2 letih	starost	okoliščine		posvojitev
E2	mami in oči sta me posvojila iz Rusije, rojena sem bila v manjšem mestu v Rusiji	rojstni kraj	okoliščine		posvojitev
E3	Do posvojitve sem bila skupaj s sestrama v sirotišnici.	sirotišnica	okoliščine		posvojitev
E4	Posvojene pa smo bila vse tri sestre. V posvojiteljski družini živita z nami še 2 brata, ki sta bila posvojena že prej	sorojenci	biološka družina		posvojitev
E5	V družini smo povezani, veliko se družimo in skupaj radi potujemo	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
E6	Sebe doživljam kot sposobno osebo sem kar ambiciozna za svoja leta,	sposobnosti	doživljanje sebe		identiteta

E7	v družini pa mi je tudi perfektno	dobre življenjske razmere	vloga		posvojitelji
E8	Starša mi omogočata vse, kar je potrebno, da bo lahko samostojna, ko bom odrasla.	samostojnost	vloga		posvojitelji
E9	Zdi se mi, da je to, da sem prišla v to družino lepa stvar in počutim se dobro tukaj, kjer sem	dobro počutje v družini	družinski odnosi		posvojitelji
E10	Pomembno mi je, da se v tej družini počutim varno	varnost	vloga		posvojitelji
E11	Včasih se sprašujem, kako bi bilo, če bi bila v Rusiji - kako bi to izgledalo. Zagotovo bi bilo zaradi vojne slabše. V biološki družini mislim, da mi ne bi bilo ravno dobro - ne bi imela tako lepega otroštva kot ga imam sedaj. Verjetno tudi ne bi bili tako preskrbljeni in ne bi imeli tako dobrih odnosov	zavedanje slabih pogojev	biološka družina		posvojitev
E12	Zelo so bili pomembni starši, ki so bili bo meni	podpora staršev	potrebe posameznika		posvojitev
E13	me pa o posvojitvi veliko sprašujejo sosedje in sošolci. Zanima jih, kako to, da smo iz Rusije, da smo prišli v Slovenijo in kako to, da ne znamo nič rusko, če smo včasih govorili rusko.	vprašanja o posvojitvi	odziv okolice		posvojitev
E14	Nekateri so zelo presenečeni, da smo mi posvojeni.	začudenost	odziv okolice		posvojitev
E15	Zagotovo je name vplivalo tudi družbeno okolje, kjer živimo,	domači kraj	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
E16	prijatelji	prijatelji	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
E17	in sorodniki, še posebej strici, tete, po mamicini in atijevi strani.	sorodstvo	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
E18	Mislim, da so mi starši in drugi ljudje omogočili, da sem se vključila v to okolje.	integracija v okolje	vloga		posvojitelji

E19	Na razvoj moje identitete je poleg učenja slovenščine vplivalo tudi učenje ruskega jezika	učenje maternega jezika	jezik	oblikovanje identitete	identiteta
E20	spoznavanje ruske kulture skupaj s sestrama in bratoma.	spoznavanje kulture	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
E21	Starša sta vsem otrokom omogočila, da smo se vključili v neko društvo, ki se ukvarja z rusko kulturo in da se tudi o tem doma pogovarjamo. Še vedno ohranjamo vez z Rusijo.	ohranjanje vezi	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
E22	Mogoče bi rabila še več spodbude, da se vključim v okolico in da okolica ne bi bila tako začudena in toliko spraševala	več spodbude	potrebe posameznika		posvojitev
E23	Nekateri mislijo da če si posvojen greš lahko nazaj v biološko družino, ampak to ni res. Ljudje premalo vejo o temu in potem sprašujejo kr nekaj	slaba informira-nost	odzivi okolice		posvojitev
E24	Mogoče bi od družine potrebovala še vnaprej potrebovala več podpore	podpora	vloga posvojiteljev		posvojitelji
E25	in zaupanja, da se ne bodo ljudje iz mene norčevali, da sošolci ne bodo na nas drugače gledali, ker smo posvojeni	zaupanje	potrebe posameznika		posvojitev
E26	Če bi se o tem več govorilo bi bil problem zame manjši, to je kar še malo tabu pri nas	tabu	odzivi okolice		posvojitev
E27	Mami in ati sta nama povedala, da smo posvojeni - veliko smo se o tem pogovarjali. Skupaj smo se usedli in smo se o tem pogovarjali.	pogovor o posvojitvi	vloga		posvojitelji
E28	Ko smo bili majhni, nas je mami velikokrat slikala in nam je naredila vsakemu svoj album. Notri so tudi slike iz sirotišnice, ko smo bili še majhni in tega se ne spomnimo. Ko so bili starejši, smo dobili albume v spomin	slike	spominjanje	oblikovanje identitete	identiteta

E29	Takrat kasneje sta mi starša razložila, da onadva nista moja prava starša in da sem posvojena, ampak smo povezani v srcu	kasnejša razlaga posvojitve	informacija o posvojitvi		posvojitev
E30	Takrat tega nismo razumele, nisem se zavedala, kaj to pomeni. Do OŠ pa sem že razumela kaj pomeni biti posvojen.	nerazumevanje pomena posvojitve	informacija o posvojitvi		posvojitev
E31	Potem smo enkrat gledali tudi posnetke iz Rusije in Slovenije, ko sta nas mami in oči posvojila. Oči je vse snemal s kamero, da bomo imeli za spomin, da bomo videli, kako je to takrat izgledalo.	videoposnetki	spominjanje	oblikovanje identitete	identiteta
E32	Da so povedali, da sem posvojena – to so povedali vsem otrokom. Vedno smo se o tej temi odkrito pogovarjali. Povedali so nam to, kar vejo...več ne	odkritost	vloga		posvojitelji
E33	Starši so me podpirali pri tem, da smo veseli, da smo posvojeni, da je to nekaj pozitivnega.	pogovor o posvojitvi	vloga		posvojitelji
E34	Starši so o tem govorili na prijazen in spoštljiv način	spoštljiv pogovor	vloga		posvojitelji
E35	in povedali, da lahko gremo kdaj v Rusijo. V prihodnosti imamo enkrat namen odpotovati v Rusijo, da vidim, kje sem se rodila	obisk	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
E36	Tudi spodbujali so nas da na nek način ohranjamo stik z rusko kulturo	raziskovanje države izvora	vloga		posvojitelji
E37	Ko smo bili majhni, so bili pri nas novinarji. Spomnim sem, da so nas veliko slikali in da smo morali nekaj odgovarjati. Bili smo tudi po televiziji, takrat mi je bilo to zanimivo, tudi jaz sem povedala, kako mi je in kako doživljam posvojitev	predstavitev izkušnje posvojitve	izkušnja posvojitve		mediji

E38	To mi je pomagalo, da sem mogoče bolj samozavestna.	samozavest	pozitivna vloga		mediji
E39	Zdi se mi, da je dobro, da mediji o tem govorijo - pomembno bi bilo, da se govori predvsem o dobrih straneh posvojitve	pozitivna podoba posvojitve	pozitivna vloga		mediji
E40	Če se poudarjajo negativne plati, tudi ljudje ne bodo več posvajali ljudi in tudi posvojeni se lahko počutimo manjvredne	občutek manjvredno-sti	negativna vloga		mediji
E41	Ko smo prvič stopili v šolo sem potrebovala, da so me starši podpirali. V šoli so nas tudi spraševali, kako je s posvojitvijo.	podpora v šoli	potrebe posameznika		posvojitev
E42	Pomembno je bilo, da so starši z nami govorili vedno doma slovensko, da so nas navadili, da smo vsi tekoče govorili. Vse tri punce smo več ali manj govorile ruščino, ker smo se jo naučile v Rusiji. To je bil naš edini materni jezik.	učenje jezika	vloga		posvojitelji
E43	Veliko podpore so nam dali, da nam bodo vedno stali ob strani, da karkoli se bo zgodilo, da bodo vedno ob nas in tako je še danes. Zame je pomembno da se na njih lahko vedno obrnem, da sta zanesljiva	zanesljivost	vloga		posvojitelji
E44	Najtežji izzivi se mi skoncentrirati na šolo, ker te mnogi znanci s čim presenetijo, te sprašujejo, kako je doma, kako je biti posvojen in dejansko ne veš kaj odgovorit in kaj zadržat zase.	vprašanja o posvojitvi	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E45	Ko so nas kot celo družino videli, si nismo bili podobni in mislim, da so tako ugotovili, da smo od drugje. Punce imamo drugačne lase (rjave), fanta pa sta bil svetla.	različen zunanji videz	odziv okolice		posvojitev
E46	Velikokrat se vprašam, kdo so naši starši, kje živijo	vprašanja o roditeljih	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta

E47	in če imajo še kaj otrok - kdo je tam ostal in ali se je še kdo na novo rodil. Rada bi spoznala tudi kakšne brate in sestre potem, če jih imam.	želja po srečanju	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E48	Sedaj se bolj zavedam tega, kako je biti posvojena	zavedanje posvojitve	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
E49	in bolj se posvečam temu, da želim izvedeti več o svojih koreninah. Veliko več se sedaj ko sem v puberteti sprašujem kdo so moji starši	večje zanimanje	raziskovane korenin	obdobje adolescence	identiteta
E50	in seveda me zanima razlog, zakaj so me dali v posvojitev, kako to da niso mogli v posvojitev	vprašanja o roditeljih	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E51	Po vsem, kar vem do sedaj o posvojitvah, lahko sklepam pa, da so bili tam slabi pogoji, da sem šla v posvojitev. Kar tako ga nobeden ne da. Zdi se mi, da mora v družini biti res hudo, da gre otrok v posvojitev	nezmožnost skrbi	razlog		posvojitev
E52	Tudi starša spoštujeta starše, ki dajo otroka v posvojitev, ker nikoli ne moremo vedeti kako težko jih je bilo.	spoštovanje roditeljev	vloga		posvojitelji
E53	Četudi se zaenkrat še nobeden od nas ni lotil raziskovanja, mene osebno res zanimajo določena vprašanja o koreninah, na katere še nimam odgovora.	vprašanja o posvojitvi	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E54	Rada bi videla svoje starše	želja po srečanju	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E55	in bi jih vprašala zakaj smo šli v posvojitev, zakaj niso poskrbeli za nas, kako to, da nas niso mogli imeti?	vprašanja o razlogih za posvojitev	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E56	Starši so mi dali se informacije, ki jih imajo. Izvedela sem, v kateri porodnišnici sem bila rojena, iz kje je mama in kako ji je ime.	informiranje	vloga		posvojitelji

E57	Takrat mi je bilo to dovolj, sedaj pa sem odprta, da bi mamo tudi spoznala	pripravlje-nost na srečanje	raziskovanje korenin	obdobje adolescence	identiteta
E58	ampak dvomim, da je to možno, ker je Rusija druga država in imajo najbrž zapleten sistem glede dostopa podatkov.	varovanje osebnih podatkov	izzivi socialnega dela		socialno delo
E59	Svoje starše sem enkrat vprašala, če lahko poskušam najti starše - ime očeta ali priimek obeh staršev in mi še nista odgovorila - mislim, da mnogih podatkov sploh socialne delavke v Sloveniji nimajo	pomanjkanje informacij	izzivi socialnega dela		socialno delo
E60	Starši so mi dajali veliko podpore na vseh področjih.	podpora	vloga		posvojitelji
E61	Pomembno je, da sta me vedno poslušala, kadar mi je bilo hudo. Lahko sem jokala, kričala, bila jezna. In potem sem se bolj počutila ko sem se izrazila. V vsakdanjih v stvareh in vsem, kar je povezano s posvojitvijo.	izražanje čustev	vloga		posvojitelji
E62	Tudi babica in dedek sta mi v veliko podporo. Sta več ali manj na moji strani, moja zaupnika, na katera se lahko zanesem.	stari starši	socialno okolje	oblikovane identitete	identiteta
E63	V pomoč mi je, da imam še 2 sestri in 2 brata, ki so tudi posvojeni, imajo isto izkušnjo kot jaz in se lahko skupaj pogovarjamo o tej temi, ko nam je do tega.	sorojenci	socialno okolje	oblikovane identitete	identiteta
E64	Dejansko sem vedno vedela, da je moje identiteta v tej družini in da sem slovenka, nikoli nisem imela s tem težav. To je moja prava družina.	ponotranje-nje izkušnje	dojemanje posvojitve		posvojitev
E65	Glede na to da nas je ter otrok zanimivo reagira tudi okolica. Včasih mi je bilo vprašanje, kako se bodo odzivali, kako bodo to oni sprejeli. Sedaj pa sem že navajena in ko pove, da sem posojena, to sprejmejo.	sprejemanje	odzivi okolice		posvojitev

E66	Zelo sem se spraševala, kako drugi prijatelji to vidijo. Najožje prijateljice so to lepo sprejele, z drugimi pa se niti ne ukvarjam toliko	sprejemanje prijateljev	odzivi okolice		posvojitev
E67	Stik s socialnimi delavkami sem imela na srečanjih, ko smo šli na CSD in se srečali z drugimi posvojiteljskimi družinami.	organizacija srečanj posvojitelj-skih družin	vloga SD		socialno delo
E68	Takrat smo se imeli lepo, bilo je prijetno vzdušje in ta srečanja imam v lepih spominih. Kot otroci smo se počutili ponosni, da smo posvojeni, da smo nekaj posebnega. Imeli smo tudi posebne otroške delavnice; izdelovali smo izdelke in risali - prilagojeno otrokom, da smo se počutili dobro, da smo se veliko družili. Dobili smo tudi darila.	prijetni občutki	doživljanje SD		socialno delo
E69	Tam sem spoznala tudi ostale otroke, ki so tudi posvojeni in smo se tudi o tem pogovarjali. Pomagalo mi je, da sem srečala nekoga, ki je tudi posvojen.	osebe z enako izkušnjo	potrebe posameznika		posvojitev
E70	Socialne delavke so načrtovale postopek posvojitve,	načrtovanje	vloga SD		socialno delo
E71	vloga socialnih delavk je bila taka, da so nas spremljali, kako se razvijamo in kako smo se otroci vključili v družino	spremljanje družine	vloga SD		socialno delo
E72	Nekajkrat so nas socialne delavke obiskale tudi na domu.	obisk na domu	vloga SD		socialno delo
E73	Včasih je prišla na dom tudi socialna delavka, da je preverila, kako je z nami, kako se razumemo in se je z nami pogovarjala o posvojitvi. Na voljo mi je vedno bil pogovor, kadar sem se za to odločila.	pogovor	vloga SD		socialno delo
E74	Spomni se, da se je kdaj tudi kaj pohecala.	humor	doživljanje SD		socialno delo
E75	Včasih nisem potrebovala toliko pomoči kot jo bom verjetno, ko se lotim raziskovanja družine.	pomoč pri raziskovanju	vloga SD		socialno delo

	Mislim, da bi mi lahko socialne delavke v prihodnjih letih kaj pomagale pri tem, da dobim njihovo podporo, ko bom raziskovala svoje korenine.				

Številka izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategorija**	**Tema**
C1	No, zgodba ni prav posebej dolga, ker sem jaz to, da sem posvojen izvedel dejansko pred kratkim, ko sem to ugotovil sam.	v odraslosti	informacija o posvojitvi		posvojitev
C2	Celo življenje sem imel filing, da je nekaj narobe, da nekaj manjka, da ni tako, kot bi moralo biti	zaznamova-nost	dojemanje posvojitve		posvojitev
C3	Nekega dne sem potem brskal po starih dokumentih in v nekih papirjih zasledil drug rojstni kraj in neke druge podatke, kot tiste, ki sem jih o okoliščinah rojstva imel sam glede kraja in podatkov mojega rojstva.	sam ugotovil	informacija o posvojitvi		posvojitev
C4	Staršem sprva nisem nič kaj veliko govoril o tem, ampak sem se v raziskovanje podal sam, vedel sem da pač nekaj v tej zgodbi ni okej.	sam raziskoval	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
C5	Najprej nisem imel težav sam sabo, kdo sem in do kod sem.	ni izzivov	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
C6	Medtem ko pa se sedaj ukvarjam z določenimi vprašanji, pa mogoče res občutim nemoč.	nemoč	negativno občutje	doživljanje	čustva
C7	ne vem, kdo točno sem, kateri starši so dejansko bolj pomembni ali ti ali oni.	kompleksno	dojemanje posvojite		posvojitev
C8	Če so me imeli radi, zakaj so mi potem lagali?	prikrivanje posvojitve	družinski odnosi		posvojitelji
C9	Mislim, da ni prav da starši otrokom ne dajo odgovorov, saj ima vsak pravico, da dobi svoje odgovore, to je potreba vsakega.	izvedeti resnico	potrebe posameznika		posvojitev
C10	Mislim, da je k temu kar fajn prispevala vzgoja moji staršev,	vzgoja	vloga staršev	oblikovanje identitete	identiteta

	ki so me spodbujali k samostojnosti				
C11	in okolje, kjer živimo.	življenjsko okolje	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
C12	Prav tako pa moram reči, da zaznamuje tudi ko izveš, da so te starši posvojili, da oni niso tvoji starši.	zaznamova-nost	dojemanje posvojitve		posvojitev
C13	Starši so me vzgajali v dobro osebo, v družini sem dobil neko varnost,	varnost	vloga		posvojitelji
C14	Povezane odnose smo imeli med seboj	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
C15	in tudi da ima moje življenje nek smisel.	smisel življenja	vloga		posvojitelji
C16	Tudi babica in dedek sta z načinom življenja prispevala k temu, da sem tak kot sem danes.	stari starši	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
C17	Oblikovali so me tudi moji prijatelji, kjer se gibam, kjer se skupaj družimo.	prijatelji	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
C18	Potreboval bi odkrite in odprte odnose v domači družini, da se bi o tej temi pogovarjali, kot da je nekaj normalnega.	odprt prostor za pogovor	vloga		posvojitelji
C19	Moral bi dobiti informacijo o posvojitvi že prej.	želja po informaciji že prej	informacija o posvojitvi		posvojitev
C20	Narobe je, če se o posvojitvi ne pogovarjamo, v družbi je to še vedno malo posebna tema, vsak se o tem ne upa vprašati.	slaba informira-nost	odziv okolice		posvojitev
C21	Pa tudi socialne delavke ne centru so sedaj oteževale okoliščine, da nisem mogel izvedeti vseh podatkov, ki obstajajo.	oteževanje situacije	doživljanje socialnih delavk		socialno delo
C22	Dejansko sem sam odkril iz nekih papirjih, da nekaj ni okej in da bi bilo možno, da sem posvojen.	dokumenta-cija	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
C23	Meni je to najprej bil velik šok, tako da sploh težko opišem svoje občutke.	šok	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta

C24	Iskal sem tudi po socialnim omrežjih	socialna omrežja	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
C25	Moja družina je pri oblikovanju identitete ubrala napačno pot, mislim, da bi morala starša biti iskrena, ko je bil čas za to.	odkritost	vloga staršev	oblikovanje identitete	identiteta
C26	Mislim, da vsak otrok, ki je posvojen, potrebuje izvedeti resnico, kaj je za tem, da je posvojen, kakšna je njegova zgodba in kako to vse skupaj deluje.	izvedeti resnico	potrebe posameznika		posvojitev
C27	Včasih tudi mislim, da je nasploh posvojitev bila nenavadna tema, da se v javnosti o tem ni veliko govorilo, ker je to bila sramota. Pomojem mi tudi zato niso povedali resnico.	tabu	odzivi okolice		posvojitev
C28	Zavedam se, da na mnoga moja vprašanja ne bom dobil odgovora, čeprav bi ga rad. In imam tudi pravico do tega.	izvedeti resnico	potrebe posameznika		posvojitev
C29	Sumim, da so se določeni podatki tudi že izgubili, ali pa mi jih socialne delavke brez dovoljenja staršev ne morejo dati, da so podatki morda res tako skrbno varovani.	malo podatkov	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
C30	Mislim, da bi s temi podatki bolje razumel posvojitev	boljše razumevanje posvojitve	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
C31	Mislim, da danes v medijih, ko berem, je veliko dobrih zgodb, ki govorijo o pozitivni izkušnji tistih, ki so posvojeni.	pozitivna podoba posvojitve	pozitivna vloga		mediji
C32	Včasih se pojavijo tudi kakšne šokantne zgodbe, ko si ne misliš, da je posvojenih lahko tudi hudo	posvojitev kot senzacija	negativna vloga		mediji
C33	in da obstajajo tudi neuspešne posvojitve.	prikaz neuspešnih posvojitev	negativna vloga		mediji
C34	Nekatere stvari pa mediji itak priredijo in ljudje, še posebej iz kakšnih vasi si lahko to napačno predstavljajo,	premalo informiranja	negativna vloga		mediji

C35	še posebej, če so informacije zmanipulirane.	manipuliranjem z informacijami	negativna vloga		mediji
C36	Največ podpore tako ali tako potrebuješ ko odraščaš. Ko si otrok in tudi iščeš svoj smisel, ko si še majhen in se učiš novih stvari.	podpora	vloga		posvojitelji
C37	Kot otrok sem vedno dobil podporo staršev, tudi zato jim toliko ne zamerim, da mi niso povedali, mogoče niso zmogli govoriti o tem.	ni pogovorov o posvojitvi	družinski odnosi		posvojitelji
C38	Ko sem imel neke težave so me bodrili in bili tam zame.	psihična podpora	vloga		posvojitelji
C39	Tudi za fante bi bilo včasih koristno, če bi lahko ven dali žalost, to je mogoče bilo prepovedano, ker je bilo prepoznano kot negativno, danes je to drugače, včasih so nas mogoče malo zatirali.	manj izražanja čustev	družinski odnosi		posvojitelji
C40	Ravno ko sem raziskoval identiteto, bi morala biti dolžnost mojih staršev, da me pri tem podpirajo.	podpora	vloga		posvojitelji
C41	Včasih bi tudi potreboval nek pogovor, kjer starša razumeta, kako se počutim, da me spremljata skozi to.	razumevanje stiske	vloga		posvojitelji
C42	Sedaj ko raziskujem identiteto se mi zdi, kot da, smo se v družini malo oddaljili	odtujenost	družinski odnosi		posvojitelji
C43	in nismo več bili tako povezani.	manj povezani med raziskovanjem identitete	družinski odnosi		posvojitelji
C44	Starša me niti ne podpirata, niti ne odbijata od tega, da bi raziskoval glede rodnih staršev, sta nevtralna	nevtralnost posvojiteljev glede raziskovanja	družinski odnosi		posvojitelji

C45	Nase gledam drugače, spoznavam in sprašujem stvari, ki jih nisem nikoli prej.	želel izvedeti več	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
C46	Sedaj sem v fazi, ko malo brskam, iščem podatke glede staršev	zanimanje	biološka družina		posvojitev
C47	in sprašujem ljudi, ki o tej temi več vedo in imajo tudi s tem izkušnje	posamezniki s podobno izkušnjo	iskanje informacij	raziskovane identitete	identiteta
C48	Nekako sem zelo zainteresiran, da bi izvedel več podatkov.	zanimanje	biološka družina		posvojitev
C49	Veliko o tem sprašujem in berem kakšne internetne članke in v medijih, če je kaj takega kar me zanima. Ni veliko o tem napisanega,	več literature	potrebe posameznika		posvojitev
C50	ampak se trudim najti čim več informacij po različnih papirjih in dokumentaciji ki mi je sedaj na voljo.	dokumenta-cija	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
C51	Starši so mi trenutno najmanj v podporo, saj so do pred kratkim podatke prikrivali,	prikrivanje informacij	družinski odnosi		posvojitelji
C52	v podporo mi je punca, ki je tudi pomemben del mojega življenja	partnerstvo	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
C53	potem pa si moram seveda biti tudi sam sebi v oporo, da mi je lažje	samopomoč	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
C54	Mislim, da me bo ta izkušnja utrdila, vsaj tako je, ko se ti nekaj težkega, šokantnega zgodi.	izkušnje	doživljanje sebe		identiteta
C55	Vsem okli mene, predvsem najbližjim se je zgodba zdela šokantna, so bili mnenja, da bi morali zadevo bolj razjasniti,	začudenost	odziv okolice		posvojitev
C56	da bi morali biti starši iskreni.	odkritost	vloga		posvojitelji
C57	Se je pa našel tudi kdo, ki je rekel, da je prav, da mi starši niso povedali in jih je zagovarjal.	zagovarjanje prikrivanja posvojitve	odzivi okolice		posvojitev
C58	Takrat najprej še nisem imel podatkov o tem, da sem posvojen.	v odraslosti	prva informacija		posvojitev

C59	Valda so v puberteti težave mogoče s samopodobo	težave s samopodobo	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
C60	in da se sprašuješ kdo sploh si, kaj je tvoj smisel, tvoja pot pač v tem smislu.	spraševanje lastnega smisla	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
C61	Ni pa bilo večjih izzivov z identiteto,	ni izzivov	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
C62	Nisem se ravno počutil zaželeno, bolj sem dobil občutek, da sem jim odveč in da jim delam dodatno delo, ki ga ne rabijo.	nezaželenost	doživljanje SD		socialno delo
C63	Ko sem prišel na CSD, je ena bila za računalnikom in nekako si je komaj vzela čas, da me sprejme. Dobil sem občutek, da ji je nekako odveč.	nepomem-bnost	doživljanje SD		socialno delo
C64	Mislim, da je razlog tudi prezaposlenost,	prezaposle-nost	izzivi socialnih delavk		socialno delo
C65	ker so zelo omejeni s papirji in birokracijo.	birokracija	izzivi socialnih delavk		socialno delo
C66	A še vedno so težave v tem, da podatki niso dostopni	nedostopnost podatkov	izzivi socialnih delavk		socialno delo
C67	ali pa niso urejeni.	neurejenost podatkov	izzivi socialnih delavk		socialno delo
C68	Od strokovnih delavcev mislim, da sem v iskanju sebe dobil premalo podpore.	premalo podpore	doživljanje SD		socialno delo
C69	Dejansko so oni tisti, ki bi morali biti odkriti glede podatkov	transparen-tnost	vloga SD		socialno delo
C70	Bil sem na centru na pogovoru, da sem nekako pojasnil stisko.	pogovor	vloga SD		socialno delo
C71	Socialne delavke so me sicer poslušale,	pogovor	vloga SD		socialno delo
C72	sem imel občutek, da me skušajo razumeti, kaj se dogaja.	razumevanje	doživljanje SD		socialno delo
C73	Mislim, da se strokovni delavci premalo zavedajo, kako pomembno je, da se ti podatkov	premalo zavedanja o pomenu	doživljanje SD		socialno delo

	dajo, da se izve, kaj je res, kdo je biološki starš.	odprte posvojitve			
C74	Pravica izvedeti podatke o sebi je neka osnovna pravica posvojenih otrok,	izvedeti resnico	potrebe posamezni-kov		posvojitev
C75	prav je, da nam dajo prave podatke in da izvemo neke pomembne stvari o sebi.	informiranje	vloga SD		socialno delo
C76	Ker tudi biološka družina je del mene.	del identitete	dojemanje posvojitve		posvojitev

Št. izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategorija**	**Tema**
B1	Rojena sem bila v Makedoniji,	rojstni kraj	okoliščine		posvojitev
B2	posvojena pa sem bila v Slovenijo z 8 meseci.	starost	okoliščine		posvojitev
B3	Pozneje sem šele izvedela nekaj ozadja. Biološka mama me je dala v posvojitev, ker tudi finančno ni mogla skrbeti zame. Niti sama ne vem natančno, koliko je res. Morda si tega finančno niso mogli privoščiti, v Makedoniji so namreč razmere bile zelo slabe. Odločila se je, da me bo rodila in dala v posvojitev.	nezmožnost skrbi	razlog		posvojitev
B4	Iz porodnišnice so me preselili v otroški dom. In tam sem bila dokler, me niso posvojili.	sirotišnica	okoliščine		posvojitev
B5	Nič kaj pretresljivega, mislim da se doživljam dokaj normalno, nimam nekih nenavadnih občutkov.	normalno	doživljanje sebe	oblikovanje identitete	identiteta
B6	Če je že kaj drugače, se mogoče bolj zavedam pomena svoje lastne vrednosti.	zavedanje lastne vrednosti	doživljanje sebe	oblikovanje identitete	identiteta
B7	Hvaležna sem za to, kar sem in da živim v takih razmerah.	hvaležnost	dojemanje posvojitve		posvojitev
B8	V biološki družini mi zagotovo ne bi bilo enostavno. Zame je posvojitev pozitivna izkušnja in tudi na splošno sem tip človeka,	pozitivna izkušnja	dojemanje posvojitve		posvojitev

	ki vse obrne v pozitivno in tudi to izkušnjo sem.				
B9	Mislim, da posvojeni svojo izkušnjo nosimo tudi v podzavesti, kar se mi zdi naravno.	ponotranje-nje izkušnje	dojemanje posvojitve		posvojitev
B10	Mojo identiteto ne snujem toliko temu, da sem posvojena.	ni povezano s posvojitvijo	doživljanje sebe	oblikovanje identitete	identiteta
B11	Zaznamuje me v tej meri, da sem to ponotranjila in se tega zavedam. Imam to nekje zapisano. Ne pa v tem smislu, da bi nekaj drugače počela, zato, ker sem posvojena.	ponotranje-nje izkušnje	dojemanje posvojitve		posvojitev
B12	V največji meri me je izoblikovalo okolje, kjer sem odraščala, torej tukaj v Sloveniji. Name so najbolj vplivali moji starši	starši	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
B13	in moja širša družina. Velik vpliv so imeli tudi prijatelji in širše sorodstvo,	sorodstvo	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
B14	kasneje pa seveda družba, v kateri sem se znašla. Moja socialna mreža, kjer se gibljem ima velik zasluga za to, kar danes sem.	prijatelji	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
B15	Do neke mere so me izoblikovali zgledi drugih odraslih, ki so mi vzor.	zgledi odraslih	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
B16	Odkar vem zase to vem, to ni bilo nekaj takega, da bi bilo veliko razkritje ali pa presenečenje. Začela pa sem spraševati, kako je to bilo, kako je to izgledalo in kaj to pravzaprav pomeni.	zanimanje	biološka družina		posvojitev
B17	Primerno nivoju starosti, so mi to povedali moji starši, takrat se mi je zdelo zanimivo.	radovednost	informacija o posvojitvi		posvojitev
B18	Ko sem imela kakšna dodatna vprašanja pa sta bila vedno na voljo, da sta mi odgovorila.	pogovor o posvojitvi	vloga		posvojitelji

	Dobro je bilo, se sem izvedela, ko sem bla mala, ker takrat ti je vseeno, če ti je ta oseba rodila ali ne.				
B19	Predvsem, da sta mi starša dajala možnosti, da sta me vzgajala kot svojega otroka, na način, ki se jima je zdel najboljši, ni mi bil rečeno, da sem posvojena in da sem zaradi tega drugačna. Naša družina deluje normalno, nikoli nisem imela občutka, da sem posvojena.	normali-zacija	vloga		posvojitelji
B20	Ko sem bila starejša, sta mi dajala občutek svobode.	občutek svobode	vloga		posvojitelji
B21	Drugi so bili ob tem presenečeni. Niso si mislili, da sem posvojena.	začudenost	odziv okolice		posvojitev
B22	Mislim, da če dobro živiš, je vseeno, kje si se rodil.	dobre življenjske razmere	vloga		posvojitelji
B23	Posvojitev je v medijih dobro zastopana,	pozitivna podoba posvojitve	pozitivna vloga		mediji
B24	ampak včasih širijo tudi nekaj negativnih zgodb,	prikaz neuspešnih posvojitev	negativna vloga		mediji
B25	morda preveč šokantne in ljudi to potem prestraši.	posvojitev kot senzacija	negativna vloga		mediji
B26	Mislim, da je prav, da se pozitivne zgodbe izpostavijo, da je posvojitev prikazana kot nekaj lepega. Morali bi širiti dobre zgodbe,	pozitivne zgodbe	pozitivna vloga		mediji
B27	še vedno pa posvojitev moramo jemati resno in si ne zatiskati oči, da lahko ta dogodek ima posledice npr. travme in podobno.	realističen pogled na posvojitev	pozitivna vloga		mediji
B28	Pri meni ni bilo posebnega obdobja, ko bo potrebovala pomoč staršev. Vedno so mi bili ob strani,	podpora	vloga		posvojitelji

B29	morda res takrat, ko sem bila otrok, da sem se pogosteje obračala na njih.	podpora v otroštvu	vloga		posvojitelji
B30	V obdobju najstništva pa malo manj, sem pa potrebovala njihovo podporo, ko sem v najstništvu kaj spraševala o posvojitvi in ko smo obiskala Makedonijo.	informiranje	vloga		posvojitelji
B31	Tu sta nekako me največ podpirala. Vedno sta se trudila upoštevati moje osebne želje.	upoštevanje otrokovih potreb	vloga		posvojitelji
B32	V tistem obdobju sem se več družila z vrstniki,	prijatelji	socialno okolje	oblikovanje identitete	identiteta
B33	manj povezani smo bili kot družina oz. manj sem potrebovala moje starše.	manj stika s starši	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
B34	Bili so tudi občasni konflikti s starši naprimer,.	konflikti s starši	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
B35	sama sem bila malce trmasta, vztrajna, morda malo napremišljena in sem zelo želela imeti svoj prav	nepremišlje-nost	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
B36	Dosti sem bila samostojna	samostojnost	doživljanje	obdobje adolescence	identiteta
B37	in sem odgovore na vprašanje večinoma iskala sama.	sam raziskoval	iskanje informacij	raziskovanje identitete	identiteta
B38	Doma pa je bila vedno možnost in prostor za pogovor,	odprt prostor za pogovor	vloga		posvojitelji
B39	starša sta bila odprta, da sem lahko izražala čustva,	izražanje čustev	vloga		posvojitelji
B40	da sem lahko povedala, kaj si želim. Dovolila sta mi iti v smer, kakor sem sama želela.	občutek svobode	vloga		posvojitelji
B41	Ko sem bila najstnica smo se skupaj na mojo pobudo odločili, da gremo na izlet v Makedonijo. Spoznala sem mesto, obiskali smo tudi center za socialno delo. Dejali so, da se spomnijo mojega	obisk	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta

	primera. Šli smo tudi v Bitolo v otroški dom.				
B42	Možnosti za iskanje stikov z biološko mamo nisem iskala. Ne čutim potrebe po tem.	ne raziskuje	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
B43	Vedno sem čutila toplino doma in zaželenost. To je bila zame dobra izkušnja.	dobro počutje v družini	vloga		posvojitelji
B44	Včasih se spomnim nanjo in mislim nanjo, kako se ima, kje je…	razmišljanje	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
B45	Če bi me ona želela videti, sem odprta za srečanje. Ne bi pa bila jaz pobudnica za to, da jo vidim.	odprtost za srečanje	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
B46	Preveč je zgodb, kako posvojeni otroci trpijo, ker ne poznajo bioloških staršev. Sicer smo ljudje različni, pa tudi ozadje vsake zgodbe je drugačno. Pomembno je, da bi se vsem posvojenim omogočilo, da raziskujejo korenine.	omogočiti raziskovanje ideneitete	potrebe posameznika		posvojitev
B47	Predvsem mi je bila v oporo družina, torej moja starša, ki sta mi omogočila, da sem videla od kod prihajam. Ko sem videla državo, potrem drugega nisem potrebovala.	raziskovanje države izvora	vloga		posvojitelji
B48	Vse, kar sem želela izvedeti, so mi povedali in tudi če bi imela še kakšno vprašanje, bi mi zagotovo bili na voljo.	pogovor o posvojitvi	vloga		posvojitelji
B49	Da se jaz osebno tem ne obremenjujem in da mi o temi posvojitve ni težava govorit, se mi zdi nekaj posebnega in mi omogoča, da normalno živim.	govoriti o izkušnji	potrebe posameznika		posvojitev
B50	Nisem imela veliko neposrednega stika s socialnimi delavkami, tega se ravno ne spomnim toliko,	ni veliko spominov	doživljanje SD		socialno delo
B51	razen obiskov na domu,	obisk na domu	vloga SD		socialno delo
B52	kjer sem jih doživela zelo prijetno,	prijetni občutki	doživljanje SD		socialno delo

B53	zdele so se mi sproščene	sproščenost	doživljanje SD		socialno delo
B54	in spoštljive	spoštljivost	doživljanje SD		socialno delo
B55	Spraševale so me glede posvojitve in kako se imam v tej družini.	pogovor	vloga SD		socialno delo
B56	V Makedoniji pa je mi bilo tudi zelo prijetno srečanje in pogovor s socialnimi delavkami. Imajo malce drugačen temperament kot pri nas, so bolj odprte in zelo tople osebe.	odprtost	doživljanje SD		socialno delo
B57	Dobro je imeti tudi neko okolje ljudi, ki so tudi posvojeni in imajo zelo podobne izkušnje.	osebe z enako izkušnjo	potrebe posameznika		posvojitev
B58	Res mislim, da je raziskovanje identitete neka izkušnja, ki poveže družino.	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
B59	Dejansko je pomembno, da so posvojitelji od začetka že iskreni z vsem, da potema kasneje ne pride do nekih težav.	odkritost	vloga		posvojitelji

POSVOJITELJI

Št. izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategori-ja**	**Tema**
D1	Z možem sva se odločila za posvojitev soglasno, oba sva resnično čutila, da je to poslanstvo, ki ga želiva živeti.	posvojitelj kot poslanstvo	doživljanje sebe		posvojitelji
D2	Ko je v najino življenje vstopila dojenčica, kar nama je prineslo srečo in veliko veselje.	sreča	doživljanje posvojitve		posvojitev
D3	Čeprav so nama na CSD že na začetku povedali, da je zgodba hčerine biološke družine izredno zapletena, sva se vsa leta pogumno spopadala z vsem kar nama je življenje v posvojiteljski družini prineslo.	zahtevne situacije	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
D4	Doživeli smo srečanja z vsemi štirimi člani biološke družine	srečanje	stiki	biološka družina	identiteta

D5	hčerka je od biološke mame in očeta dobila odgovore na vprašanja, na katera sta lahko odgovorila le onadva.	odgovori na vprašanja	vloga srečanj	biološka družina	identiteta
D6	Marsikateri njun odgovor, pojasnilo in opravičilo je pozitivno presenetilo ne samo hčerko, ampak tudi naju in delavke na CSD.	pojasnitev situacije	vloga srečanj	raziskovanje identitete	identiteta
D7	To, da jima je hčerka oprostila in odpustila, je v njihovem življenju pustilo neizbrisno sled.	odpuščanje	vloga srečanj	biološka družina	identiteta
D8	Občutki nemoči in krivde so postali manjši, biološka starša lažje živita življenje, ker sta spoznala, da otrok, ki sta ga dala v posvojitev, živi življenje, ki mu ga onadva ne bi mogla nuditi. To ju je pomirilo in osvobodilo težkega bremena.	osvoboditev	vloga srečanj	biološka družina	identiteta
D9	Lahko rečem, da smo s tem, ko se je hčerki izpolnila želja, da spozna svojo biološko družino, vsi udeleženci (kljub zahtevnosti in vsej zapletenosti) prejeli največ kar smo lahko.	pozitivna izkušnja srečanja	stiki	biološka družina	identiteta
D10	Na začetku se mi zdi pomembno, da kot bodoči posvojitelj v celoti predelaš boleče dejstvo, da ne moreš imeti svojih bioloških otrok. Posvojen otrok ne sme biti zdravilo za tvojo bolečino in ranjenost. Če nisi šel skozi proces ozaveščanja, predelovanja in žalovanja, se to lahko hitro zgodi.	predelati lastne bolečine	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
D11	Od nekdaj sem si želela postati mama. A ko je prišel čas, nisem postala le to, naenkrat sem v življenju sprejela dve vlogi – vlogo mame in posvojiteljice.	želja postati posvojitelj	doživljanje sebe		posvojitelji
D12	To poslanstvo sem vedno čutila kot del mene, kot nekaj kar me v življenju bogati, me osrečuje in oblikuje, mi pomaga rasti v ljubečem razdajanju,	starš in posvojitelj	doživljanje sebe		posvojitev
D13	se vsak dan učiti od otroka, ki ti je zaupan, čutim, da me vse to izpolnjuje.	izpolnjujoča izkušnja	doživljanje posvojitve		posvojitev
D14	Vlogo posvojiteljice sem prevzela z veliko odgovornostjo do posvojenega otroka in hkrati	odgovornost do otroka	doživljanje sebe		posvojitev

	do strokovnih delavcev na CSD, ki so ga nama z možem zaupali.				
D15	Predvsem je bilo zahtevno prvo leto, ki je prineslo kar nekaj občutkov negotovosti ob misli, da se lahko situacija tudi spremeni, ker posvojitev še ni dokončna.	negotovost na začetku	izzivi		posvojitelji
D16	Za otroka, ki ti je bil zaupan se želiš kot posvojitelj maksimalno angažirati – pozorno sledenje otrokovemu razvoju,	sledenje otroku	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D17	skupni čas, ki nas je povezoval,	skupen čas	podpora otroku	vloga	posvojitelji
D18	najino izobraževanje na vzgojnem področju (šola za starše, seminar sočutnega starševstva, predavanja na temo vzgoje, branje knjig in člankov).	seminarji o vzgoji	izobraževan-je	vloga	posvojitelji
D19	S to izkušnjo postaneš kot človek notranje bogatejši, oblikuje te v bolj sodelovalnega človeka,	bogata izkušnja	doživljanje posvojitve		posvojitev
D20	ki se zaveda tudi svoje nemoči in potrebuje podporo.	nemoč	izzivi		posvojitelji
D21	Danes, ko se oziram nazaj na prehojeno pot, sem vesela in ponosna, da smo to pot prehodili skupaj kot družina.	sodelovanje družine	družinski odnosi		posvojitelji
D22	S hvaležnostjo sprejemam vse, kar se nam je na tej poti dogajalo, predvsem pa me radosti dejstvo, da smo kot družina povezani še bolj, kot kdaj koli doslej.	hvaležnost	doživljanje posvojitve		posvojitev
D23	Z možem sva se odločila za slavnostno posvojitev na gradu,	slavnostna posvojitev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D24	prav iz razloga, da se bova lahko ob fotografijah in videoposnetkih z dogodka s hčerko pogovarjala in ji omogočila, da preprosto raste z identiteto posvojenega otroka.	pogovor ob slikah	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D25	Kljub temu, da hči ni doživela negativne izkušnje v zvezi s posvojitvijo	pozitivna izkušnja	doživljanje posvojitve		posvojitev
D26	je bilo veliko momentov, ko se je bilo potrebno pogovoriti na to	čutiti otroka	podpora otroku	vloga	posvojitelji

	temo, ali pa ji preprosto prisluhniti.				
D27	,ker ji je nekdo iz šole ali okolice zastavil osebno vprašanje na temo posvojitve	vprašanja o posvojitvi	odzivi okolice		posvojitev
D28	Čutenje hčerke je bilo dovolj, da je čutila najino podporo in varnost.	varnost	podpora otroku	vloga	posvojitelji
D29	Naši pogovori so bili vedno odprti in brez zadržkov. Ta tema je bila za nas povsem nekaj naravnega, del našega življenja, z njo smo dihali.	spoštovanje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D30	Vedno je vladalo spoštljivo vzdušje in hči je čutila, da imava midva z možem zelo spoštljiv odnos do biološke družine,	povedati resnico	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D31	pogovori so vedno temeljili na jasnih in resničnih sporočilih. To, da je hči spoznala pravo resnico, brez prikrivanja in olepšav,	iskreni pogovori	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D32	nam je kasneje, ko je spoznala vse člane biološke družine in bila z njimi v stiku, pomagalo, da ni prišlo do težav ali celo zamer v naših odnosih.	dobri odnosi	družinski odnosi		posvojitelji
D33	Vzgoja je velik izziv in umetnost za vsakega starša,	vzgojni izzivi	izzivi		posvojitelji
D34	Pomembno je, da smo vedno pripravljeni odgovarjati na vprašanja, ki se porajajo v otroku.	odgovori na vprašanja	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D35	To mu daje občutek pomembnosti in hkrati gotovosti, da v družini ni tabu tem.	občutek gotovosti	podpora otroku	vloga	posvojitelji
D36	Če smo z otrokom zares v stiku, če ga čutimo, tega ne bomo spregledali.	stik z otrokom	podpora otroku	vloga	posvojitelji
D37	posebno če želi otroka vzgojiti tako, da bo v vseh pogledih čim bolje pripravljen na življenje. Tukaj smo vsi starši v istem čolnu.	pripraviti otroka na življenje	podpora otroku	vloga	posvojitelji

D38	Posebnost nas posvojiteljev pri vzgoji vidim predvsem v tem, da ne smemo spregledati vidika, ki je vezan na otrokovo potrebo po radovednosti, kdo sem, kdo so moji biološki starši, kako izgledajo, kaj počnejo, zakaj so se tako odločili,	sprejeti raziskovanje identitete	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D39	Ne smemo pa prezreti vidika zavrnitve, ki je kot neizbrisen pečat vtisnjen v življenje posvojenega otroka. Midva sva opazila marsikatero težavo, ki je bila pri hčerki povezana ravno z doživljanjem zavrnitve in občutki, ki so bili vezani nanjo.	upoštevati vidik zavrnitve	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D40	Če to pri otroku prepoznamo, lahko veliko hitreje rešujemo posamezne vzgojne in	vzgojni izzivi	izzivi		posvojitelji
D41	osebnostne težave, ki se pojavijo tekom odraščanja.	osebnostni izzivi	izzivi		posvojitelji
D42	Hčerka je od osmega leta dalje intenzivno razmišljala o tem, da bi spoznala svojo biološko mamo.	raziskati identiteto	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
D43	Odgovarjala sva ji na njena vprašanja, veliko smo se pogovarjali o biološki družini, toliko kolikor sva pač imela informacij,	odgovori na vprašanja	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D44	mnogokrat smo se obrnili po nasvet na CSD.	svetovanje	vloga SD		socialno delo
D45	Mnenja smo bili, da je za hčerko še prezgodaj, da bi se pri teh letih srečala z biološko mamo. Ko je začela obiskovati gimnazijo, je odločitev dozorela do te mere, da so na CSD postopoma organizirali srečanja z biološko mamo, obema bratoma in kasneje tudi z biološkim očetom.	srečanje	stiki	biološka družina	identiteta
D46	Ta čas je zelo zaznamoval naše odnose in vso družinsko dinamiko.	sprememba družinske dinamike	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta

D47	Hčerka je potrebovala resnično veliko podpore,	podpora	otrokove potrebe	raziskovanje identitete	identiteta
D48	pogovorov,	pogovor	otrokove potrebe	raziskovanje identitete	identiteta
D49	neprestano sva bila z možem z njo v stiku, jo poskušala slišati v njenih strahovih, stiskah,	biti slišan	otrokove potrebe	raziskovanje identitete	identiteta
D50	hkrati pa tudi v vsej njeni navdušenosti nad spoznanjem, da so kar naenkrat vstopili v njeno življenje še štirje novi člani.	navdušenost	doživljanje	raziskovanje identitete	identiteta
D51	Pogosto je imela zelo idealizirano podobo teh ljudi in situacij.	idealizacija družinskih članov	stiki	biološka družina	identiteta
D52	Najina naloga je bila, da sva jo sočutno opominjala na nekatere pasti, ki jih sama pri šestnajstih letih ni videla.	opomniti na nevarnosti	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D53	Vse to je bilo za naju velik izziv.	raziskovanje biološke družine	izzivi		posvojitelji
D54	Vedno mi je bilo pomembno dejstvo, da ima otrok pravico, da spozna svoje biološke korenine, na nas posvojiteljih pa je, da mu to omogočimo, če želi. To pri naju ni bilo nikoli vprašljivo.	omogočiti otroku raziskovanje	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D55	Ker je hči zelo zgodaj odpirala pogovore na to temo, sva vedela, da bo prišel čas, ko se bomo morali s tem dejansko soočiti. Moram pa priznati, da se v naprej nikakor ne moreš na to pripraviti, ker je vsak primer unikaten, ne veš, če se bodo in kako se bodo na drugi strani odzvali	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D56	Življenje te preprosto pripelje do te točke, takrat pa je pomembna tvoja kapaciteta, predvsem čustvena,	krepitev čustvene kapacitete	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
D57	kako se uspeš boriti s strahom, z zaskrbljenostjo za svojega otroka, ki se podaja na	zaskrbljenost za otroka	izzivi		posvojitelji

D58	področje, ki je tudi (v našem primeru je bilo tako) za strokovne delavce na centru predstavljal izziv, ki ga do takrat še nikoli niso imeli.	malo izkušenj z raziskovanjem identitete	izzivi SD		socialno delo
D59	Preveva te ~~negotovost,~~ tesnoba ob misli, da se lahko stvari precej zapletejo in otroka doživljenjsko zaznamujejo.	tesnoba	izzivi		posvojitelji
D60	Mene je nekoliko pomirjalo dejstvo, da so si na CSD pomagali s supervizorjem, ki jim je svetoval v teh nepredvidljivih okoliščinah	supervizor	strokovni sodelavci		socialno delo
D61	Vsi smo nekako potovali prvič, a ker smo imeli skupni kompas, smo srečno prispeli na cilj – zaupali smo si.	medsebojno zaupanje	doživljanje SD		socialno delo
D62	Obdobje, ko je hči stopila v stik z biološkim očetom je zaznamovalo našo družinsko dinamiko.	zaznamovalo družinsko dinamiko	stiki	biološka družina	identiteta
D63	Umetnost je bila, da smo sproti prepoznavali njegovo delovanje, ki je bilo velikokrat zelo manipulativno in je zmedlo hčerko.	prepoznati delovanje biološke družine	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
D64	Največji izziv je bil za vse nas, ko je morala hči na DNK analizo, na isti dan kot on, kar je pomenilo, da ga bo prvič v življenju srečala. Strahovi so bili veliki, negotovost je naraščala iz dneva v dan. Sama sem preverjala informacije na Inštitutu za DNK analizo, saj so se vedno razlikovale od tistih, ki jih je imel hčerin biološki oče.	čustvena zahtevnost	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
D65	Pomembno je bilo moje čustveno stanje na dan, ko sem jo peljala na analizo.	priprava na srečanje	stik	biološka družina	identiteta
D66	Vse kar je potrebovala takrat od mene je bila umirjenost, varnost in zagotovilo, da bo zmogla in bo vse v redu.	verjeti v otroka	podpora otroku	vloga	posvojitelji

D67	Največjo pomoč so nam nudili na CSD, kjer smo se v določenih obdobjih počutili kot doma. Hčerko sem tedensko vozila k psihologinji na srečanja, kjer je sproti predelovala zapletenost in vso težo, ki so jo prinesli novo nastali odnosi.	čustvena podpora	vloga SD		socialno delo
D68	Sama sem prav tako hodila na dva tedna na razgovor k psihologinji, ki nam je pomagala prebroditi najhujše.	psihologinja	strokovni sodelavci		socialno delo
D69	Moram poudariti, da brez tako skrbne in strokovne pomoči CSD zagotovo ne bi zmogli predelati tako kompleksne vsebine.	kompleksna situacija	izzivi	biološka družina	identiteta
D70	V našem primeru ni šlo samo za spoznanje biološke družine, ampak je imela hčerka pet let intenzivne stike s tremi člani biološke družine, ki pa so bili vsak na svoj način zelo ranjeni. To je bil razlog, da so odnosi med njimi in hčerko postajali vedno bolj zapleteni, nepredvidljivi in proti koncu že kar ogrožajoči.	zapleteni odnosi	izzivi	biološka družina	identiteta
D71	Vsak otrok ima globoko potrebo po tem, da bi bil slišan, da bi bil opažen,	biti slišan	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
D72	da bi se počutil vrednega.	lastna vrednost	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
D73	Pomembno je, da občuti globoko pripadnost in sprejetost,	pripadnost	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
D74	da lahko izrazi vse kar mu leži na duši.	svobodno izražanje	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
D75	Takšno vzdušje nam je v veliki meri uspelo ustvariti - hčerka je razvila iskren odnos, ki je bil dovolj varen, da si je brez strahu upala izreči stvari, ki se jih naše generacije nikoli ne bi.	varen odnos	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
D76	Prepričana sem, da je tudi želja po spoznanju biološke družine	sprejetost	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev

	izhajala iz močne zasidranosti in sprejetosti.				
D77	Čutila je, da gre lahko na pot raziskovanja in da se midva ob tem ne bova počutila kakorkoli ogrožena, da naju s tem ne bo prizadela, ali kakorkoli prispevala k temu, da bi se naši odnosi zamajali	podpora pri raziskovanju identitete	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D78	Čutila je, da je sprejeta takšna kot je, in da če je sprejeta ona, bodo sprejeti tudi njeni biološki člani družine.	sprejemanje biološke družine	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D79	Tako je tudi zares bilo, saj sva se tudi midva z možem srečala z vsakim izmed njih.	srečanje posvojiteljev z biološko družino	stiki	biološka družina	identiteta
D80	Vesela sva, da sva to zmogla, danes bi nama bilo žal, če do srečanj ne bi prišlo.	ne obžalujem srečanj	stiki	biološka družina	identiteta
D81	Čutila sva veliko hvaležnost s strani najine hčerke, ki so ji vsa ta najina dejanja ogromno pomenila. Velikokrat se je nama zahvalila za vse kar sva premogla.	hvaležnost otroka	družinski odnosi		posvojitelji
D82	Danes lahko rečeva, da če otroku pomagaš najti njegove korenine, in sprejmeš njegove biološke člane družine,	podpora pri raziskovanju identitete	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D83	o njih spoštljivo govoriš, ker tako tudi zares čutiš, te ima otrok še raje in je nate izjemno ponosen. Kako bi si lahko kot starš želel še več.	spoštovanje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D84	Glede na to, da je bila naša situacija precej kompleksna, je bilo na tedenski, včasih celo na dnevni ravni zaznati precej skrbi,	skrbi	izzivi		posvojitelji
D85	zapletov	zapleti	izzivi		posvojitelji
D86	in negotovosti.	negotovost	izzivi		posvojitelji
D87	Pomembno je bilo, da sva se midva z možem na samem pogovorila o aktualni temi,	partnersko zaupanje	družinski odnosi		posvojitelji

	sprejela določene odločitve in si povsem zaupala.				
D88	Kaj hitro se zgodi, da kot starš padeš v vrtinec vseh teh čustev, ki pa so lahko pogubna za vse,	čustvena zahtevnost situacij	izzivi		posvojitelji
D89	predvsem za otroka, ki se rabi pomiriti in vedno znova slišati in začutiti, da bo vse v redu.	pomiriti otroka	podpora otroku	vloga	posvojitelji
D90	Vsakič se je ob trenutkih krize izkazalo kaj pomenijo odprti, zaupljivi in iskreni odnosi.	iskreni odnosi	družinski odnosi		posvojitelji
D91	Pomembno se mi zdi, da otroku nudimo odprt prostor za pogovor in raziskovanje njegovih najglobljih delov sebe.	odprt prostor za pogovor	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D92	S tem mu pomagamo, da se lažje spozna, se sprejme.	podpreti otroka, da se sprejme	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D93	Odgovori morajo biti njegovim letom primerni, a vedno iskreni.	iskrenost	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D94	Kadar midva nisva vedela odgovora, sva hčerki obljubila, da se bova o tem pozanimala na centru.	iskanje informacij na CSD	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D95	Tako smo počasi napredovali v zgodbi in razvijali naše medsebojne odnose, ki so postajali vedno globlji.	poglabljanje medsebojnih odnosov	družinski odnosi		posvojitelji
D96	Ko je bila hčerka mlajša smo se najprej pogovarjali samo o biološki mami, o njeni vrednosti, da ji je v težkih okoliščinah podarila življenje in ji tako dala največ kar je lahko. Pogovor je bil vedno spoštljiv, prepleten s čustvi in zelo povezovalen.	pogovor o okoliščinah posvojitve	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D97	Kadar smo prišli na center je hči za svojo biološko mamo vedno prinesla majhno darilce in pisemce. Tako je že veliko let pred srečanjem pletla lepo vez med njima.	pisma	stiki	biološka družina	identiteta

D98	Priložnost za širši pogovor je bilo tudi pismo strokovnih delavcev, ki ga je dal CSD nama ob uradni posvojitvi, z namenom, da ji ga izročiva, ko bo dovolj velika. V pismu so bila predstavljena dejstva o njeni biološki družini in razlogi za posvojitev.	spodbujati pogovor o posvojitvi	vloga SD		socialno delo
D99	Včasih se nam je ob ogledu filma, ki je bil vezan na tematiko posvojitve, ponudila možnost za pogovor.	pogovor ob ogledu filmov	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D100	Letna srečanja posvojiteljskih družin na CSD so bila po prihodu domov lepo izhodišče za nov pogovor. Nikoli nismo ustvarjali umetne situacije za pogovor o biološki družini, ampak smo vedno pustili, da je spontano prišlo do te tematike.	spontan pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D101	Nama se je zdelo pomembno, da tudi midva spoznava vse štiri člane biološke družine, pod pogojem, da se bodo tudi oni želeli srečati.	srečanje posvojiteljev in biološke družine	stiki	biološka družina	identiteta
D102	Hčerka je imela vedno več stikov z njimi, več časa je preživela v telefonskih pogovorih,	telefonski pogovori	stiki	biološka družina	identiteta
D103	eden od bratov je prišel občasno tudi k nam na obisk.	obiski	stiki	biološka družina	identiteta
D104	Pomembno je bilo, da je čutil, da je toplo sprejet, da je dobrodošel,	sprejemanje sorojencev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D105	ni namreč krivda otrok, da niso mogli skupaj odraščati.	posvojitev ni krivda otroka	doživljanje posvojitve		posvojitev
D106	Naši družinski odnosi so navkljub spoznanju biološke družine ostali vedno močni in povezovalni, predvsem zato, ker smo jih že dolgo pred tem gradili na ta način. Dobri odnosi v družini so namreč vedno rezultat daljšega prizadevanja in truda.	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji

D107	Lahko rečem, da smo imeli izjemno pozitivne izkušnje s socialno delavko s katero smo vrsto let sodelovali.	pozitivne izkušnje	izkušnje s SD		socialne delavke
D108	Bila je topla, prijazna oseba,	prijaznost	doživljanje		socialne delavke
D109	strokovna,	strokovnost	izkušnje s SD		socialno delo
D110	srčno predana svojemu delu, čutila ga je kot poslanstvo.	opravljanje poslanstva	doživljanje		socialno delo
D111	Vedno nam je bila na razpolago, lahko smo jo poklicali ali se oglasili pri njej v pisarni. Občutek, da si vedno zaželen in dobrodošel je neprecenljiv. Samo želiš si lahko, da imaš takšne ljudi okrog sebe, in ne, ni samoumevno, da so.	zaželenost	doživljanje		socialno delo
D112	Med sodelovanjem z omenjeno socialno delavko se je vedno pogosteje vključevala tudi psihologinja na centru. To se je izkazalo za zelo dragoceno v trenutku, ko smo izvedeli, da je soc. delavka hudo zbolela in ne bo mogla več opravljati svojega dela.	interdisciplinarno sodelovanje	vloga SD		socialne delavke
D113	Takrat je sodelovanje v celoti prevzela psihologinja, ki jo je hčerka že poznala in tako lažje sprejela zamenjavo.	psihologinja	strokovni delavci		socialne delavke
D114	Konec osnovne šole je hči redno prihajala na pogovore,	pogovor	vloga SD		socialno delo
D115	jaz sem se vključevala občasno,	delo s posvojitelji	vloga SD		socialno delo
D116	ko pa smo vsi skupaj spoznali biološko družino, se je včasih zgodilo, da je bil praktično preko noči sklican timski sestanek, ki smo se ga udeležili mi trije in strokovna ekipa CSD.	timsko delo	vloga SD		socialno delo
D117	Podpora na centru je bila zelo dobrodošla in nujna, brez nje enostavno ne bi mogli skozi vse	podpora	vloga SD		socialno delo

	to. Danes si ne znam predstavljati kaj bi bilo z njo, če tega ne bi dobila.				
D118	Psihologinja je nudila hčerki redno večletno podporo, ki je bila neprecenljiva.	psihologinja	strokovni delavci		socialno delo
D119	Midva sva bila le starša, ki sva se trudila po svojih najboljših močeh,	podpora	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
D120	strokovno znanje in delovanje pa je v takšnih situacijah ključno za uspešen potek in zaključek zgodbe.	strokovna podpora	vloga SD		socialno delo
D121	Naše izkušnje s centrom, s katerim smo sodelovali, so zares pozitivne z vsemi socialnimi delavci	pozitivne izkušnje	izkušnje s SD		socialno delo
D122	katerim smo iskreno hvaležni, da so s svojo srčnostjo in predanostjo pripomogli k uspešnemu zaključku zgodbe.	srčnost	doživljanje SD		socialno delo
D123	Edino kar mi prihaja na misel je, da bi bil takrat dobrodošel nasvet za naju, da si glede na zahtevnost in kompleksnost situacije tudi midva poiščeva strokovno pomoč,	iskanje strokovne pomoči	potrebe posvojitelja		posvojitelji
D124	predvsem jaz bi potrebovala nekoga kjer bi lahko odlagala težo bremena in sproti predelovala dogajanje.	predelati čustva	Potrebe posvojitelja		posvojitelji
D125	Naša družina se je čutila vedno sprejeta in dobrodošla.	sprejetost	doživljanje SD		socialno delo
D126	Radi smo prihajali na vsa srečanja, ki so jih organizirali, še posebno na decembrsko srečanje rejniških in posvojiteljskih družin, ki je bilo izvrstno organizirano, tako za nas posvojitelje kot tudi za naše otroke.	organizacija srečanj posvojitelj-skih družin	vloga SD		socialno delo

D127	Z vsemi družinami smo spletli prav lepe vezi, z nekaterimi se še danes srečujemo, se pokličemo in obiščemo.	iskanje podpore družinam	vloga SD		socialno delo
D128	Tako imajo tudi otroci možnost druženja in poglabljanja odnosov, saj se lahko samo oni med seboj zares začutijo, kako je biti posvojen vedo le oni, ta vloga je samo njihova.	pogovor s posamezniki s podobno izkušnjo	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev

Številka izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkategorija**	**Tema**
A1	Začelo se je tako, da sva se skupaj odločila, da posvojiva otroka.	skupna odločitev	priprave na posvojitev		posvojitev
A2	Šla sva najprej na CSD, kjer so socialne delavke povedale, da ni centralnega registra in da narediva opis in jim pošljeva prošnjo. Želela pa sva se jim tudi osebno predstaviti in zato sva šla na CSD.	pogovor	vloga		socialno delo
A3	Angažirala, šla sva se tudi tako, da sva šla do prijateljev, ki imajo izkušnjo posvojitve otroka, da so nam podali nekaj informacij o tem.	pogovor s posvojitelji	priprave na posvojitev		posvojitev
A4	Potem pa sva šla tudi na različne CSD-je po Sloveniji, da je bilo nekako več možnosti, da bi dobila otroka.	zbiranje informacij	priprave na posvojitev		posvojitev
A5	Na določenih CSD-jih so bili zelo odprti za pogovor.	odprtost za pogovor			socialno delo
A6	Dobil si občutek, da si tam dobrodošel.	sprejetost	doživljanje SD		socialno delo
A7	Menim, da so izkušnje s socialnimi delavci in CSD-ji odvisne od posameznega strokovnega delavca, čisto odvisno je, na koga naletiš.	odvisno od strokovnega delavca	izkušnje s SD		socialno delo

A8	Ko sva se odločila, sva povedala sorodnikom in staršem, da bova posvojila otroka, so to lepo sprejeli.	sprejemanje	odzivi okolice	okolica	posvojitev
A9	Povedala sva tudi prijateljem	informiranje prijateljev	priprave na posvojitev		posvojitev
A10	ter v službenem okolju	informiranje v delovnem okolju	priprave na posvojitev		posvojitev
A11	– tako da so to tudi pričakovali in bili veseli za naju. Veselili so se tega skupaj z nama.	veselje	odzivi okolice	okolica	posvojitev
A12	En dan naju je klicala delavka iz CSD, da prideva na pogovor. Pogovarjali smo se o posvojitvi in socialna delavka naju je spraševala zakaj, o razmerah, o odločitvi, o sorodnikih,	pogovor o posvojitvi	vloga SD		socialno delo
A13	Ko se jim je zdelo, da sva, glede na pogovor, primerna kandidata, so nama šele povedali, da že imajo otroka in da ga lahko greva pogledati.	preveriti pogoje za posvojitev	vloga SD		socialno delo
A14	Vem, da so različni postopki izbiranja ljudi – izbirajo tako, da imajo enega otroka, pari vajo, da imajo več kandidatov in to je naporno za pare in strokoven delavce.	otroku najti primerne starše	izzivi SD		socialno delo
A15	Midva imava na te pogovore zelo lepe spomine.	pozitivne izkušnje	izkušnje s SD		socialno delo
A16	Predvsem na začetku si zelo pogumen za posvojiti otroka.	pogum	doživljanje sebe		posvojitelji
A17	Pomembno je, da si mlad in da imaš veliko energije, da se lahko z otrokom ukvarjaš in mu daš največ, kar lahko.	ukvarjanje z otrokom	podpora otroku	vloga	posvojitelji
A18	Iskala sva informacije in se o tem tudi informirala.	zbiranje informacij	priprave na posvojitev		posvojitev
A19	Kot starša – idealna zgodba, res sva hvaležna, da sva lahko starša in posvojitelja.	hvaležnost	doživljanje posvojitve		posvojitev

A20	Od rojstva je bil z nama in sva ga vzela za svojega.	sprejemanje otroka	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
A21	Odkar je bila priložnost smo se o tem pogovarjali, načeloma že, ko je bil res majhen otrok. Sin je rekel, da je bil pri mami v trebuščku, midva sva pa mu povedala, da ni bil pri mami,	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
A22	nato pa smo se starosti primerno pogovarjali z njim. Že ko je šel v vrtec, so spraševali o tem in je s svojimi besedami povedal, letom primerno.	upoštevati otrokovo starost	informacija o posvojitvi		posvojitev
A23	Tudi v osnovni in srednji šoli je povedal suvereno, da je posvojen, ko so obravnavali te teme.	informiranje vrstnikov	informacija o posvojitvi		posvojitev
A24	Otroku sem dal vedno vedeti, da me lahko vpraša,	odprt prostor za pogovor	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
A25	ampak njega kaj dosti o teh temah ni nikoli zanimalo. Je pa potreboval pogovor o teh temah.	pogovor	otrokove potrebe	raziskovanje identitete	identiteta
A26	Z ženo sva se trudila biti odkrita in ko je imel vprašanja. Ve, da lahko izve, da lahko vpraša in da sva tu za njega.	iskrenost	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
A27	Ko je bil mlajši, sva mu o tem skupaj v pogovoru vse povedala, kar ga je zanimalo. Vedno je bil pogovor o posvojitvi nekaj, k čemur sem tudi sam spodbujal sina.	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
A28	Tudi ko so ga v šoli spraševali o tem, sem ga skušal opogumljati, da se je postavil zase in da je o tem tudi povedal sošolcem. A nikoli pa ni sam od sebe začel o tej temi.	verjeti v otroka	podpora otroku	vloga	posvojitelji
A29	Kot sem že prej rekel, so vedno bile pri nas odkrite karte	povedati resnico	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji

A30	in občutek varnosti,	varnost	podpora otroku	vloga	posvojitelji
A31	da nama z ženo vedno lahko vse zaupa.	iskreni odnosi	družinski odnosi		posvojitelji
A32	In tudi, če ga kaj zanima, lahko vedno vpraša. Če bova vedela, mu bova zagotovo odgovorila.	odgovori na vprašanja	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
A33	Leta nazaj smo tudi spoznali gospo, socialno delavko, ki je vodila postopek posvojitve in se je sin z njo srečal.	srečanje s socialno delavko, ki je vodila posvojitev	ostalo/drugo		identiteta
A34	To, da nikoli ne smeš povedati nekaj, kar ni res. Nikoli ne sme nobene laži. Otrok si zapomni, da nekaj poveš, kar ni res. Tudi če bi bilo hudo, ko izve, je pomembno biti iskren.	iskrenost	vzgoja otroka, ki je povojen	vloga	posvojitelji
A35	Če bo želel kdaj spoznati zgodbo, ga moramo ob tem podpirati.	podpora pri raziskovanju identitete	vzgoja otroka, ki je povojen	vloga	posvojitelji
A36	Ne biti preveč zaščitniški,	manj pokrovitelj-stva	vzgoja otroka, ki je povojen	vloga	posvojitelji
A37	moraš biti prej sprijaznjen, da bo lahko nekoč želel spoznati svoje starše.	sprejeti raziskovanje identitete	vzgoja otroka, ki je povojen	vloga	posvojitelji
A38	Tudi ostali otroci imajo težave, moramo biti prizemljeni idealno ni nikjer.	sprejemanje izzivov	izzivi		posvojitelji
A39	Moram reči, da ni bilo veliko izzivov na področju posvojitve,	ni izzivov	izzivi		identiteta
A40	razen vprašanj, ki jih je spraševal in sva mu povedala odgovore.	odgovori na vprašanja	vzgoja otroka, ki je povojen	vloga	posvojitelji
A41	Morda so bili na začetku izzivi v osnovni šoli, ko so ga sošolci spraševali o tem, ampak se je suvereno postavil in povedal.	vprašanja vrstnikov	odzivi okolice		posvojitev
A42	Pomemben del podpore je pri njem socialni krog ga je oblikoval,	socialni krog	dejavniki	oblikovanje identitete	identiteta

A43	v šoli je bil zelo uspešen.	uspeh	dejavniki	oblikovanje identitete	identiteta
A44	Ukvarjal se je tudi s športom, ker je dobil potrditve.	šport	dejavniki	oblikovanje identitete	identiteta
A45	Kadar so bili kakšni manjši izzivi, je bil to za nas pozitiven občutek.	pozitivno odzivanje	izzivi		posvojitelji
A46	Kot družina smo skupaj iskali rešitve in odgovore na vprašanja.	sodelovanje družine	družinski odnosi		posvojitelji
A47	Morda tudi zaradi tega, ker je uspešen in ker je fant manj izraža željo po tem – on je bil s to informacijo, da je posvojen, zadovoljen.	informacija je dovolj	biološka družina	raziskovanje identitete	identiteta
A48	Če sva imela izzive, sva poiskala pomoč in strokovnjake, ki jim zaupava.	strokovna pomoč	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
A49	Zagotovo pa so mi po drugi strani tudi dragocene tudi izkušnje drugih posvojiteljev.	deljenje izkušenj	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
A50	Sama sva se na podporo bolj malo obračala, saj je nisva toliko potrebovala.	malo izzivov	izzivi		posvojitelji
A51	Sprotne izzive smo reševali skupaj.	skupno reševanje izzivov	izzivi		posvojitelji
A52	Zagotovo so mi bili na enem od CSD vedno na voljo, tudi za res sprotne dileme ali vprašanja.	razpoložlji-vost	izkušnje		socialno delo
A53	Vedno sem cenil strokovne delavce, ki so strokovnjaki z izkušnjami, da že nekaj časa delujejo na tem področju	izkušenost	izkušnje		socialno delo
A54	in potem jim osebno lahko tudi bolj zaupaš.	zaupanje	doživljanje		socialno delo
A55	Pomembno je čim prej vse informacije povedati, če ne veš, pa se pozanimaš.	iskanje informacij na CSD	vzgoja otroka, ki je povojen	vloga	posvojitelji
A56	Ni imel toliko težav, ker je od majhnega vedno izvedel svoji starostni stopnji primerno.	ni izzivov	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta

A57	On se s temi temami in s svojo identiteto do sedaj ni veliko ukvarjal, saj je nekako pomirjen s to situacijo.	ni želje po srečanju	otrokove potrebe	raziskovanje identitete	identiteta
A58	Vsakič je izvedel več in te informacije je pozitivno sprejel.	pozitivno sprejemanje	informacija o posvojitvi		posvojitev
A59	Midva prav veliko o njegovih bioloških starših ne veva. Mama je bila mlajša in je želela, da ostane vse skrito, tako da tudi biološki oče nam ni znan. Povedali so nam, da je bila mama zdrava, nekih bolezni ni imela.	malo informacij o bioloških starših	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
A60	Glede bioloških staršev sva otrokom vedno govorila, da sva hvaležna, da so imeli biološke starše, ker jih drugače ne bi bilo. Poudarjali smo, kako je treba biti hvaležen, da smo tukaj.	hvaležnost	doživljanje	raziskovanje identitete	identiteta
A61	Spoštljivost strokovnih delavcev mi je zelo pomembna.	spoštljivost	doživljanje SD		socialno delo
A62	Hitro sem ugotovil, kateri strokovni delavci so za to delo poklicani in kateri ne.	opravljanje poslanstva	doživljanje SD		socialno delo
A63	Za delo s posvojenimi in posvojitelji moraš imeti občutek, človeški čut in ne le šolo. Moraš biti empatičen.	empatija	doživljanje SD		socialno delo
A64	Zelo mi je bil všeč in pomemben tudi profesionalen odnos do nas, da so vedele, kaj delajo, kako bomo peljali naprej.	strokovnost	izkušnje s SD		socialno delo
A65	Da so imeli neke načrte	načrtovanje	vloga SD		socialno delo
A66	Socialna delavka, s katero smo bili na vezi glede posvojitve, je delala zelo človeško – do nas in do otroka. Njeni koraki so bili premišljeni.	premišlje-nost	izkušnje SD		socialno delo
A67	Zelo sem občudoval tudi sposobnost vodenja pogovora z nama in otrokom.	sposobnost vodenja pogovora	izkušnje SD		socialno delo
A68	Če primerjamo socialne delavke s temi, katere imamo tudi stik zaradi drugih področij, lahko	birokracija	izzivi SD		socialno delo

	rečem, da opažamo, da je danes na primer preveč birokracije; postopki so samo zato, da so in niso v korist ljudi.				
A69	Mnogokrat sem bil priča temu, da so naredili kakšne nepremišljene poteze, ki so potem imele posledice.	nepremišlje-nost	izkušnje SD		socialno delo
A70	Včasih tudi strokovni delavci svetujejo nekaj, kar veš, da ni dobro zate. Premalo sledijo tvojim željam.	ne delajo vedno v korist uporabnikov	Izkušnje SD		socialno delo
A71	CSD je nudili pomoč in podporo nama,	delo s posvojitelji	vloga SD		socialno delo
A72	pa tudi biološki mami pri izzivih in pri odločitvi. Kar vem je to, da so biološko mamo spremljali in jo opogumljali.	podpora biološki družini	vloga SD		socialno delo
A73	Socialna delavka je veliko o tem govorila z biološko mamo in jo je podpirala.	podpora biološki mami	vloga SD		socialno delo
A74	Ko smo dobili obiske na domu, so ti bili zelo prijetni.	obisk na domu	vloga SD		socialno delo
A75	Zanimali so se za nas, kako se ima sin, kako smo in so spremljali situacijo.	zanimanje za otroka	doživljanje		socialno delo
A76	Nama je koristila dobra strokovna podpora pri posvojitvi	strokovna podpora	vloga SD		socialno delo
A77	in usmerjanje socialne delavke.	usmerjanje	vloga SD		socialno delo
A78	Prav tako zelo cenim strokoven,	strokovnost	izkušnje		socialno delo
A79	a sproščen pristop,	sproščenost	doživljanje		socialno delo
A80	kjer smo se vsi počutili sprejeti in dobrodošli.	sprejetost	doživljanje		socialno delo
A81	Socialne delavke so nas res večinoma dobro podpirale s pogovorom,	podpora	vloga SD		socialno delo
A82	vodenjem procesa.	usmerjanje	vloga SD		socialno delo
A83	Včasih bi bolj potreboval, da me zgolj poslušajo, prisluhnejo stiski, ki jo imamo.	razumevanje stiske	potrebe posvojitelja		Socialno delo

A84	Na začetku bi morda potrebovali bi več občutka varnosti	občutek varnosti	potrebe posvojitelja		socialno delo
A85	in slišanosti.	biti slišan	potrebe posvojitelja		socialno delo
A86	Če mi na neki točki niso mogli pomagati, sprejmem, ampak me bi morali usmeriti v smer, kjer bi lahko dobila pomoč in neko kompetentno strokovne osebo.	strokovna pomoč	potrebe posvojitelja		socialno delo
A87	To strokovnost smo pri nekateri socialnih delavcih pogrešali. Mislim, da je pomembno, da starši in posvojitelji ne ostanemo brez pomoči.	delovati strokovno	izzivi SD		socialno delo
A88	Prav tako na CSD-ju ni bilo veliko posameznikov s tovrstnimi izkušnjami, potem smo se na srečanja usmerili drugam.	povezati posameznike s podobno izkušnjo	izzivi SD		socialno delo
A89	Mislim, da socialni delavci preveč menjajo področja dela, torej težava je v menjavi kadra in to pomeni, da ni kontinuitete, vedno je druga oseba in starši se moramo prilagajati.	prilagajanje uporabni-kom	izzivi SD		socialno delo

Številka izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkatego-rija**	**Tema**
F1	Otroke sva z možem posvojila pred 25 leti. Posvojila sva hčerko 1998 iz Makedonije,	Makedo-nija	mednarodna posvojitev		posvojitev
F2	takrat je bila stara približno 9 mesecev.	dojenček	okoliščine		posvojitev
F3	Do takrat, do posvojitve pa je bila v otroškem domu.	otroški dom	okoliščine		posvojitev
F4	Dejstvo je, da sva morala dozoreti za odločitev za posvojitev.	zrela odločitev	priprave na posvojitev		posvojitev
F5	Začela sva se zanimati, kako to poteka, o možnostih v Slo, kaj je potrebno narediti, kjer dobiti informacije.	zbiranje informacij	priprave na posvojitev		posvojitev

F6	Osnovne informacije sva dobila na lokalnem CSD.	informira-nje	vloga SD		socialno delo
F7	Ker sva dobila vtis, da je pri nas zelo malo možnosti, sva se začela zanimati za tujino.	zanimanje za posvojitev	priprave na posvojitev		posvojitev
F8	Spoznala sva gospo, ki je takrat uspešno posvojila hčerko in mi je v pol ure povedala vse o tem, kako posvojiti otroka iz tujine.	iskanje informacij pri posvojite-jih	mednarodna posvojitev		posvojitev
F9	Sprva sva vzpostavila kontakt z Makedonijo, zbrala sva papirje in vso dokumentacijo	zbiranje dokumenta cije	mednarodna posvojitev		posvojitev
F10	in tu so se začele težave. Veliki izzivi so bili z logistiko, pridobitvijo mnenj in usklajevanjem na CSD.	usklajeva-nje s CSD	izzivi		posvojitelji
F11	Vsak dan znova sem hvaležna, da imam otroka. Ta hvaležnost se ne zmanjšuje, ampak se vedno znova zavem, da je dragoceno, da imamo otroka.	hvaležnost	doživljanje posvojitve		posvojitev
F12	Vzgajava in rada jo imava tako, kot bi jo rodila. Dejansko je do hčerke tako, kot bi bila moja, težko povem, kako bi bilo če bi jo jaz rodila,	enaka vzgoja kot pri biološkem otroku	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F13	ampak si predstavljam da je doživljanje starševstva tako rekoč enako, ni nekih posebnih razlik.	normalno	doživljanje sebe		posvojitelji
F14	Nikoli se nisem počutila da je biti posvojitelj drugače kot le starš.	vloga starša	doživljanje sebe		posvojitelji
F15	Je pa res, da čutim predvsem veliko odgovornost, ki mi je bila s tem zaupana.	odgovor-nost	doživljanje sebe		posvojitelji
F16	Pri rojenem otroku kar avtomatično začneš prepoznavati, komu je podoben in kakšna nagnjena ima. Pri otroku, ki ga posvojiš, pa ga opazuješ in skupaj z njim odkrivaš osebnostne lastnosti. Z razvojem otroka odkrivaš njegovo osebnost.	drugačne osebnostne poteze	doživljanje otroka	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F17	Zagotovo je to, da smo bili z njo odkriti in smo spoštovali korenine prispevalo k temu, da je danes taka kot je.	spoštova-nje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji

F18	Moja vloga je bila vzgoja s svojim zgledom in veliko smo bili v naravi in ima sedaj naravo zelo rada	dober zgled	podpora otroku	vloga	posvojitelji
F19	Prepoznala sem tudi, da ima hči zelo močen značaj in voljo, ki pa sva jo morala usmerjati, da je šla v pravo smer.	usmerjanje	podpora otroku	vloga	posvojitelji
F20	Trudila sem se ji omogočiti da se preizkusi v svojih talentih,	raziskova-nje talentov	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
F21	kjer se bo lahko kasneje potrjevala in bila uspešna.	uspešnost	doživljanje otroka	starševstvo	posvojitelji
F22	To je bilo na primer področje glasbe,	glasba	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
F23	športa,	šport	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
F24	tudi jeziki	jeziki	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
F25	in socialne veščine	krepitev socialnih veščin	podpora otroku	vloga	posvojitelji
F26	Želela sem ji omogočiti veliko možnosti, da se je potem odločila, kaj ji ustrezna.	možnosti za razvoj	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
F27	Nudila sva ji dobro možnost izobrazbe,	izobrazba	podpora otroku	vloga	posvojitelji
F28	pomembno je tudi, da otroku slediš pri njegovih ciljih in željah,	sledenje otrokovim ciljem	podpora otroku	vloga	posvojitelji
F29	da ja spodbujaš.	spodbuda	vloga		posvojitelji
F30	V prvih mesecih je imela tudi razvojni zaostanek, ki pa ga je kasneje hitro nadoknadila	razvojni zaostanek otroka	izzivi		posvojitelji
F31	Pri tem je potrebovala strokovno pomoč, kot je razvojna ambulanta Veliko smo takrat sodelovali tudi z zdravniki	razvojna ambulanta	strokovni sodelavci		socialno delo
F32	in psihologi	psiholo-ginja	strokovni sodelavci		socialno delo
F33	Po končani porodniški sem ostala še 2 leti doma, da sem bila lahko z njo doma, da sem ji dala občutek bližine, ki ga je takrat v	dodaten starševski dopust	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji

	zgodnjih mesecih še posebej potrebovala.				
F34	Zelo mi je koristilo, da smo imeli izobraževanja na CSD	izobraže-vanje posvojite-ljev	vloga SD		socialno delo
F35	in tudi kakšna on-line predavanja	predavanja	izobraževanje o posvojitvi	vloga	posvojitelji
F36	in pričevanja drugih parov s podobnimi izkušnjami.	pogovor z drugimi posvojitelji	priprave na posvojitev		posvojitelji
F37	Vključevala sva se v načrtna srečanja posvojiteljskih družin drugega CSD,	organiza-cija srečanj posvojite-ljev	vloga SD		socialno delo
F38	tam smo si skupaj z drugimi pari podelili izkušnje.	deljenje izkušenj	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
F39	Ena od tem, ki so jo nagovorili, je bila tudi tema, kako povedati otroku, da sva ga posvojila.	znanje o pogovoru o posvojitvi	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
F40	Ko je hči vprašala o tem, sva ji z možem povedala, da kakšne otroke rodi druga gospa, midva pa sva oči in mami.	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F41	Nisva želela delati zmede, kdo je njena mama, razložila sva ji letom primerno.	upoštevati otrokovo starost	informacija o posvojitvi		posvojitev
F42	Vedno sva povedala vse, kar sva vedela,	iskrenost	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F43	na njej primeren način.	upoštevati otrokovo starost	informacija o posvojitvi		posvojitev
F44	Kasneje si je želela, da jo jaz rodim in sva to skozi igro speljali. In sicer, imela sem široko obleko in hči mi je rekla, da jo bom jaz rodila in takrat je bila pomirjena, da je vse okej.	skozi igro	informacija o posvojitvi		posvojitev
F45	Pomembno je poznati njegovo zgodovino,	poznavanje otrokove zgodovine	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F46	zavedati se je potrebno, da je ranjen,	zavedanje ranjenosti	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitev
F47	ker je bil kot otrok že enkrat zavrnjen.	upoštevati vidik zavrnitve	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji

F48	Morda je bil tudi travmatiziran in s tem je treba znati ravnati.	travme	doživljanje otroka	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F49	Zagotovo so potrebe podobne kot pri ostalih otrocih,	podobne kot pri ostalih	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F50	a posvojen otrok potrebuje še več varnosti,	varen odnos	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F51	sprejetosti,	sprejetost	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F52	pozornosti	pozornost	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F53	in občutek, da jo imamo radi.	ljubezen	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F54	Ko je hči odraščala je imela željo obiskati rodno državo Makedonijo, kjer je bila rojena in tudi 8 mesecev tam bivala.	želja pa obisku	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
F55	Tja smo kot družinska skupaj odpotovali in smo si ogledali rojstni kraj, razmere, nekatere znamenitosti države	obisk	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
F56	in tudi obiskali otroški dom, da je videla posteljico, kjer je bila kot dojenčica.	obisk sirotišnice	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
F57	Videla je okoliščine in to ji je bilo zadosti - potem ni kaj dosti več spraševala o posvojitvi.	raziskovan je okoliščin	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
F58	Tam sva bila tudi na CSD in so naju opozorili, da naj ne hodimo prepogosto v Makedonijo, pomembno je, da je večino časa v Sloveniji, da Slovenijo dojema ko svoj dom.	svetovanje	vloga		socialno delo
F59	To bi namreč lahko povzročilo zmedo.	možnost zmede identitete	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
F60	Izziv v obdobju adolescence je bila tudi močna volja to je bilo pri njej zelo izrazito	otrokova močna volja	izzivi		posvojitelji
F61	in to smo morali sprejeti.	sprejema-nje	podpora otroku	vloga	posvojitelji
F62	Vse nam je bilo v veselje,	veselje	doživljanje	raziskovanje identitete	identiteta
F63	nič ni bilo tako težko, da ne bi zmogli.	premago-vanje izzivov	izzivi		posvojitelji

F64	Skupaj smo držali,	sodelova-nje	družinski odnosi		posvojitelji
F65	bili pogumni	pogum	doživljanje	raziskovanje identitete	identiteta
F66	in samoiniciativni.	samoinici-ativnost	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
F67	Tudi z možem sva takrat lepo sodelovala,	sodelova-nje med staršema	partnerski odnos		posvojitelji
F68	se veliko pogovarjala o tem.	pogovor med staršema	družinski odnosi		posvojitelji
F69	Reševanje situacij in izzivov nas je kot družino še bolj povezal.	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
F70	Največkrat sem se obračala po podporo na CSD, tam sem bila deležna predvsem neke strokovne podpore.	strokovna podpora	vloga		socialno delo
F71	Pogosto sva se z možem kot starša udeleževala tudi različnih dogodkov na temo starševstva in vzgoje. Tudi na predavanjih, ki jih je organiziral CSD so bile dragocene teme, ki so mi bile v pomoč pri vzgoji otroka.	predavanje o vzgoji	izobraževanje o posvojitvi	vloga	posvojitelji
F72	Z možem sva se samoiniciativno udeležila tudi šole za starše,	šola za starše	izobraževanje o posvojitvi	vloga	posvojitelji
F73	zanimivo so mi bile vse stvari o vzgoji, vsi seminarji, kjer sem lahko vzela nekaj uporabnega zase.	seminarji o vzgoji	izobraževanje o posvojitvi	vloga	posvojitelji
F74	Hči je v najstništvu sebe potrjevala skozi šport	šport	dejavniki	oblikovanje identitete	identiteta
F75	in šport nas je tudi kot družino povezal kot celoto in nas je to zaznamovalo. Preko športa si lahko v stiku z otrokom in ga imaš možnost spremljati.	stik preko športa	podpora otroku	vzgoja	posvojitelji
F76	Kot družina smo se povezali in tako tudi ohranjali stik.	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
F77	Glede identitete je morda še to pomembno, da je hči bila v otroškem domu za marsikaj prikrajšana prve mesece, to je dokaj dolga doba.	prikrajša-nost v preteklosti	doživljanje otroka	otrok, ki je posvojen	posvojitev
F78	Ona je zagotovo že takrat doživljala božjo bližino, zato menim, da je še danes zato	duhovnost	dejavniki	oblikovanje identitete	identiteta

	duhovno odprta. In tudi to je zelo močan del njene identitete, to jo je krepilo.				
F79	Šli smo kot družina, vsako stvar smo doživljali kot družina,	skupno doživetje	doživljanje	raziskovanje identitete	identiteta
F80	ni bilo neka zadeva individualna, ampak se je na to odzvala cela družina.	sodelova-nje	družinski odnosi		posvojitelji
F81	Zagotovo smo se kot družina povezali na drugačen način potovanje in obisk Makedonije je za nas bil skupno doživetje,	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
F82	zgradili smo tudi medsebojno zaupanje.	medsebojno zaupanje	družinski odnosi		posvojitelji
F83	Hčerki sem vedlo povedala vse informacije, ki sva jih imela z možem,	odgovori na vprašanja	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F84	vedno smo pogovor imeli v zelo pozitivni smeri, da ne bi imela občutkov manjvrednosti.	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F85	Poudarili smo, da je bila to dobra odločitev biološke mame, da jo je dala v posvojitev.	pogovor o okoliščinah posvojitve	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F86	Hvaležnost staršem, da ni zavržena, da ima sedaj nas, svojo družino.	hvaležnost z izkušnjo	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F87	Do bioloških staršev sem, tudi če jih ne poznam, gojila spoštovanje in zelo naklonjen odnos.	Spoštovanje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
F88	Pri nas je bilo veliko birokracije	birokracija	izzivi SD		socialno delo
F89	in pri teh izzivih mi pristojni CSD ni nudil dovolj pomoči in podpore.	premalo pomoči	doživljanje SD		socialno delo
F90	Tako rekoč sva z možem vse delala v lastni iniciativi, sama sva se morala angažirati, da je uspelo in da sva zadeve uspešno izpeljala.	samoinicia-tiva	izzivi		posvojitelji
F91	Ko sva pošiljala prošnje na vse CSD-je so bile izkušnje z vsakim od teh drugačne, specifične.	specifične izkušnje	doživljanje SD		socialno delo
F92	Če midva ne bi bila tako prepričana vase, bi lahko obupala. Ampak hkrati se mi zdi tudi dobro in prav, da posvojitelj	trud posvojiteljev	priprave na posvojitev		posvojitev

	vloži nekaj truda in iniciative, preden posvoji otroka – da pokaže, da si to res želi.				
F93	Poudariti je treba tudi, da se mora iskati starša otroku in da se ne išče otroka staršem In da se tovrstna praksa tudi ohranja. To se mora tudi v začetnih pogovorih poudariti s strani socialnih delavcev.	otroku poiskati starša	doživljanje posvojitve		posvojitev
F94	In tudi na tveganja je treba opozoriti, predvsem glede otroka in razvoja,	opozoriti na izzive	vloga SD		socialno delo
F95	dela z njim in glede pomena pogovora.	pogovor	vloga SD		socialno delo
F96	Primarni CSD nam je v postopku mednarodne posvojitve le izdal dokument, na podlagi že prej preverjenih pogojev za posvojitev, torej ali sva ustrezni osebi, da posvojiva otroka.	preveriti pogoje za posvojitev	vloga SD		socialno delo
F97	Kasneje, ko sva se sama vključila na drugi CSD, kjer so bila srečanja	srečanja posvojiteljih družin	vloga SD		socialno delo
F98	in izobraževanja,	Izobraževanje posvojiteljev	vloga SD		socialno delo
F99	pa so nama bili SD tudi v psihološko oporo pri izzivih, s katerimi smo se soočali.	psihološka podpora	vloga SD		socialno delo
F100	Koristila nam je kasnejša podpora, ki smo jo poiskali samoiniciativno. Veliko sem odnesla tudi in izobraževanj.	podpora	vloga SD		socialno delo
F101	Dragoceno nama je bilo z možem slišati pričevanja in izkušnje drugih posvojiteljev.	slišati izkušnje drugih posvojiteljev	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
F102	Cenila sem iskreno in toplo zanimanje nekaterih socialnih delavk za situacijo in za našega otroka.	zanimanje	doživljanje SD		socialno delo
F103	V postopkih mednarodne posvojitve bi potrebovala bolj točne informacije o poteku posvojitve in da naju usmerijo,	več informacij	potrebe posvojiteljev		socialno delo

	kam in kako naj postopava naprej.				
F104	Pomagalo bi mi, da bi strokovni delavci morda vlivali več upanja, da nič ni nemogoče, da bomo vse rešili – tega nisva dobila. Niso naju dovolj opogumljali.	več upanja	potrebe posvojiteljev		socialno delo
F105	V trenutku, ko smo šli čez preizkušnje bi nam bil v podporo tudi en empatičen pogovor, razumevanje situacije iz njihove strani.	malo empatije	doživljanje SD		socialno delo
F106	Mislim, da bi bilo sistemsko bolj prav, da se odgovori na prošnje in da dajo na CSD nek odziv. Jaz imam na primer s tem zel slabe izkušnje, saj so bili nekateri socialni delavci zelo neodzivni.	neodziv-nost	doživljanje SD		socialno delo
F107	Počutili smo se, kot da jim nekako ni mar za to, da jim je odveč.	nezani-manje	doživljanje SD		socialno delo
F108	Takrat je bilo narobe, da CSD ni imel dovolj strokovnjakov, psihologov za psihološko mnenje.	kadrovska podhranjen ost	izzivi SD		socialno delo
F109	Danes se zaradi sistema, kakšen je, preveč tehnično gleda na stvari. Pri odločanju o posvojitvi pa bi moralo biti več timskega odločanja, ker so taka dejanja ena bolj odgovornih.	sistemske ovire	izzivi SD		socialno delo

Številka izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Nadkatego-rija**	**Tema**
H1	Skupaj z možen sva posvojila pet otrok, najprej dvojčka, potem pa še tri deklice, ki so tudi sestre, Posvojila sva jih iz Rusije Dečka sta prišla v Slovenijo, ko sta bila stara leto in pol. Najstarejša od hčera je imela štiri leta.	Rusija	mednarodna posvojitev		posvojitev
H2	Ko sta prišla fanta smo bili zelo srečna družina, potem pa smo ugotovili, da je čas za še kakšno sestrico.	dve posvojitvi	mednarodna posvojitev		posvojitev

H3	Bala sva se, da ne bova dobila še ene deklice, saj so zahtevali še več papirjev kot prvič, še več prevodov, še več dela z njihovim odvetnikom. Otroke najprej ponudijo ruskim posvojiteljem in jih nato dajo v mednarodno posvojitev. Želela sva si še eno deklico, a so nama ponudili tri sestrice.	strogi pogoji za posvojitev	mednarodna posvojitev		posvojitev
H4	Ko sva bila v postopku posvojitve v Sloveniji, nisva vedela kaj bo, bilo je veliko negotovosti,	negotovost	izzivi		posvojitelji
H5	psihično je zame bilo to kar naporno.	naporne priprave	priprave na posvojitev		posvojitev
H6	Zato sva se midva potem odločila za posvojitev iz tujine, kjer je sirot res veliko. In te potrebujejo starše.	pomagati otrokom	doživljanje posvojitve		posvojitev
H7	Izvedela sva za par, ki je posvojil otroka iz Rusije, šla sva k njim na obisk in dali so nama napotke, kje in kako začeti. Morala sva se sama potruditi,	informa-cije o postopku posvojitve	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
H8	nisva dobila dovolj pomoči socialnih delavcev	premalo podpore	izkušnje		socialno delo
H9	Okrog trideset dokumentov moraš zbrati in potem vse sodno overiti, prevesti v ruski jezik in poslati v Rusijo.	dokumenta cija	mednarodna posvojitev		posvojitev
H10	Že tako dolgo smo skupaj, da ne razmišljam, da sem posvojitelj, ampak sem starš. Bolj v to smer razmišljam.	starš	doživljanje sebe		posvojitev
H11	Otroci so se okolja navadili, tako da ni bil to nek problem.	integracija v okolje	mednarodna posvojitev		posvojitev
H12	Ko sva posvojila otroke, je meni to zagotovo prineslo veliko mero sreče in zadovoljstva,	sreča	doživljanje posvojitve		posvojitev
H13	ker sem vedno želela biti mama.	želja postati posvojitelj	doživljanje sebe		posvojitev

H14	Vsi skupni dogodki so nas vedno povezovali. In tudi danes sem vesela, da smo družina.	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
H15	Otroci so tako najini, da bolj dejansko ne bi mogli biti. Ne delava razlik med njimi, vzgajava jih enako kot bi biološke otroke, se trudiva, da to ni nek tabu pri nas.	enaka kot pri biološkem	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H16	In tudi že od samega začetka, od vedno naju kličejo mami in ati.	definirati kdo je starš	informacija o posvojitvi		posvojitev
H17	Ne vem, če je vzgoja kako drugačna kot drugje, ko imajo starši svoje biološke otroke. Jaz sem vedno vzgajala z zgledom, tako kot mislim, da je prav,	enaka kot pri biološkem	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H18	seveda starši tudi kdaj naredimo kakšen napake, vzgoja je kar izziv ponavadi,	vzgojni izzivi	izzivi		posvojitelji
H19	ampak na splošno gledano mislim, da delam na tem, da bodo otroci čim bolj samostojni.	pripraviti otroka na življenje	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H20	Že ko so prišli v Slovenijo, najprej dečka in deklice potem, smo se odkrito o vsem pogovarjali.	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H21	Kar so naju vprašali, sva vedno oba bila iskrena in odkrita do njih, to je res pomembno.	iskrenost	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H22	Včasih sva tudi midva spodbujala te pogovore.	spodbuja-nje pogovora o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H23	Vedno sem se trudila biti spoštljiva do roditeljev, da sem to razlagala otrokom na zelo pozitiven način,	spošto-va-nje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H24	sem pa poudarila, da je to malo drugače kot pri ostalih otrocih, ki niso posvojeni.	pogovor o okolišči-nah	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H25	S to informacijo da so posvojeni, so prišli že sem, ni bila neka nova informacija za njih.	zgodnja informa-cija	informacij o posvojitvi		posvojitev

H26	Otroci so se včasih učili ruski jezik, najstarejša je znala tekoče rusko, ampak ko je prišla v Slovenijo se je potem hitro naučila slovenščine. je govorila rusko, potem pa v mesecu dni tekoče začela govoriti slovensko in povsem pozabila ruski jezik.	učenje jezika	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H27	Vsak je zelo individualen, z vsakim je treba malo drugače, misli da moramo upoštevati, da so si različni, da ima vsak neke svoje potrebe, kljub temu, da smo ista družina.	upoštevati specifične otrokove potrebe	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H28	Trudila sem se jim posvečati svoj čas,	skupaj preživljati čas	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H29	da smo skupaj kaj počeli,	ukvarjanje z otrokom	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H30	veliko tudi še danes potujemo, da so otroci razgledani.	potovanja	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
H31	Spodbujam, da smo sami svoji, da sem jim pa vedno na voljo pri iskanju samega sebe.	podpreti otroka, da se sprejme	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H32	Tudi glede izobrazbe, je pomembno, da se sami odločijo, česa si želijo. Mi pa jim te možnosti potem omogočimo.	izobrazba	dobri življenjski pogoji	vloga	posvojitelji
H33	Če rabijo kakršen koli pogovor, sva jim z možem vedno na voljo in bom povedala vse, kar vem.	povedati resnico	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H34	Česar ne vem, pa se bom vprašala socialne delavke.	iskanje informacij na CSD	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H35	Podpora pa je res podobna kot pri ostalih otrocih. Zagotovo moramo starši nuditi varno okolje, kjer se bo otrok dobro počutil.	varnost	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H36	Zelo odprto smo razložili. V tem smislu, kaj sploh pomeni povojen. Da ni starš samo tisti, ki rodi, ampak tisti, ki vzgaja otroka in to je pomembno, da	odprt prostor za pogovor	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitev

	vedo. Da imajo naju za starša, hkrati pa tudi, da razumejo, kaj pomeni biti posvojen.				
H37	Že od vsega začetka oba govoriva z njimi o tem, da so posvojeni. Da jih nisem rodila in da prihajajo iz Rusije.	spodbujanje pogovora o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H38	Želiva si, da so ponosni na svoj izvor, svoje korenine.	spoštovanje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H39	Res pa je, da so v začetku o posvojitvi več govorili. Zdaj smo družina s svojim dogajanjem in obveznostmi, živimo v svojem ritmu. Vsake toliko se spomnim pa rečem otrokom, saj veste, da ste posvojeni, ane? In potem povejo, da ja.	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H40	Glavno je, da imaš otroka rad in da ga sprejmeš – to je enako pri svojemu biološkemu ali pa če je posvojen.	sprejemanje otroka	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H41	Vedno se mi je zdelo tako, da ne bi bili zaradi tega priviligirani, da ljudje ne bi bili preveč pozorni. V šoli nisem želela nikoli na govorilnih urah poudarjati, da so otroci posvojeni, ker bi sicer lahko učitelji z njimi delali v rokavicah.	vzgajati normalno	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H42	Včasih se okolici taki otroci – še posebej če so bli v sirotišnici, zasmilijo in potem delajo z njimi v rokavicah.	Pomilovanje	odzivi okolice	okolica	posvojitelji
H43	Da bi se sekirala, da bi jim kdo kaj povedal v negativnem smislu rekel, tega nikoli nisem čutila.	Sprejemanje	odzivi okolice	okolica	posvojitev
H44	Hotela sem jih vzgajati tako, da so ponosni, na to, da so posvojeni in da je to nekaj lepega, pozitivnega.	pozitivno	doživljanje posvojitve		posvojitev
H45	Dejstvo je, da otrokom v sirotišnici manjka pripadnost, sprejetost in da je naša naloga, da to dobijo pri nas.	sprejeti otroka	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji

H46	Tukaj se moramo mogoče bolj truditi, ker otrok, če ima že nekaj let, pride z primanjkljajem in se potem mora tudi vključiti v okolje v Sloveniji, ki je drugačno kot v državi, od kjer so.	integracija v okolje	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H47	Mislim, da je tudi pri posvojiteljskih starših ključno sprejeti otroka takšnega, kot je, Kot nam je bil dan, ker je tak najbolj popoln. Pogosto imamo tak problem, da otroke skušamo spremeniti, ukalupiti in to ni okej.	sprejeti otroka	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H48	Pomembno je tudi razumeti dejstvo, da otrok, ki ga posvojiš, ni tvoja lastnina, on je sam svoj, ni tvoj. Jaz imam to logiko, da smo si namenjeni, da se učimo eden od drugega.	otrok ni last posvojite-lja	doživljanje otroka	otrok, ki je posvojen	posvojitev
H49	Ni še tako daleč, da bi bila kakšna vprašanja že o tem, občasno kaj vprašajo in jim povem.	odgovori na vprašanja	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H50	Vsake toliko pride želja, da bi šli v Rusijo.	želja po obisku	država izvora	raziskovanje identitete	identiteta
H51	Sin je enkrat želel, da bi spoznam mamico, ampak je na žalost že umrla, morda to pride v srednji šoli. Potem smo mu to razložili, da je ne more spoznati in nekaj časa je bil žalosten.	smrt roditelja	izzivi pri raziskovanju	raziskovanje identitete	identiteta
H52	Poskušala sem ga razumeti in mu stati ob strani, da je to sprejel čim bolj normalno in sedaj ne izraža več te želje tako močno, kot takrat.	podpora	otrokove potrebe	raziskovanje identitete	identiteta
H53	Za sebe lahko rečem, da sem te izzive vedno sprejela kot nekaj dobrega, da iz vsake situacije potegnem najboljše.	reševanje izzivov	izzivi		posvojitelji
H54	Vedno mi je bilo všeč, da smo vse reševali skupaj, da smo držali skupaj kot družina	skupno reševanje izzivov	družinski odnosi		posvojitelji/identiteta

H55	in tud da sem imela dejansko vedno podporo mojega moža, da sva bila v tem skupaj in se podpirala. Mislim, da je skupaj vse boljše reševat, ker nimaš občutka, da si popolnoma sam v tem	podpora partnerja	družinski odnosi		posvojitelji
H56	Bolj smo te izzive reševali sami, veliko sva se midva z možem angažirala,	samoini-ciativa	mednarodna posvojitev		posvojitev
H57	v pomoč mi je bilo, da sem tudi kaj prebrala, kar je bilo v zvezi s posvojitvijo,	literatura	izobraževanje o posvojitvi		posvojitelji
H58	včasih tudi kakšna oddaja al pa intervju, čisto odvisno.	oddaja	izobraževanje o posvojitvi		posvojitelji
H59	Hodila sem tudi na predavanja, kjer so bila nekatere teme, ki so bile zelo povezane s posvojitvijo ali pa rejništvom.	predavanja	izobraževanje o posvojitvi		posvojitelji
H60	Pomagalo pa mi je tudi, da sem slišala kakšne izkušnje posvojiteljev, ki tudi imajo posvojene otroke na srečanjih in potem tudi na druženjih, mi je bilo prijetno.	izkušnje ostalih posvojite-ljev	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
H61	Starši otrok posvojenih iz Rusije, smo tudi med seboj povezani. Ruskih otrok je zdaj v Sloveniji že kr veliko in družine se na srečanjih dobimo enkrat al dvakrat na leto, da se srečamo in malo podelimo naše izkušnje. Taka srečanja so mi vedno bila prijetna pa sproščena.	deljenje izkušenj	potrebe posvojiteljev		posvojitelji
H62	Definitivno vpliva na odnose v družini, ker smo bolj povezani. Kot družina smo že tako ali tako povezani,	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
H63	ko pa odpiramo te teme pa se mi zdi, da se na nek način na novo spoznavamo.	medse-bojno spozna-vanje ob pogovorih	družinski odnosi		posvojitelji

H64	Pogovori se vedno čustveni, skušam o teh temah občutljivo govorit.	pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H65	Ne želim, da bi se kateri od otrok počutil, da z njim kaj ni v redu.	zavedanje ranjenosti	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H66	Pomembno je, da je ta tema zelo normalna tema in da se veliko o tem pogovarja.	spontan pogovor o posvojitvi	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H67	Včasih rečem, da je tako bilo namenjeno, da smo se povezali, da sva prišla po njih in da smo družina – za to sem res hvaležna in k temu tud otroke spodbujam.	hvaležnost	doživljanje posvojitve		posvojitev
H68	Lahko bi tudi rekla, da nas kot družino povezujejo skupni interesi, potovanja in šport	skupni interesi	družinski odnosi		posvojitelji
H69	– zagotovo je to nekej kar imamo radi in se takrat sprostimo in povežemo.	povezanost	družinski odnosi		posvojitelji
H70	Maksimalno se trudim pozitivno govoriti o tem,	pozitiven pogled na posvojitev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H71	vedno se trudim bit spoštljiva in jih vedno nagovorim z lepimi besedami.	spoštova-nje	podpora otroku	vloga	posvojitelji
H72	Se mi zdi, da če imaš otroka rad,	ljubezen	otrokove potrebe	otrok, ki je posvojen	posvojitev
H73	moraš spoštovati njegove starše, ker so tudi oni del njega. Če jih na spoštuješ, lahko to slabo vpliva na otroka, da se počuti kot da on ni okej.	spoštova-nje roditeljev	vzgoja otroka, ki je posvojen	vloga	posvojitelji
H74	S socialni delavci imam dobre izkušnje,	pozitivne izkušnje	izkušnje		socialno delo
H75	so bili na voljo, kadar smo jih potrebovali.	razpoložlji vost	izkušnje SD		socialno delo
H76	Socialne delavke na CSD, kjer smo sodelovali in hodili na pogovore	pogovor	vloga SD		socialno delo

H77	pa na srečanja	organiza-cija srečanj posvojitelj skih družin	vloga SD		socialno delo
H78	so bile zelo tople osebe. Se je čutilo, da to kar delajo, rade delajo in to nam je bilo najpomembnejše.	prijaznost	doživljanje SD		socialno delo
H79	Po posvojitvi so imeli dober odnos, socialne delavke so bile zelo strokovne in so nas znale prav usmeriti.	strokov-nost	izkušnje		socialno delo
H80	Moram reč da so bile tudi zelo odzivne, kadar smo kaj potrebovali, nikoli ni bil problem.	odzivnost	izkušnje		socialno delo
H81	Počutil si se sprejetega, ko si prišel tja in si potrkal na vrata pisarne.	sprejetost	doživljanje SD		socialno delo
H82	Socialne delavke so imele veliko vlogo, ne toliko pri posvojitvi, ampak potem pri spremljanju, ko so hodile na dom	Spremlja-nje družine	vloga SD		socialno delo
H83	in se pogovarjale z otroki o posvojitvi.	pogovor o posvojitvi	vloga SD		socialno delo
H84	Ponavadi so bili to zelo sproščeni pogovori, veliko smeha, razigranosti.	sprošče-nost	doživljanje SD		socialno delo
H85	Pogovori in psihološka testiranja so bili tudi zelo pogosti, še posebej, ko sva bila v intenzivnem postopku za mednarodno posvojitev in je bilo veliko treba sodelovati strokovnimi delavci takrat. Veliko se dela s posvojitelji.	delo s posvojitelji	vloga SD		socialno delo
H86	Po posvojitvi so morali še pošiljati poročila, kako otrok odrašča, kako se imamo kot družina, tudi o kakšnih posebnostih otroka. Enkrat letno so nas potem tudi kasneje socialne delavke obiskale doma in lahko smo jih potem vprašali, če smo imeli kakšne težave,	obisk na domu	vloga SD		socialno delo

H87	večinoma nismo imeli, ampak smo se bolj pogovarjali o odnosih, tudi z otroci so se pogovarjale.	pogovor z otrokom	vloga SD		socialno delo
H88	Glede mednarodne posvojitve sva morala veliko sama, veliko vase morala midva angažirati,	malo podpore pri mednaro-dni posvojitvi	izzivi SD		socialno delo
H89	imeli pa smo tudi pravnike	pravnik	strokovni sodelavci		socialno delo
H90	in prevajalce, ki so nam pomagali. Brez njih zagotovo ne bi zmogli izpeljati posvojitve.	prevajalec	strokovni sodelavci		socialno delo
H91	Nekak lahko rečem da sem dobila vso ustrezno podporo, ki sem jo potrebovala, ko nisem vedela, kako naj reagiram ali kako nekaj razložit otroku.	sposobnost vodenja pogovora	vloga SD		socialno delo
H92	Mogoče bi res koristilo več podpore in informacij s strani SD, kako izpeljati mednarodno posvojitev.	malo informacij glede mednaro-dne posvojitve	izkušnje		socialno delo
H93	Takrat doživljaš ker stisko, ker si nekako sam v vsem. Moraš si sam poiskati prevajalce, odvetnike,…da se to spelješ. Za biti kar velik zalogaj.	izpeljati medna-rodno posvojitev	izzivi		posvojitelji
H94	Jaz sem s sistemom pomoči zelo zadovoljna, nisem nič kaj takega pomembnega pogrešala. Všeč mi je bilo, da so bile te delavke izjemno srčne in so res imeli rade naše otroke.	srčnost	doživljanje SD		socialno delo
H95	Rade so se srečale z njimi in se z njih zanimale.	zanimanje za otroka	doživljanje SD		socialno delo

9.3 OSNO KODIRANJE

POSAMEZNIKI, KI SO POSVOJENI

POSVOJITEV

- Okoliščine
  - Starost (E1), (S1), (N2), (B2)
  - Rojstni kraj (E2), (B1)
  - Sirotišnica (E3), (B4)
- Razlog
  - Nezmožnost skrbi (S2), (E51), (B3)
  - Alkoholizem (S4)
  - Nasilje (S5)
  - Težave v odnosih (S3)
- Dojemanje posvojitve
  - Ponotranjenje izkušnje (N4), (S42), (E64), (B9), (B11)
  - Del identitete (S10), (C76)
  - Pozitivna izkušnja (S23), (N7), (B8)
  - Ni prikrajšanosti (S25)
  - Hvaležnost (B7)
  - Sprejemanje (S44), (S85), (N6), (N17)
  - Zaznamovanost (S18), (S20), (C2), (C12)
  - Kompleksno (S103), (C7)
- Informacija o posvojitvi
  - Se ne spomnim (N1)
  - Nerazumevanje pomena posvojitve (E28)
  - Kasnejša razlaga posvojitve (E29), (N16), (S82)
  - Radovednost (B17)
  - V vrtcu (S43), (N15)
  - V odraslosti (C1), (C58)
  - Odkril sam (C3)
  - Želja po informaciji že prej (C19)
- Biološka družina
  - Zanimanje (S45) (N5), (C46), (C48), (B16)
  - Sorojenci (E4), (S15)
  - Zavedanje slabih pogojev (E11)
- Odziv okolice

A – Negativni odzivi

- Pomilovanje (N23)
- Tabu (E24), (S58), (C27)
- Začudenost (N11), (E14), (C55), (B21)
- Slaba informiranost (E23), (C20)
- Različen zunanji videz (E45)
- Zagovarjanje prikrivanja posvojitve (C57)

B – Pozitivni odzivi

- Vprašanja o posvojitvi (E13)
- Sprejemanje (E65), (S64), (S33)
- Sprejemanje prijateljev (E66)
- Spoštljivost (S24)

- Potrebe posameznika
  - Več spodbude (E22)
  - Podpora (E22) (S13)
  - Podpora v šoli (E41)
  - Zaupanje (E25)
  - Izvedeti resnico (C9), (C26), (C76)
  - Osebe z enako izkušnjo (E69), (S40), (S100), (B57)
  - Govoriti o izkušnji (B49)
  - Omogočiti raziskovanje identitete (B46)
  - Več literature (S41), (C49)

IDENTITETA

- Oblikovanje identitete
  - Socialno okolje
    - Starši (N8), (B12)
    - Sorojenci (E63)
    - Stari starši (E62), (C16)
    - Sorodstvo (E15), (B13)
    - Prijatelji (E14), (N10), (C17), (B14), (B32)
    - Zgledi odraslih (B15)
    - Pogovor s prijatelji (N21)
    - Življenjsko okolje (C11)
    - Šola (N9)
    - Šport (N19), (N41)
  - Doživljanje sebe
    - Sposobnosti (E6)
    - Izkušnje (S11), (C54)
    - Normalno (B5)
    - Ponos (N20)
    - Pogum (S12)
    - Povezano z biološko družino (S19)
    - Ni povezano s posvojitvijo (B10)
    - Življenje ni samoumevno (S21)
    - Zavedanje lastne vrednosti (B6)
  - Spominjanje
    - Sike (E26)
    - Videoposnetki (E29)
- Raziskovanje identitete
  - Država izvora
    - Spoznavanje kulture (E18)
    - Ohranjanje vezi (E19)
    - Obisk (E33), (B41)
  - Iskanje informacij

        - Družbena omrežja (S93), (C24)
        - Posamezniki s podobno izkušnjo (C47)
        - Sam raziskoval (C4), (B37)
        - Samopomoč (C53)
        - Dokumentacija (C22), (C50)
        - Malo podatkov (C29)
    - Izzivi pri raziskovanju
        - Šok (C23)
    - Biološka družina
        - Želel/a izvedeti več (S86), (S88), (C45)
        - (Še) ne raziskuje (N31), (B42)
        - Odprtost za srečanje (B45)
        - Stik prek pisem (S95)
        - Fotografije (S96)
        - Srečanje z biološka družino (S28)
        - Srečanje z mamo (104)
        - Srečanje z očetom (S105)
        - Dvom v očetovstvo (S107)
        - Težko srečanje (S108)
        - Sorojenci (S17)
        - Zanimanje za sorojence (S78)
        - Zanimanje za biološke starše (S77)
        - Malo stika s sorojenci (S16)
        - Informacije o razlogu posvojitve (S89)
        - Informacije o sorojencih (S90)
        - Boljše razumevanje posvojitve (S30), (C30)

- Obdobje adolescence
    - Raziskovanje korenin
        - Želja po srečanju (E47), (S80)
        - Pripravljenost na srečanje (E57)
        - Vprašanja o razlogih za posvojitev (E53), (E55)
        - Vizija srečanja (S81)
        - Večje zanimanje (S79), (N36), (E49)
        - Vprašanja o roditeljih (E44), (E50)
        - Vprašanja o posvojitvi (E42)
    - Doživljanje
        - Ni izzivov (N12), (C5)
        - Zmeda identitete (S14), (S47), (S101)
        - Zahtevno obdobje (S68)
        - Čustveno zahtevno (S73), (S106)
        - Konflikti s starši (B34)
        - Manj stika s starši (B33)
        - Težave s samopodobo (C59)
        - Iskanje sebe (N28)
        - Nepremišljenost (S74), (B35)
        - Preokvirjanje izkušnje (S29)
        - Večja zrelost (S83)
        - Samostojnost (B36)

POSVOJITELJI

- Vloga

  A – Vzgoja otroka, ki je posvojen
  - Pogovor (E25), (S27), (S27), (N14), (S76)
  - Spoštljiv pogovor (E31)
  - Pogovor o posvojitvi (S70), (E33), (B18), (B49)
  - Odprt prostor za pogovor (S102), (C18), (B38)
  - Spoštovanje roditeljev (E51), (S8)
  - Podpora pri iskanju bioloških staršev (S66)
  - Raziskovanje države izvora (E36), (B47)
  - Integracija v okolje (E16)
  - Učenje jezika (E40)
  - Informiranje (E32), (N13), (E56), (B30)
  - Realističen pogled (S48)
  - Informiranje na CSD (S49)
  - Sočutna vzgoja (S50)
  - Normalizacija (B19)
  - Omogočati izražanje čustev (S51), (E61)
  - Razumevanje stiske (S53), (S57), (C41)
  - Skupno sprejemanje odločitev (S75)

  B – Podpora in pomoč otroku
  - Podpora (N18), (N38), (S52), (S71), (S97), (E24), (E60), (C36), (C40), (B28)
  - Psihična podpora (S26), (C38)
  - Podpora pri stikih (S67)
  - Podpora v šoli (S87)
  - Podpora v otroštvu (B29)
  - Iskanje strokovne pomoči (S72)
  - Dobre življenjske razmere (E7), (B22)
  - Upoštevanje otrokovih potreb (B31)
  - Varnost (E10), (C13)
  - Odkritost (E30), (C25), (C65), (B59)
  - Zanesljivost (E41)
  - Samostojnost (E8), (C10)
  - Občutek svobode (B20), (B40)
  - Učenje asertivnosti (S56)
  - Omogočati izražanje čustev (S51)
- Družinski odnosi
  - Zaupanje (N3)
  - Povezanost (E5), (C14), (S69), (B58)
  - Dobro počutje v družini (E9), (B43)
  - Sodelovanje družine (S54)
  - Znam ceniti odnose (S22)
  - Prikrivanje posvojitve (C8)
  - Ni pogovorov o posvojitvi (C37)
  - Manj izražanja čustev (C39)
  - Manj povezani med raziskovanjem identitete (C43)
  - Nevtralnost posvojiteljev glede raziskovanja (C44)

- Odtujenost (C42)

MEDIJI

- Izkušnja posvojitve
  - Predstavitev izkušnje posvojitve (E37)
- Vrsta medija
  - Družbena omrežja (S35)
  - Televizija (S36)
- Pozitivna vloga
  - Samozavest (E38)
  - Pozitivna podoba posvojitve (E39), (S65), (C31), (B23)
  - Pozitivne zgodbe (B26)
  - Prave informacije (S59)
  - Osebna izpostavljenost (S63)
  - Realističen pogled na posvojitev (B27)
- Negativna vloga
  - Premalo informiranja (S60), (C34)
  - Predsodki (S58)
  - Posvojitev kot senzacija (N24), (C32), (B25)
  - Občutek manjvrednosti (E40), (S61)
  - Prikaz neuspešnih posvojitev (S62), (C33), (B24)
  - Manipulacija z informacijami (C35)

SOCIALNO DELO

- Doživljanje socialnih delavk

  A – pozitivno doživljanje
  - Prijetni občutki (E68), (B52)
  - Občutek varnosti (S120)
  - Skrb (S121)
  - Dostojanstvo (S9)
  - Spoštljivost (S113), (B54)
  - Razumevanje (C72)
  - Sledenje mojim ciljem (S110)
  - Realne obljube (S112)
  - Humor (E74)
  - Sproščenost (B53)
  - Odprtost (B56)
  - Ni veliko spominov (N42), (B50)

  B – negativno doživljanje
  - Oteževanje situacije (C21)
  - Nezaželenost (C62)
  - Nepomembnost (C63)
  - Premalo podpore (C68)
  - Premalo zavedanja o pomenu odprte posvojitve (C73)
- Izzivi socialnih delavk
  - Varovanje osebnih podatkov (S39), (S118), (E58)
  - Pomanjkanje informacij (N34), (E59)
  - Prezaposlenost (C64)

- Birokracija (C65)

- Vloga socialnega dela

  A – PODPORA OTROKU

  - Individualen pristop (S115)
  - Upoštevanje vseh udeleženih (S132)
  - Individualna podpora (S130)
  - Pogovor (S126), (E73), (C71), (B55)
  - Telefonski pogovor (S127)
  - Informiranje (S38), (S91), (C75)
  - Transparentnost (S111), (S69)
  - Pomoč pri raziskovanju (E75)
  - Razlaga situacije (S92)
  - Delovati v mojo korist (S117)

  B – PODPORA DRUŽINI

  - Podpora družini (S131)
  - Hitro odzivanje (S122)
  - Sprejemanje odločitev (S98)
  - Spremljanje družine (E70), (N44)
  - Organizacija srečanj posvojiteljskih družin (E67)

  C – METODE DELA

  - Timsko delo (S125)
  - Koordinacija (S123), (S128), (S84)
  - Načrtovanje (S99), (S109), (S133), (E70)
  - Obisk na domu (N43), (E72), (B51)

POSVOJITELJI

POSVOJITEV

- Okoliščine
  - Dojenček (F2)
  - Otroški dom (F3)
- Mednarodna posvojitev
  - Makedonija (F1)
  - Rusija (H1)
  - Dve posvojitvi (H2)
  - Iskanje informacij pri posvojiteljih (F8)
  - Zbiranje dokumentacije (F9)
  - Strogi pogoji za posvojitev (H3)
  - Samoiniciativa (H56)
  - Integracija otroka v okolje (H11)
- Priprave na posvojitev
  - Zanimanje za posvojitev (F7)
  - Skupna odločitev (A1)
  - Zrela odločitev (F4)

        - Trud posvojiteljev (F92)
        - Naporne priprave (H5)
        - Zbiranje informacij (F5), (A4), (A18)
        - Pogovor s posvojitelji (A3)
        - Informiranje prijateljev (A9)
        - Informiranje v delovnem okolju (A10)
    - Informacija o posvojitvi
        - Zgodnja informacija (H25)
        - Skozi igro (F44)
        - Upoštevati otrokovo starost (F41), (F43), (A22)
        - Informiranje vrstnikov (A23)
        - Definirati, kdo je starš (H16)
        - Pozitivno sprejemanje (A58)
    - Doživljanje posvojitve
        - Bogata izkušnja (D18)
        - Pozitivna izkušnja (D25)
        - Posvojitev ni krivda otrok (D105)
        - Izpolnjujoča izkušnja (D13)
        - Pomagati otrokom (H6)
        - Otroku poiskati starša (F93)
        - Sreča (D2), (H12)
        - Hvaležnost (D22), (F11), (A19), (H67)
    - Doživljanje sebe
        - Pozitivno (H44)
        - Posvojitelj kot poslanstvo (D1)
        - Želja postati posvojitelj (D11), (H13)
        - Pogum (A16)
        - Odgovornost do otroka (D14)
        - Starš in posvojitelj (D12)
        - Starš (H10)
- Okolica
    - Odzivi okolice
        - Vprašanja o posvojitvi (D27)
        - Vprašanja vrstnikov (A41)
        - Pomilovanje (H42)
        - Sprejemanje (A8), (H43)
        - Veselje (A11)
- Otrok, ki je posvojen
    - Otrokove potrebe
        - Podobne kot pri ostalih (F49)
        - Raziskati svojo identiteto (D42)
        - Biti slišan (D69)
        - Varen odnos (D73), (F50)
        - Sprejetost (D74), (F51)
        - Ljubezen (F53), (H72)
        - Pogovor s posamezniki s podobno izkušnjo (D128)

- Doživljanje otroka
  - Drugačne osebnostne poteze (F16)
  - Travme (F48)
  - Prikrajšanost v preteklosti (F77)
  - Otrok ni last posvojitelja (H48)

POSVOJITELJI

- Doživljanje sebe
  - Normalno (F13)
  - Poslanstvo (D1)
  - Vloga starša (F14)
  - Odgovornost (F15)
- Potrebe posvojiteljev
  - Predelati lastne bolečine (D10)
  - Predelati čustva (D124)
  - Razumevanje stiske (A83)
  - Krepitev čustvene kapacitete (D56)
  - Občutek varnosti (A84)
  - Biti slišan (A85)
  - Znanje o pogovoru o posvojitvi (F39), (H91)
  - Izkušnje ostalih posvojiteljev (H61)
  - Deljenje izkušenj (F38), (A49), (H60)
  - Strokovna pomoč (D123), (A48), (A86)
- Družinski odnosi

A – Celotna družina

  - Dobri odnosi (D32)
  - Iskreni odnosi (D90), (A31)
  - Povezanost (D106), (F69), (H15), (H62), (H69)
  - Sodelovanje družine (D21), (A46)
  - Skupni interesi (H68)
  - Skupno reševanje izzivov (H54)
  - Medsebojno spoznavanje ob pogovorih (H63)

B – Partnerski odnos

  - Partnersko zaupanje (D87)
  - Podpora partnerja (H55)
  - Sodelovanje med staršema (F67)
  - Pogovor med staršema (F68)
- Izzivi
  - Malo izzivov (A50)
  - Ni izzivov (A39)
  - Reševanje izzivov (H53)
  - Vzgojni izzivi (D33), (D40), (H18)
  - Osebnostni izzivi (D41)
  - Izpeljati mednarodno posvojitev (H93)

        - Nemoč (D20)
        - Negotovost (D86), (H4)
        - Negotovost na začetku (D15)
        - Samoiniciativa (F90)
        - Tesnoba (D59)
        - Skrbi (D84)
        - Zapleti (D85)
        - Raziskovanje biološke družine (D51)
        - Čustvena zahtevnost situacij (D88)
        - Raziskovanje biološke družine (D53)
        - Usklajevanje s CSD (F10)
        - Sprejemanje izzivov (A38)
        - Zaskrbljenost za otroka (D57)
- Vloga
    - Vzgoja otroka, ki je posvojen
        - Pogovor o posvojitvi (D55), (F40), (F84), (A21), (A27), (H20), (H39), (H64)
        - Pogovor o okoliščinah posvojitve (D96), (H24)
        - Iskreni pogovori (D31)
        - Spodbujanje pogovora o posvojitvi (H22), (H37)
        - Pogovor ob ogledu filmov (D95), (D99)
        - Pogovor ob fotografijah (D24)
        - Spontan pogovor o posvojitvi (D100), (H66)
        - Sprejemanje otroka (A20), (H40)
        - Spoštovanje roditeljev (D29) (D83), (F17), (F87), (H23), (H38)
        - Sprejemanje sorojencev (D104)
        - Hvaležnost za izkušnjo (F86)
        - Enaka kot pri biološkem otroku (F12), (H15), (H17)
        - Odprt prostor za pogovor (D91), (A24), (H36)
        - Odgovori na vprašanja (D34), (D43), (A32), (A40), (H49)
        - Povedati resnico (D30), (A29), (H33)
        - Iskrenost (D93), (F42), (A26), (A34), (H21)
        - Pozitiven pogled na posvojitev (H70)
        - Slavnostna posvojitev (D23)
        - Iskanje informacij na CSD (D94), (A55), (H34)
        - Manj pokroviteljstva (A36)
        - Integracija v okolje (H46)
        - Poznavanje otrokove zgodovine (F45)
        - Upoštevati vidik zavrnitve (D39), (F47)
        - Zavedanje ranjenosti (F46), (H65)
        - Upoštevati specifične otrokove potrebe (H27)
        - Sprejeti raziskovanje identitete (D38), (A37)
        - Podpora pri raziskovanju identitete (D75), (D82), (A35)
        - Opomniti na nevarnosti (D52)
    - Podpora otroku
        - Podpora (D119)
        - Podpreti otroka, da se sprejme (D92), (H31)
        - Usmerjanje (F19)

        - Krepitev socialnih veščin (F25)
        - Dober zgled (F18)
        - Varnost (D28), (A30), (H35)
        - Čutiti otroka (D26)
        - Sprejeti otroka (H47), (H45)
        - Pomiriti otroka (D89)
        - Občutek gotovosti (D35)
        - Spoštovanje (H71)
        - Verjeti v otroka (D66), (A28)
        - Stik z otrokom (D36)
        - Stik prek športa (F75)
        - Ukvarjanje z otrokom (A17), (H29)
        - Učenje jezika (H26)
        - Skupaj preživljati čas (H28)
        - Pripraviti otroka na življenje (D37), (H19)
    - Dobri življenjski pogoji
        - Dodaten starševski dopust (F33)
        - Možnosti za razvoj (F26)
        - Potovanja (H30)
        - Raziskovanje talentov (F20)
        - Izobrazba (F27), (H32)
        - Glasba (F22)
        - Šport (F23)
        - Jeziki (F24)
    - Izobraževanje o posvojitvi
        - Šola za starše (F72)
        - Seminarji o vzgoji (D17), (F73)
        - Predavanja (F35), (H59)
        - Oddaja (H58)
        - Literatura (H57)

<u>IDENTITETA</u>

- Raziskovanje identitete
    - Otrokove potrebe
        - Želja po srečanju (D42)
        - Ni želje po srečanju (A57)
        - Podpora (D47), (H52)
        - Pogovor (D48), (A25)
        - Biti slišan (D49)
    - Država izvora
        - Želja po obisku (F54), (H50)
        - Obisk (F55)
        - Obisk sirotišnice
        - Raziskovanje okoliščin (F57)
        - Možnost zmede identitete (F59)
    - Izzivi pri raziskovanju

        - Samoiniciativnost (F66)
        - Malo informacij o bioloških starših (A59)
        - Sprememba družinske dinamike (D46)
        - Prepoznati delovanje biološke družine (D63)
        - Čustvena zahtevnost (D64)
        - Zahtevne situacije (D3)
        - Smrt roditelja (H51)
        - Ni izzivov (A56)
    - Doživljanje
        - Navdušenost (D50)
        - Veselje (F62)
        - Skupno doživetje (F79)
        - Hvaležnost (A60)
- Oblikovanje identitete
    - Dejavniki
        - Socialni krog (A42)
        - Duhovnost (F78)
        - Uspeh (A43)
        - Šport (D74), (A44)
- Biološka družina
    - Stiki

      A – način stikov
        - Pisma (D79)
        - Telefonski pogovori (D102)
        - Srečanje (D4), (D45)
        - Obiski (D103)
        - Priprava na srečanje (D65)
        - Pozitivna izkušnja srečanja (D9)
        - Srečanje posvojiteljev in biološke družine (D101)

      B – vloga stikov

        - Pojasnitev situacije (D6)
        - Odgovori na vprašanja (D5)
        - Odpuščanje (D7)
        - Osvoboditev (D8)
        - Srečanje s socialno delavko, ki je vodila posvojitev (A33)

<u>SOCIALNO DELO</u>

- Vloga SD
    - Podpora (D117), (F100), (A81)
    - Psihološka podpora (D117), (F99)
    - Čustvena podpora (D67)
    - Podpora biološki družini (A72)
    - Podpora biološki mami (A73)
    - Pogovor (D114), (F95), (A2), (H76)
    - Pogovor o posvojitvi (A12), (H83)

- Pogovor z otrokom (H87)
- Strokovna podpora (F70), (D120), (A76)
- Svetovanje (D44), (F58)
- Informiranje (F6)
- Spremljanje družine (H82)
- Načrtovanje (A65)
- Usmerjanje (A77), (A82)
- Delo s posvojitelji (D115), (A71), (H85)
- Izobraževanje posvojiteljev (F34), (F98), (A13)
- Timsko delo (D116)
- Interdisciplinarno sodelovanje (D112)
- Preveriti pogoje za posvojitev (F96), A13)
- Iskanje podpore družinam (D127)
- Opozoriti na izzive (F94)
- Spodbujati pogovor o posvojitvi (D98)
- Obisk na domu (A74), (H86)
- Organizacija srečanj posvojiteljskih družin (D126), (F37), (H77)

o Izkušnje SD
- Pozitivne izkušnje (D107), (A15), (H74)
- Odprtost za pogovor (A5)
- Razpoložljivost (A52), (H75)
- Strokovnost (D109), (A64), (A78), (H79)
- Izkušenost (A53)
- Odzivnost (H80)
- Premišljenost (A66)
- Nepremišljenost (A69)
- Sposobnost vodenja pogovora (A67), (H91)
- Odvisno od strokovnega delavca (A7)
- Premalo podpore (H8)
- Malo podpore pri mednarodni posvojitvi (H88)
- Malo informacij pri mednarodni posvojitvi (H92)
- Malo izkušenj z raziskovanjem (D58)
- Ne delajo vedno v korist uporabnikov (A70)

o Izzivi SD
- Otroku najti primerne starše (A14)
- Sistemske ovire (F109)
- Birokracija (F88), (A68)
- Kadrovska podhranjenost (F108)
- Delovati strokovno (A87)
- Povezati posameznike s podobno izkušnjo (A88)

o Doživljanje SD

A – pozitivno
- Opravljanje poslanstva (D110), (A62)
- Srčnost (D120), (H94)
- Empatija (A63)
- Prijaznost (D108), (H87)
- Spoštljivost (A61)

- Zanimanje za otroka (A75), (H95)
- Medsebojno zaupanje (D61)
- Sprejetost (D125), (A6), (H81)
- Sproščenost (A79), (H84)
- Zaželenost (D111)
- Zaupanje (A54)

B – negativno

- Neodzivnost (F106)
- Nezanimanje (F107)
- Malo empatije (F105)

- Strokovni sodelavci
  - Psihologinja (D66), (D113), (D118), (F32)
  - Supervizor (D60)
  - Prevajalec (H89)
  - Pravnik (H90)